

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK ALANLARINA
YÖNLENDİRİLMEDE MESLEKİ REHBERLİĞİN YETERLİLİK
DÜZEYİ VE YÖNLENDİRİLME MEMNUNİYETİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Mustafa GÜVEN**

İSTANBUL, 2008

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK ALANLARINA
YÖNLENDİRİLMEDE MESLEKİ REHBERLİĞİN YETERLİLİK
DÜZEYİ VE YÖNLENDİRİLME MEMNUNİYETİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Mustafa GÜVEN

Öğrenci No:
050712017

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Seval AKBIYIK

İSTANBUL, 2008

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. ..../...../.....

Mustafa GÜVEN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

...../...../2008

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim dalı *Eğitim Yönetimi ve Denetimi* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden **050712017** numaralı **Mustafa GÜVEN**'in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK ALANLARINA YÖNLENDİRİLMEDE MESLEKİ REHBERLİĞİN YETERLİLİK DÜZEYİ VE YÖNLENDİRİLME MEMNUNİYETİ**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun ...../...../2008 tarih ve 2008/ sayılı toplantısında seçilen ve Fakülte binasında toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (....) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında oybirliği/oyçokluğu ile **Kabul** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 6 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Seval AKBIYIK

ÜYE
Prof. Dr. Mehmet Fikret GEZGİN

ÜYE
Prof. Dr. Mustafa DELİCAN

**LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK ALANLARINA
YÖNLENDİRİLMEDE MESLEKİ REHBERLİĞİN YETERLİLİK DÜZEYİ VE
YÖNLENDİRİLME MEMNUNİYETİ
(İSTANBUL ÖRNEĞİ)**

Tezi Hazırlayan: Mustafa GÜVEN

Özet

Bu araştırmada, dört yıllık ortaöğretim sistemi kapsamında hazırlık yılı olarak okutulan 9.sınıfta öğrencileri meslek alanlarına yöneltme aşamasında kendilerine sunulan mesleki rehberlik hizmetleri, yönlendirme etkinlikleri anlatılmıştır. 9.sınıf öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda meslekler hakkında bilgilendirme, rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının düzeyi ile bu etkinliklerden öğrencilerin memnuniyetinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde meslek ve mesleki rehberlik ile ilgili temel kavramlara açıklık getirilmeye çalışılmış, meslek seçiminin önemi, meslek seçimini etkileyen faktörler, mesleki gelişim süreci, mesleki gelişim kuramları, AB ülkeleri ile Türkiye'deki mesleki rehberlik çalışmaları ile Türk eğitim sisteminde yönlendirme çalışmaları anlatılmıştır.

Anketler uygulanmasında İstanbul ili, Kartal, Beyoğlu, Fatih, Zeytinburnu ve Avcılar ilçeleri seçilmiştir. Çalışmada bu ilçelerden farklı türlerdeki meslek okullarına anket uygulaması yapılmıştır. Anketler 5 ilçedeki toplam 9 Mesleki Ortaöğretim okulunda okuyan 489 öğrenciye uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen anket aracılığıyla toplanmıştır. Anket öğrencilere uygulanmış olup, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilere ait kişisel bilgiler ile öğrencilerin mesleki rehberlik ve tanıtım yönlendirme dersinden memnuniyetleri hakkında ön bilgi sahibi olunurken, ikinci bölümde okullardaki mesleki rehberlik ve yönlendirme çalışmaları ile öğrencilerin bu etkinliklerden kazanımlarının değerlendirilmesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Rehberlik, Yönlendirme, , Tanıtım ve Yönlendirme Dersi

**THE SUFFICIACY LEVEL OF CAREER GUIDANCE IN THE ORIENTATION
OF OCCUPATION AREAS OF THE 9.TH GRADE STUDENTS, AND THE
EXAMINATION OF THEIR GLADNESS
(İSTANBUL EXAMLE)**

Presented by: Mustafa GÜVEN

Abstract

In this research, career guidance services and orietation activities are told which are used in the 9.th grade students in high school who are on the stage of the views of the 9.th grade students, informing about ocupations, the level of guidance and orientation studies and the examination of the gladness of the students related to these activities are aimed in the first part of the thesis, general concepts reated to career and career guidance are made clear. The importance of occupation choice, the factors which effect the occupation choice, the process of professional improvement, the theories of Professional imprvement, the career guidance studies between in EU countries and Turkey and the orieantation studies in Turkish education system are told.

In the application of questionnaire, the city of İstanbul is chosen with it's towns; Kartal, Beyoğlu, Fatih, Zeytinburnu and Avcılar. In the study, the application of questionnaire is made to different types of vocational school, in these towns. The questionnaires are applied to 489 students who are attending to 9 vocational high schools in the 5 towns.

The data used in research are collected by using the questinnaire applied to the students and it composes of 2 parts. While in the first part, introductory information is taken for personal knowledge about students and the gladness of the students related to the career guidance and introduction - orientation lesson, in the second part, career guidance and orientation studies in the schools and the evaluation of the learning of the students about these activities are stated.

Key words: Career Guidance, Orientation, The Lesson of Introduction and Orientation

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler (Abstract)	
Tablolar Listesi	VI
Şekiller Listesi	VIII
Kısaltmalar	IX
Giriş	1

I. BÖLÜM

MESLEK SEÇİMİ VE MESLEKİ REHBERLİK

1. MESLEK SEÇİMİ	4
1.1. Meslek	4
1.2. Meslek Seçimi ve Önemi	7
1.3. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	8
1.3.1. Öğrencileri Tanıma	10
1.3.2. Mesleklerin İncelenmesi	11
1.3.3. Bireyin Kişisel Nitelikleri ile Mesleklerin Gerektirdiği Özellikler Arasında Bağlantı Kurma	12
2. MESLEKİ REHBERLİK VE MESLEKİ GELİŞİM SÜRECİ	12
2.1. Mesleki Rehberlik	12
2.2. Mesleki Gelişim Süreci	14
2.2.1. Uyanış ve Farkında Olma	15
2.2.2. Meslekleri Keşfetme ve Araştırma	15
2.2.3. Karar Verme	15
2.2.4. Hazırlık	15
2.2.5. İşe Yerleştirme	15
3. MESLEK SEÇİMİNİNDE YETENEK, İLĞİ, KİŞİLİK VE BENLİK	17
3.1. Yetenek	18
3.2. İlgi	19
3.3. Kişilik	21
3.4. Benlik	23

4. MESLEKİ GELİŞİM KURAMLARI	25
4.1. Gingzberg'in Mesleki Gelişim Kuramı	26
4.2. Super'in Benlik Kuramı	29
4.3. Holland'ın Kişilik Kuramı	30
4.4. Roe'nun İhtiyaç Kuramı	33

II.BÖLÜM

AVRUPA VE TÜRKİYE'DE MESLEKİ REHBERLİK

1. AVRUPA ÜLKELERİNİN (ALMANYA, İNGİLTERE, FRANSA) EĞİTİM SİSTEMLERİNİN YAPISI VE MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİ	35
1.1. Avrupa Ülkelerinde Mesleki Rehberliğin Gelişim Süreci	35
1.2. Avrupa (Almanya, İngiltere, Fransa)'da Zorunlu Eğitimin Yapısı	37
1.3. Zorunlu Eğitimde Rehberlik Faaliyetleri	40
1.4. Yönlendirme Faaliyetlerinin Özellikleri	44
1.5. Meslekler Hakkında Bilgilendirme Faaliyetleri	46
2. TÜRKİYE'DE MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİ	47
2.1 Türkiye'de Mesleki Rehberliğin Gelişimi	47
2.1.1 Milli Eğitim Şuraları ve Kalkınma Planlarında Mesleğe Yönelme ve Rehberlik Çalışmaları	48
2.1.2. Türkiye İş Kurumunda Danışmanlık Faaliyetleri	51
2.1.3. Diğer Kuruluşlarda Mesleki Rehberlik Çalışmaları	52
2.2. Türkiye'de Okullarda Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Genel Yapısı	55
2.2.1. Okul Öncesi Eğitimde Mesleki Rehberlik Hizmetleri	55
2.2.2. İlköğretim Okullarında Mesleki Rehberlik Hizmetleri	56
2.2.3. Ortaöğretim Okullarında Mesleki Rehberlik Hizmetleri	58
2.3. Avrupa Ülkeleri ile Türkiye'nin Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Karşılaştırılması	61

III. BÖLÜM
LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK ALANLARINA
YÖNLENDİRİLMEDE MESLEKİ REHBERLİĞİN YETERLİLİK DÜZEYİ VE
YÖNLENDİRİLME MEMNUNİYETİ
(İSTANBUL ÖRNEĞİ)

1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	63
1.1. Evren ve Örneklem	63
1.2. Veri Toplama Yöntemi	63
1.3. Veri Analiz Yöntemi	64
2. VERİ DEĞERLEME VE ANALİZİ	64
2.1. Öğrencilerin Kişisel Bilgileri	64
2.2. Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyine İlişkin görüşleri	64
2.2.1. Öğrencilerin İlköğretimde Kendilerine Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerinin Verilmesine İlişkin Görüşleri	65
2.2.2. Öğrencilerin 9.sınıfta Verilen Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri	66
2.2.3. Öğrencilerin, Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Yönlendirme Dersi'nde Kullanılan Ders Araçlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşleri	67
2.2.4. Öğrencilerin, Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Ve Yönlendirme Dersi'nin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri	68
2.2.5. Öğrencilerin, Başka Bir Okulun Meslek Alanına Geçme İsteklerine İlişkin Görüşleri	69
2.3. Öğrencilerin Okullarında Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Çalışmalarının Yeterlilik Düzeyine İlişkin Görüşleri	70
2.3.1 Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönelme Faaliyetlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri	71
2.3.2. Öğrencilerin Kişilik, Yetenek ve İlgilerini Belirlemeye Yönelik Test ve Envanter Gibi Formların Uygulanmasına İlişkin Görüşleri	73
2.3.3. Öğrencilerin, Okulda Meslekler Hakkında Meslek Uzmanlarınca Seminer ve Konferanslar Gerçekleştirilmesine İlişkin Görüşleri	75

2.3.4. Öğrencilerin Çevre Okullara, Hizmet Birimleri ve Eğitim Kurumlarına Meslekleri Tanıtıcı Geziler Düzenlenmesine İlişkin Görüşleri	76
2.3.5. Öğrencilerin Çevrede Bulunan Meslek Alanlarının Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri	77
2.3.6. Öğrencilere Meslek Alanlarıyla İlgili Yükseköğretim Programları Hakkında Bilgi Verilmesi ve Tanıtılmasına İlişkin Görüşler	77
2.3.7. Öğrencilerin Okullarında Mesleki Grup Rehberlik Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Düzeyine İlişkin Görüşleri	78
2.3.8. Öğrencilerin Okullarında Meslekleri Tanıtan Kaynakların ve Yayınların Okutulmasına İlişkin Görüşleri	79
2.3.9. Öğrencilerin Meslekler Hakkında Bilgi Veren Merkezler ve Kurumların Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri	80
2.3.10. Öğrencilerin Okulda Meslek Alanları Hakkında Ailelerine Bilgiler Verilmesine İlişkin Görüşleri	81
2.4. Öğrencilerin Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Mesleklerin Tanıtılmasında ve Meslek Seçimlerindeki Etkisine Yönelik Görüşleri	82
2.4.1. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmalarının Öğrencide Mesleki İlgi ve Yeteneklerini Farketmesini Sağlamaya İlişkin Görüşleri	83
2.4.2. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Öğrencide Meslek Seçiminin Önemini Farketmesine İlişkin Görüşleri	84
2.4.3 Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi Sonucu Ülkemizdeki Meslek Alanlarını ve Özelliklerini Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri	85
2.4.4. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi Sonucu Kendi Okulu ile Bölgedeki Okulların Meslek Alanlarını Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri	86
2.4.5. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları Sonucu Ülkemizdeki Mesleki Danışmanlık Kurumları ve İş Bulma Kurumlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	87

2.4.6. Öğrencilerin, Farklı Meslek Alanlarında Meslek Elemanlarının İş Bulma İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	87
2.4.7. Öğrencilerin, Meslek Alanlarında Çalışanların Çalışma Koşullarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	88
2.4.8. Öğrencilerin, Meslek Elemanlarının Eğitim ve Kariyer İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	89
2.4.9. Öğrencilerin, Farklı Mesleklerden Yükseköğretime Geçiş Şartları ve Yükseköğretim Programlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	90
2.4.10. Öğrencilerin, Okullarında Sunulan Mesleki Rehberlik Etkinlikleri ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'ndeki Çalışmaların, Meslek Seçimlerini Belirlemede Etkisine İlişkin Görüşleri	91
2.5. Bulguların Değerlendirilmesi	92
SONUÇ	95
KAYNAKÇA	100
ÖZGEÇMİŞ	103
EKLER	104
Ek-1 Öğrenci Anket Formu	104
Ek- 2 Anket Uygulanan Okullar Listesi	106
Ek- 3 Yönelme Öneri Formu (8.Sınıf)	107
Ek- 4 Alana Yönelme Tavsiye Formu (Ek-1 / 9.Sınıf)	109
Ek-5 Öğrenci Önkayıt Formu (Ek-2 / 9.Sınıf)	110

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
1.Öğrencilerin Kişisel Bilgileri	64
2.Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyine İlişkin görüşleri	65
3.Öğrencilerin İlköğretimde Kendilerine Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerinin Verilmesine İlişkin Görüşleri	66
4.Öğrencilerin 9.sınıfta Verilen Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri	66
5.Öğrencilerin, Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Yönlendirme Dersi'nde Kullanılan Ders Araçlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşleri	67
6.Öğrencilerin, Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Ve Yönlendirme Dersi'nin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri	68
7.Öğrencilerin, Başka Bir Okulun Meslek Alanına Geçme İsteklerine İlişkin Görüşleri	69
8.Öğrencilerin Okullarında Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Çalışmalarının Yeterlilik Düzeyine İlişkin Görüşleri	69
9.Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönelme Faaliyetlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri	71
10.Öğrencilerin Kişilik, Yetenek ve İlgilerini Belirlemeye Yönelik Test ve Envanter Gibi Formların Uygulanmasına İlişkin Görüşleri	71
11.Öğrencilerin, Okulda Meslekler Hakkında Meslek Uzmanlarınca Seminer ve Konferanslar Gerçekleştirilmesine İlişkin Görüşleri	72
12. Öğrencilerin Çevre Okullara, Hizmet Birimleri ve Eğitim Kurumlarına Meslekleri Tanıtıcı Geziler Düzenlenmesine İlişkin Görüşleri	73
13. Öğrencilerin Çevrede Bulunan Meslek Alanlarının Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri	74
14. Öğrencilere Meslek Alanlarıyla İlgili Yükseköğretim Programları Hakkında Bilgi Verilmesi ve Tanıtılmasına İlişkin Görüşler	75
15. Öğrencilerin Okullarında Mesleki Grup Rehberlik Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Düzeyine İlişkin Görüşleri	76

16.Öğrencilerin Okullarında Meslekleri Tanıtın Kaynakların ve Yayınların Okutulmasına İlişkin Görüşleri	76
17. Öğrencilerin Meslekler Hakkında Bilgi Veren Merkezler ve Kurumların Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri	77
18. Öğrencilerin Okulda Meslek Alanları Hakkında Ailelerine Bilgiler Verilmesine İlişkin Görüşleri	78
19.Öğrencilerin Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Mesleklerin Tanıtılmasında ve Meslek Seçimlerindeki Etkisine Yönelik Görüşleri	78
20. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmalarının Öğrencide Mesleki İlgi ve Yeteneklerini Farketmesini Sağlamaya İlişkin Görüşleri	79
21. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Öğrencide Meslek Seçiminin Önemini Farketmesine İlişkin Görüşleri	80
22. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi Sonucu Ülkemizdeki Meslek Alanlarını ve Özelliklerini Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri	81
23. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi Sonucu Kendi Okulu ile Bölgedeki Okulların Meslek Alanlarını Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri	82
24. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları Sonucu Ülkemizdeki Mesleki Danışmanlık Kurumları ve İş Bulma Kurumlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	83
25. Öğrencilerin, Farklı Meslek Alanlarında Meslek Elemanlarının İş Bulma İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	83
26. Öğrencilerin, Meslek Alanlarında Çalışanların Çalışma Koşullarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	84
27. Öğrencilerin, Meslek Elemanlarının Eğitim ve Kariyer İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	85
28. Öğrencilerin, Farklı Mesleklerden Yükseköğretime Geçiş Şartları ve Yükseköğretim Programlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri	86
29. Öğrencilerin, Okullarında Sunulan Mesleki Rehberlik Etkinlikleri ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'ndeki Çalışmaların, Meslek Seçimlerini Belirlemede Etkisine İlişkin Görüşleri	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
1.Holland'ın Kişilik Kuramı	32
2.Üç AB ülkesi ve Türkiye Mesleki Rehberlik Çalışmalarının Karşılaştırılması	62

KISALTMALAR

a.g.k.	: Adı Geçen Kaynak
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
bkz	: Bakınız
AB	: Avrupa Birliği
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ÇYGEM	: Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EML	: Endüstri Meslek Lisesi
ETOGM	: Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
FORCE	: AB Sürekli Mesleki Eğitim Programı
İHKİB	: İstanbul Hazır Giyim ve İhracatçılar Birliği
İİBK	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
KML	: Kız Meslek Lisesi
KTOGM	: Kıza Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
KOBİ:	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
LEONARDO DA VİNCİ:	AB Mesleki Eğitim Projesi
MBRD	: Mesleki Bilgi ve Danışmanlık Hizmetleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi
MEB	: Mesleki Eğitim Merkezi
MTE	: Mesleki ve Teknik Eğitim
OGM	: Ortaöğretim Genel Müdürlüğü
PDR	: Psikolojik Danışma ve Rehberlik
PDRDER	: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
PETRA	: AB Temel Mesleki Eğitim Programı
TİSK	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TML	: Ticaret Meslek Lisesi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
YÖRET	: Yükseköğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Geliştirme Vakfı

GİRİŞ

Ülkelerin ekonomik gelişmesinde en önemli temel taşlardan birisi hiç şüphesiz insan kaynağıdır. Günümüzde gelişmiş ülkeler, sosyal ve ekonomik refah için; insan gücünün nitelik kazanmasına önem vermekte ve bunun için eğitime büyük yatırımlar yapmaktadırlar.

Toplumsal ve evrensel gelişimi yakalama, değişime uyum sağlama, gençlerimizi bilim ve teknolojinin aktif bir üyesi olarak, çalışma hayatına ve gelecekteki kariyerlerine hazırlama sürecinde eğitim kurumlarımıza önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Eğitim kurumlarımız, eğitim-öğretim görevinin yanı sıra, yönetici-öğretmen-öğrenci-veli iletişimini sağlamış, yol gösteren ve yardım eden, çevresine duyarlı, sevgi, saygı ve hoşgörü ile yüklü birer rehber olmak durumundadır.

Gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmanın yolu eğitilen nüfusun nitelikli olmasını sağlamaktır. Ülkemiz nüfus açısından kalabalık ve genç nüfusun fazla olduğu bir ülkedir. Bunun için örgün eğitim yaşındaki nüfusa kendilerini tanımaları, ilgi ve yeteneklerini geliştirebilmeleri için rehberlik edilmesi gerekmektedir. Nüfusun fazla olması bu yöndeki çalışmalarda çeşitli güçlükler yaratmaktadır. “Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Hizmetleri” olarak nitelendireceğimiz bu çalışmalarda erken yaşta başlanması ve ülke şartları da göz önünde bulundurularak planlı bir programın yürütülmesi sorunların azaltılmasında yararlar sağlayacağı bir gerçektir.

Meslek seçimi, insanın ömür boyu hayatını etkilemesi açısından olduğu kadar, toplum açısından da son derece önemlidir. Eğitim süreci içerisinde bir kısım öğrencilerin; genellikle ilgi, istek ve yeteneklerinin hangi meslek alanına daha yatkın olduğunu bilmeden, meslekleri tanımadan, arkadaş grubunun veya ailesinin etkisinde kalarak meslek seçtikleri saptanmaktadır. Yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde, bir mesleğe yönelme kararının verilmesinde, yani başka bir deyişle, o mesleğe götüren bir eğitim programının tercih edilmesinde çok çeşitli etmenlerin dikkate alınması gereği ortaya çıkar. Bunların başında, özellikle yönelinecek meslek ve bu mesleğe götüreceği eğitim programlarının ayrıntılı bir biçimde incelenmesi ve yönelme kararını verecek kişinin kendi kişisel özellikleri hakkında doğru ve tutarlı bilgilere sahip olması önemli bir yer tutar. Bu kadar önemli bir tercih sürecini bireyin salt kendi çabalarıyla sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesi

pek olası bir durum değildir. Bunun için öğrencilere eğitimi süreci içinde genel rehberlik hizmetleriyle birlikte bağımsız ve etkin bir mesleki rehberlik programının hazırlanması ve yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Meslekî rehberlik; geleceğin güvencesi ve teminatı olan gençlerin, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda doğru meslek seçimi yapmalarına yardımcı olmanın yanı sıra, onları meslek yaşamları süresince izleyerek gereksinimlerini tespit etme ve eğitim sistemi içerisinde yeterliliklerini geliştirme hizmetleri ile ülkemizin geleceği ve sosyo-ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak nitelikte bireylerin yetiştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde, öğrencilerin kendilerine en uygun alanları belirlemeleri, istedikleri bir üst eğitim kurumuna karar vermeleri ve seçecekleri mesleğe hazırlanmaları konusunda rehberlik hizmeti vermek, eğitimin önemli işlevlerinden biri haline gelmiştir. Ancak bugün ilköğretimi veya liseyi bitiren öğrencilerin kendilerine uygun alan belirlemelerine yardımcı olacak mesleki yönlendirme programlarının yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bu duruma sebep olarak; ilköğretim ve ortaöğretimde öğrencilere yönelik bilimsel ve ölçme değerlendirme kriterleri kullanılarak yapılması gereken yönlendirme hizmetlerinin planlanamamış olması, mevcut programın yeterli alt yapıya sahip olmaması, donanım eksikliği, rehber ve danışman öğretmen açığı, kalabalık sınıflar vb. gibi etkenler ifade edilebilir.

Dört yıllık eğitim sistemi içerisinde genel ve mesleki ortaöğretimin 9.sınıfı hazırlık ve yönlendirme sınıfı olarak işlev görmektedir. Öğrencilere bir yıl boyunca Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde ülkemizdeki meslekler ve bu mesleklerin özelliklerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Haftalık iki saat olarak planlanan derste, öğrencilere okuduğu okul ve çevre okullardaki akademik ve meslek alanları ile bu meslek alanlarının gerektirdiği nitelikler, çalışma koşulları ve iş kariyer imkanları hakkında bilgi verilmesine gayret edilmektedir. Öğrencilerin bir yıl boyunca elde ettiği bilgiler ışığında alan seçimi yapması ve tercihte bulunması beklenmektedir. Peki sadece bu derste yapılan etkinlikler yeterli midir, okul yönetimlerinin öğrencileri yönlendirme hususundaki tutumları nelerdir, planlanan çalışmalar ile uygulamalar arasında gerçekleşme ve yeterlilik oranı nelerdir gibi soruları sorduğumuzda ortaya çıkan güçlüklerin araştırılması ve incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bu alışmada, İstanbul ili merkezde bulunan beş ilçede seçilmiş ortaöğretim okullarının 9'uncu sınıflarında okuyan öğrencilerin bir üst sınıfı tercih ederken kendilerine yapılan mesleki rehberlik çalışmalarının etkinlik düzeyi belirlenmiş ve yapılan bu rehberlik faaliyetlerinin okul tercihleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada dokuz okulun toplam sonuçları irdelenmiştir. Ayrıca yeni müfredatta yer alan ve meslekleri tanıtan Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin tercih yapma aşamasında öğrenciler üzerindeki karar verme düzeyi incelenmiştir. Araştırmada İstanbul ilindeki Kartal, Beyoğlu, Fatih, Zeytinburnu ve Avcılar ilçesindeki farklı türdeki 9 Mesleki Ortaöğretim Okulu'nda toplam 489 öğrenciye anket uygulanmış ve değerlendirilmiştir. Anket 9.sınıf öğrencilerine uygulanmış olup iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde, öğrencilere ait kişisel bilgiler ile verilen mesleki rehberlik ve yönlendirme faaliyetleri hakkında ön bilgi elde edilmesi planlanmış, ikinci bölümde mesleki rehberlik ve yönlendirme etkinliklerinin uygulanma şekli ve öğrencilerin bu etkinliklerden elde ettikleri kazanımlarla ilgili sorular değerlendirilmiştir.

BÖLÜM I

MESLEK SEÇİMİ VE MESLEKİ REHBERLİK

1. MESLEK SEÇİMİ

1.1. Meslek

Meslek, bireyin kendini ve yeteneklerini geliştirme, gerçekleştirme yoludur. Bireyin çalıştığı meslek onun kişilik özelliklerini, hayat görüşünü ve değerlerini belirler. Uzmanlar kişinin sahip olduğu mesleğin onun yaşam biçimini, davranış şekillerini, hayata bakış biçimini etkilediğini belirtmektedirler.

Meslek; “Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü” olarak tanımlanabilir.¹

Meslek, organize olmuş bir toplum yaşantısında, insanın bilgi ve becerileri doğrultusunda, öğrenme yoluyla ustalık kazandığı, bir amaca yönelik, ödül karşılığında sürekli yaptığı faaliyetler toplamıdır.²

Uzmanlar meslek kavramını tanımlamak yerine tasvir etmeyi tercih etmişlerdir. Daha ziyade mesleğin nitelikleri üzerinde dururlar. Mesleğin oluşumu, yapılacak işin niteliği, iş ortamı, çalışma koşulları, yaş-cinsiyet-yetenek gibi meslekte aranan özellikler, mesleğe hazırlanma olayı, mesleğe giriş yöntemleri, çıraklık ve staj süresi, ilerleme ve yükselme şansı, iş olanakları, mesleğin toplumsal saygınlığı, meslek seçme aşamasında olan bireyin seçme istediği meslekler hakkında bilmesi gereken nitelikler vb. gibi unsurları ön planda tutarak meslek kavramını izah etmişlerdir.³

Meslek, sadece para kazanma ve ekonomik ihtiyaçları karşılama aracı değildir. Birey, mesleki etkinlikleri yoluyla bir şeyler üreterek yeteneklerini, becerilerini kullanır, gizli güçlerini, kapasitesini geliştirir, başarılı olur ve doyum sağlar.

---

¹ Kuzgun ,Y., Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerini Tanımlarına Etkisi, Ankara 1982, s.117.

² Tosun ,K., İşletme Yönetimi, İstanbul, 1971, s.325.

³ Razon, N., “Bireyin Yaşamında Meslek Seçiminin Önemi ve Meslek Seçiminde Mesleki Rehberliğin Yeri”, Pedagoji Dergisi, Sayı.3, İstanbul, 1994, s.80.

Meslek, bireyin toplumda bir yer edinmesini, saygı görmesini ve her şeyden önemlisi bir işe yaradığı duygusunun yol açtığı doyuma ulaşmasını da sağlar. İş yaşamında doyum, genel yaşam doyumunu da etkiler. Yapılan araştırmalar meslekte yaşanan başarısızlıklar ve doyumsuzluklar bireyin ruh sağlığını tehdit ettiğini, iş ve yaşamdaki doyumsuzluklarda önde gelen nedenlerden birinin bireyin seçtiği mesleğin özelliklerinin, kendi özellikleri ile bağdaşmaması olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Meslekî görevler yapılırken sağlanan doyum ilgi ve beklenti kaynaklıdır. Gerek ilgiye, gerekse görevleri yerine getirdikten sonra sağlanan doyuma meslekî değer denmektedir. Kısaca mesleki değer, mesleki faaliyetlerin sonunda beklenen doyum şeklinde de ifade edilebilir.⁴

1.2 Meslek Seçimi ve Önemi

Meslek seçimi bizlerin hayatımızda verdiği en önemli kararlardan biridir; hatta en önemlisidir. Çünkü seçilen meslek bizim hayatımızı ekonomik, sosyal, psikolojik, fizyolojik ve biyolojik yönüyle tümüyle etkilemektedir.

“Bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birini ayırması ve buna girmesi için çaba göstermesi “meslek seçimi” olarak adlandırılır.”⁵

“Mesleki olgunluk, bireyin kendi ilgi, yetenek, değer, kişilik özellikleri ve beklentilerine uygun mesleğe karar verebilmesidir.”⁶

“Meslek seçimi kararının insan yaşamını ne denli etkilediğini alt başlıklar halinde özetle şöyle sıralayabiliriz;

- Meslek seçimi kişinin o alanda, ileride iş bulma olasılığını etkiler;
- Bir meslek seçimi kişinin başarı ve başarısızlığını belirler,
- Bir meslek seçimi kişinin işinden hoşlanıp hoşlanmayacağını etkiler;
- Meslek seçimi yaşamın diğer yönlerini (evlilik, yaşam biçimi vb) de etkiler;
- Meslek seçimi, demokratik bir toplumun insan gücünü nasıl kullanacağını etkiler.”⁷

⁴ Akbaba, S., “Öğretmen Yetiştirmede Mesleki Rehberliğin Yeri ve Önemi”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı.155, Ankara, 2002, s.16.

⁵ Usluer, E., Meslek İnceleme Kılavuzu, Ankara, 1998, s.13.

⁶ Çoban, A.E., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı.10, Malatya, 2005, s.47.

Bireyin yetenek, ilgi, değer ve isteklerine uygun bir meslekte çalışması, fizyolojik gereksinimlerin yanı sıra psikolojik gereksinimlerine de doyum sağlar. Ancak çeşitli nedenlerle, kendisine uygun dūřmeyen bir meslekte çalışmak zorunda kalmak, mesleki başarısızlığa, verimsizliğe neden olduğu gibi bireylerde psikolojik sorunlara da yol açabilir. Meslek seçimi yalnız birey açısından değil, toplum açısından da önemli bir olgudur. Çünkü birey seçtiği meslekte başarılı ve üretken olamazsa, hem kendisi bundan psikolojik olarak huzursuzluk duyar, hem de topluma yük olarak o toplumun gelişme hızını engeller. Ayrıca toplum kalkınması bakımından, ihtiyaç duyulan insan gücünün israfına yol açar.

“Uygar bir toplumun uygar bir yesi olarak, her birey; sahip olduğu kendi geleceğini tayin etme özgürlüğünü meslek seçiminde kullanılırken; tesadüfi değil, daha bilişsel, akılcı, ileri görüşlü davranarak, gerçek benliğine, kişiliğine, ilgi ve yeteneklerine uygun bir mesleği seçme sorumluluğuna sahip olmalıdır.”⁸

Bireyin yaşamında çok yönlü etkileri olan meslek seçimi, bireysel açıdan olduğu kadar, toplumsal açıdan da son derece önemlidir. Toplumun gelişmesine hizmet edecek insangücünün planlanmasında, bireyi, hem toplumsal ihtiyaçlara hemde kendi ilgi ve yeteneklerine göre dengeli bir şekilde kullanmak ve böylece insan kaynaklarından en olumlu ve en verimli bir şekilde yararlanmak için meslek seçimine önem vermek ve bu konuda gerekli rehberlik hizmetlerini sunmak gerekir.

“Meslek seçimi bir anlık karar değildir. Bireyin çocukluktan başlayarak kendisi ve meslekler hakkında geliştirdiği algısal ereve ile koşulların etkileşimi içinde ortaya çıkan bir sonuçtur. Bir diğer deyişle mesleki karar, mesleki gelişim sürecinin sonunda yapılan bir seçimdir.”⁹

Çoğu zaman kişi mesleki tercih yaparken bu kararının ne derece önemli olduğunun farkında olmasa da meslek seçimi, bireyin yaşamı boyunca verdiği en önemli kararlardan biridir belki de en önemlisidir. Çünkü yaşamımızın büyük bir bölümünü mesleğimizi icra ederek geçiririz. Hayatımızın yaklaşık kırk yılını sahip olduğumuz meslek ile ilgili etkinlikler ile geçirdiğimizi hesap edersek mesleğimizi tercih ederken bunun bizim hayatımızı nasıl etkileyeceği hususunda pek yargılamalarda bulunmayız. Oysa seçtiğimiz

---

⁷ Kuzgun, a.g.k., s.118.

⁸ Kuzgun, Y., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1991, s.57.

⁹ Yeşilyaprak, B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Ankara, 2003, s.193.

meslek bizim iş yaşamında başarılı olup olamayacağımızı, değer yargılarımızı, dünyaya bakışımızı, mutluluğumuzu, yaşam biçimimizi, çevre ile etkileşimimizi belirleyen en önemli tercihtir denilebilir.

1.3. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Günümüzde meslek seçme işi, oluşan birçok yeni iş alanı ile daha önemli hale gelmiş olup, bireye yapılan mesleki rehberlik ve bilinçlendirme faaliyetleri de önem kazanmıştır. Mesleki yöneltme etkinlikleri yapılırken bireyin gelişimini etkileyen birçok unsur bu seçme sürecinde dikkate alınmaktadır.

“Meslek seçme işi çok yönlü ve karmaşık bir gelişmedir. Bu karmaşık gelişimi etkileyen aile; ilişkide bulunulan kimseler; kişinin hayran olduğu kişi ve kahramanlar; tahsil durumu; ailenin sosyo-ekonomik seviyesi gibi sosyolojik faktörler; bireyin psiko-sosyal ihtiyaçları, değerler sistemi, ilgileri, benliği, genel ve özel yetenekleri ve kişilik nitelikleri gibi psikolojik faktörler; bölgenin özellikleri ve iş imkanları; işin mevcudiyeti ve arz talep durumu; bireyin yaşantılarına giren tesadüfler vardır. Bunların her birinin durumuna göre ayrı önem ve etkisi mevcuttur. Bunları hatırd tutarak, birey ve ona uygun olacak meslekler incelenmelidir.”¹⁰

Meslek seçimi, bireyin ergenlik dönemine rastlaması onun sağlıklı bir tercih yapmasını zorlaştırmaktadır. Kişi bu yaşlarda çevreden, aileden, arkadaş gruplarından kolayca ve fazlasıyla etkilenebilmektedir. Bu değer yargılarının oluşturduğu baskı kişinin tercihlerinde yanılmasını ve hayat boyu bu yanılgıların getirdiği mutsuzlukları ve tatmin olmama duygusunu hisseder. İnsanın bütün hayatını etkileyecek böylesi önemli bir seçimi yapabilmesi için kişiye nasıl yardım edilmelidir sorusuyla karşılaşmaktayız. Yapılan araştırmalarda meslek seçimini etkileyen birçok faktör olduğunu ve bu faktörlerin bireyin meslek seçimini farklı şekilde etkilediğini belirtmektedir.

“Meslek seçimini etkileyen faktörler incelenirken Super’in hazırlamış olduğu ve günümüzde de geçerliliği bulunan faktörler temel alt başlıklar ile şöyle ifade edilebilir;

---

¹⁰ Tan, H., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 1992 , s.124.

a. Biyolojik Faktörler

- Bireyin fiziksel özellikleri
- Cinsiyet,
- Beden yapısı,
- Görme ve işitme durumu

b. Sosyolojik Faktörler

- Duyguları ve değerleri
- Aile ilişkileri ve ihtiyaçları
- Arkadaş çevresinin beklentileri ve baskıları
- Ailenin sosyal düzeyi
- Irk , din , dil ve bölgesel farklılıklar

c. Psikolojik Faktörler

- Bireyin ihtiyaçları
- Duyguları
- Tutumları
- Değerleri
- İlgileri
- Yetenekleri

d. Ekonomik faktörler

- Ailenin ekonomik düzeyi
- Çevrenin ve ülkenin ekonomik durumu
- Teknolojik gelişmeler

e. Politik Faktörler

- Mesleğe girme olanakları
- İş bulma olanakları
- Değişik eğitim ve yetişme fırsatları

f. Şans Faktörleri

- Doğal afetler
- İşleri ve işyerlerini etkileyen beklenmedik olaylar
- İç ve dış savaşlar”¹¹

“Mesleki seçiminde rehberlik çalışmaları üç aşama etrafında incelenmelidir.

- Öğrencileri tanıma,
- Mesleklerin incelenmesi,
- Bireyin kişisel nitelikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağlantı kurma.”¹²

1.3.1. Öğrencileri Tanıma

“Mesleki rehberlikte bireyin meslek seçimine yardım ederken birey hakkında değerlendirilmesi gereken kriterler kısaca şöyle açıklanabilir;

- Bireyin fiziksel özellikleri – Kişisel görünüş,ses ve konuşma biçimi, genel sağlık ve enerji düzeyi, yaş , boy, ağırlık vb.
- Kişisel nitelikleri-Güdüleri, amaçları ve değerleri, duygusal olgunluk düzeyi, sosyal gelişimi, başkaları ile iletişimi, liderlik vasıfları vb.
- Genel ve Özel zihinsel yetenekleri
- İlgileri
- Kabiliyetleri
- Okul ve okul dışı yaşantıları- Başarı düzeyi, sosyal etkinliklere katılımı, özel becerileri, hobileri vb.
- Aile statüsü ve aile özgeçmişi- Ailenin sosyo ekonomik düzeyi, maddi durumu, kültür ilgileri, aile üyeleri arasındaki ilişkiler vd.”¹³

Meslek seçiminde bazı bireyler için bu etmenlerden birkaçı belirleyici olabilir. Esas değerlendirilmesi gereken kişiyi varolan tüm yönleri ile tanıyarak kendi özelliklerinin farkına varması ve gerçekçi bir değerlendirme yapabilmesidir denilebilir.

---

¹¹ Kepçeoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik (Geliştirilmiş Baskı), İstanbul, 2004, s.64-65.

¹² Kepçeoğlu, a.g.k., s.66.

¹³ Arsoy, S., Mesleki Rehberlik Hizmeti Veren Kurumların Durum Saptaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s.11.

Meslek seçimini etkileyen faktörlerin çok ve karmaşık olması eğitimde ve mesleki rehberlik uygulamalarında öğrencileri tanıma çalışmalarının boyutlarını genişletmektedir. Buna göre mesleki rehberlik hizmetlerinin bütün boyutları için önemli görülen, öğrencileri tanıma ve onlara kendilerini tanıtmaya çalışmalarının olanaklar ölçüsünde geniş tutulması gerekmektedir. Bu amaçla bireyin yaşamının her anında etki altında olduğu bir süreçte, rehberlik ve yönlendirme etkinlikleri sürekli takip edilmeli bireyin başta yetenek ve ilgileri olmak üzere etkilendiği tüm faktörler göz önünde bulundurularak rehberlik yapılması önerilmektedir.¹⁴

1.3.2.Mesleklerin İncelenmesi

Mesleki rehberlik hizmetlerinin ilk basamağını birey özelliklerini tanıma, ikinci basamağı ise meslekleri inceleme ve tanıma, sonra da bu bilgileri eşleştirerek uygun bir karara gitmeye yardım etmeyi kapsamaktadır. Bu durumda ikinci aşama kişinin çeşitli meslekleri tanıması için ona yardımcı olmaktır. Çünkü birey kendini ne kadar iyi tanırsa tanısın, meslekler hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip değilse uygun bir meslek seçimi yapamaz.¹⁵

Mesleklerin incelenmesi ve meslekler hakkında bilgilerin bireylere verilmesi oldukça kapsamlı ve çeşitli teknikler kullanılmasını gerektiren bir iştir. Girilebilecek mesleklerin çok sayıda olması mesleklerin incelenmesini de güçleştirmektedir. Ayrıca bazı mesleklerin gerektirdiği yetenek ve kişilik özellikleri neler olduğu hakkında kapsamlı bir inceleme de tam olarak yapılamamıştır.

“Bir mesleğin incelenmesinde cevaplandırılması gereken soruları şöyle sıralanmaktadır;

- Mesleğin adı ve inceleme tarihi
- İşe girme imkanları
- İşin mahiyeti
- Çalışma ortamı
- Yeterlilik
- İşe hazırlama

---

¹⁴ Kepçeoğlu,a.g.k., s.67.

¹⁵ Kepçeoğlu,a.g.k., s.70.

- İşe giriş koşulları
- İşin avantaj ve kusurları
- İş'te ilerleme
- Kazanç durumu
- Meslek kuruluşları
- İş'te çalışanların sayısı ve ülkedeki dağılımı.”¹⁶

Bir mesleğin sahip olduğu özellikler kişinin kendi benliğiyle uyuşması gerektiği aranan sorulardan ifade edilebilir. Örneğin birey için bir işin çalışma koşulları, yapmak zorunda olduğu faaliyetler iç mekanda mı dış mekanda mı, soğuk bir ortamda mı, sağlıklı olmayan bir ortamda mı gibi sorular sadece bir unsuru tamamlayabilmektedir. Bunun yanında mesleğin itibarı, kazanç koşulları, sosyal statüsü, ilerleme gibi özellikler de işin niteliğini ve tercih edilme kriterlerini önemli kılmaktadır. Tüm bu sorular meslek seçmeye hazırlananlar tarafından mesleklerle ilgili broşür ve kitap gibi yazılı malzemeleri okuyarak, olmak istenilen mesleğin yapıldığı işyerlerini ziyaret ederek, bu mesleğin uzmanları ile görüşmeler yaparak elde edilebilmektedir.

1.3.3. Bireyin Kişisel Nitelikleri ile Mesleklerin Gerektirdiği Özellikler Arasında Bağlantı Kurma

Meslek seçimini etkileyen faktörlerden biri kişinin sahip olduğu nitelikler ile hedeflediği meslek arasındaki özellikler arasında bilinçli bağlantı kurabilmesidir.

Bir rehber öğretmenin öğrencilerde araştırması istenen nitelikler özetle şu şekilde ifade edilebilir;¹⁷

- Kendi bedensel, zihinsel ve kişilik nitelikleriniz ilgi alanlarınız istek ve tavırlarınız, genel ve özel eğitim seviyeniz, bilgi birikiminiz bu mesleğin gereksinimleri ve yeterlilik isteklerine ne oranda uygundur.
- Mesleğin bu gereksinimleri ve yeterlilikleri ve diğer şartları sizin hayatta ulaşmak istediğiniz heveslerinize, umularınıza, ideallerinize, maddi ve psikolojik ihtiyaçlarınıza ne kadar uygun düşmektedir.
- Ailevi ve sosyal ihtiyaçlarınız için bu meslek uygun mudur.
- Mesleğin yakın ve uzak geleceği ile ilgili ne gibi beklentileriniz var veya olabilir.

¹⁶ Tan, H., Psikolojik Danışma Ve Rehberlik, Ankara, 2000, s.130.

¹⁷ Tan, a.g.k., s.132.

- Sahip olmak istediğiniz meslek kişilik niteliklerinize uymakta mıdır.

Yukarıda ifade edilen sorular sorularak meslek özellikleri ile öğrencinin kişilik özellikleri karşılaştırılır. Artı ve eksi yönleri belirlenir. Böylelikle bireye en uygun meslek bilinci ve kararının yakalanması sağlanır.

2. MESLEKİ REHBERLİK VE MESLEKİ GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Mesleki Rehberlik

Kişinin hayatını idame ettireceği mesleği belirlerken kendisine yapılan yardım ve yönlendirme hizmetleri olarak niteleyeceğimiz mesleki rehberlik, kişinin yaşam sürecinde çok önemli bir kavram olarak karşımızda durmaktadır. Uzmanlar meslek rehberliğini yorumlarken farklı açılardan bakarak konunun önemini irdelemeye çalışmışlar ve bu yönde farklı tanım ve kuramlar geliştirmişlerdir. Genel anlamda meslek rehberliğinde ve danışmanlığında temel amaç, kişilerin yeteneklerine ve ilgilerine uygun meslekler yönelmelerini sağlamak olmuştur.

“Eğitim, bireyin tüm olarak gelişmesi ve yaşamındaki bütün rolleri en iyi şekilde yerine getirmesi için gerekli olan nitelikleri kazandırmaya yönelik bir süreçtir. Bu süreç içinde birey yaşamdaki 3 farklı gelişim alanı açısından ele alınıp yetiştirilmeye çalışılır.

- Kişisel – sosyal gelişim
- Eğitsel gelişim
- Mesleki gelişim”¹⁸

Ülkelerin kalkınmasında bireylere üretken ve gelişmeye açık nitelikleri kazandırmayı amaçlayan çağdaş eğitim anlayışı, bireyin kendi potansiyelini maksimum düzeyde ortaya koyabileceği en uygun mesleği seçmesine önem verir. Eğitim sürecinde bireye bu alanda yapılan hizmetler “Mesleki Rehberlik” kapsamında yer alır.

“Rehberlik, bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanınması ve doğru tercihler yaparak kendini gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir. Yardım kavramı ile kastedilen tavsiye vermek, akıl öğretmek, bireyi doğru olduğu varsayılan bir hareket tarzı benimsemeye ve uygulamaya zorlamak olmayıp,

---

¹⁸ Yeşilyaprak, a.g.k, s.190.

onun çeşitli seçenekleri tanımada ve en uygun olanı seçmesi için gerekli değerlendirmeyi yapabilecek hale gelmesine çalışmaktır.”¹⁹

Bireyi tanımak, onun yetenek ve ilgilerini belirlemek, meslekleri tüm özellikleri ile tanımak, bu bilgilerin ışığı altında bireyi kendi özelliklerine uygun bir mesleğe yöneltmek, onun verimli ve başarılı olabileceği meslekleri araştırmak ve bireye bunların arasından seçim yapma fırsatını vermek, kısacası bireyin yerinde seçim yapabilmesi için , kendisini ve meslekleri tanımasını sağlamak Mesleki Rehberlik hizmetinin başlıca amacıdır.²⁰

Mesleki Rehberlik ilerleyen zaman içinde önemli bir olgu halini aldıkça uzmanlar tarafından çok farklı yönleriyle geliştirilmiş ve profesyonel bir uzmanlık dalı haline gelmiştir.

Mesleki rehberlik kavramı ilk olarak 1909 yılında Parsons tarafından tanımlanmıştır. Bu tanıma göre Mesleki Rehberliği şöyle ifade edebilmiştir : “Gençlerin çeşitli meslekleri tanımaları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleridir”²¹

Bu hizmetlerin rehberlik konusunda yetişmiş uzman öğretmenler, öğretmen, çevre ve aile birlikteliği ve işbirliğiyle yürütülmesi esas alınmıştır.

Bireyi arzu ettiği mesleğe hazırlayacak eğitim ve öğretim kurumuna yöneltmek; öğrencinin yetenek ve ilgilerini geliştirme olanaklarını tanıtarak, bunlardan yararlanmasını sağlamak; çalışma hayatında iş bulmasına yardımcı olmak mesleki rehberlik çalışmaları içinde yer almaktadır.

Bireyin kendi ilgi, yetenek, kişilik, vb. özelliklerine en uygun mesleği seçmesine yardım etmek, iş ve meslekleri tanıtmak, iş hayatına atılmasını kolaylaştırmak ve meslek seçimi sırasında karşılaşılabileceği güçlükleri azaltmak için yapılan tüm çalışmalar mesleki rehberlik alanının konularını ve kapsamını oluşturmuştur.

---

¹⁹ Kuzgun Y., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1991, s.57.

²⁰ Razon, N., “Gençlik Dönemi Psikolojisi ve Davranış Özellikleri”, Aile ve Çocuk: Gençlik Yılı Konferansları, İstanbul, 1985, s 77.

²¹ Yeşilyaprak, a.g.k., s.191.

Mesleki Rehberlik çalışmaları bireylerin yaşamında doğru ve zamanında kararlar verilmesi açısından çok önemlidir. 2005 yapılan bir araştırmada 169 Eğitim Fakültesi öğrencisinden % 60'ının, gerekli hizmetleri zamanında, alabilselerdi mesleklerini değiştirebilecekleri, % 49'unun meslek seçimini kendisinin yaptığı ve bunlardan %40'ının mesleğini değiştirebileceği, % 67'sinin lise öğrenciliği sırasında meslek seçimi ile ilgili bir yardım almadığını, meslek seçimi ailesi tarafından gerçekleştirilen öğrencilerden % 72'sinin mesleğini değiştirebileceğini saptamıştır. Bu bulgular yerinde ve zamanında, etkili bir mesleki rehberlik hizmetinin bireylere ulaştırılmasının ne denli önemli olduğunu bize göstermektedir.²²

2.2. Mesleki Gelişim Süreci

Mesleki rehberlik belirli zamanda yapılan bir etkinlik olarak ele alınmamıştır. Yaşamı boyunca devam eden bir süreç olarak değerlendirilmiştir.

“Mesleki gelişim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu sürecin her döneminde başarılması gereken “mesleki gelişim görevleri” vardır.”²³

Meslek seçimi ve bir mesleğe girme, genel hatları ile insan hayatında psikolojik bir gelişme sonucudur. Daha küçük yaşlardan başlayıp gelişerek son ergenlik çağlarında ve daha sonra şekil kazanır, somutlaşır. Meslek seçimi yönünden büyüyüp gelişme, bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişmelerle çok yakından ilişkilidir. Çocuk, büyüyüp öğrendikçe, yeni ilgi alanları geliştirir; bazı alanlardaki ilgilerini de derinleştirir. Yaşadıkça, öğrendikçe yeni tecrübe ve hüneler kazanır. Çevresindeki ve hayatındaki yetişkinlerin çalışmalarını gözlemler. Geliştirdiği yeni bedensel ve bilişsel hünelerden bu uğraş hayatında nasıl yararlandığını görür, öğrenir. Bunlar, meslek kavramının ve ihtiyacının gelişmesinde temel başlangıçtır ifadesi, meslek gelişmesinin ilk aşamasını oluşturur denebilir.²⁴

Meslek rehberliği, daha okul öncesi yıllarda ailede başlar. Her okul seviyesinde de çocuğun olgunluk derecesine göre devamlı olarak yürütülür. İlköğretimin birinci kademesinde meslek rehberliğinin temel amacı, çocukların dikkatini iş dünyasına çevirmek, onlarda mesleklere karşı ilgi ve heves uyandırmaktır, onlara herkesin hayatta bir

---

²² Büyükgöze, K.A., “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aldıkları Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Mesleklerini Değiştirmek İsteme Düzeylerine Etkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, VIII.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, İstanbul, 2005, s.23.

²³ Yeşilyaprak, a.g.k., s.248.

²⁴ Tan., a.g.k., s.123.

iş yapması gerektiği fikrini vermek, ailesi ve yakınlarının çalıştığı işleri biraz daha yakından incelemelerini sağlamak ve velileri, çocuğun meslek gelişmesi hususunda bilinçlendirmektir. İlköğretimin ikinci kademesinde meslek rehberliği faaliyetlerinde ise öğrencinin yetenek, ilgi, ihtiyaç gibi kişilik niteliklerini tanıması, işler hakkında biraz daha geniş bilgi sahibi olması, meslek ve öğrenim içi ön planlarını yapması, bazı işlerde kısa süreli çalışarak çalışma hayatını yakından görmesi, okuldaki dersler ile meslekler arasındaki ilişkileri keşfetmesi, meslekler hakkında nerelerden ve nasıl bilgi toplanabileceğini öğrenmesi gibi konuların öğretilmesi temel amaçlardandır.²⁵

“Lise yıllarında meslek rehberliği, öğrencinin bir mesleğe girmek için daha kesin planlar yapmasına ağırlık verir. Bunun için kendisini daha etraflı anlayıp değerlendirmesine, seçtiği meslek hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmasında ve mesleğe yakın bazı işlerde ya da mümkünse meslek çevresinde çalışarak meslek ve iş hayatı hakkında ilk elden bilgi ve görgü kazanmasına yardım edilir. Öğrenci konuyu rehber öğretmenle birlikte inceler. Özellikle lise son sınıfta öğrencilere iş arama yolları öğretilir; işe nasıl müracaat edileceği, iş mülakatında kılık kıyafet, konuşma ve davranış tarzı gibi hususlar uygulamalı olarak gösterilmelidir. Meslek Rehberi sadece öğrenciyle değil araya öğrenci velisiyle de işbirliğine giderek gencin amaçları, umuları, yetenek ve ihtiyaçları konusunda oluşabilecek boşlukları doldurmada yardım alabilir.”²⁶

Bireyde gelişme süreci zaman almakta ve birbirini izleyen aşamalarda oluşmaktadır. Her gelişme aşaması kendisinden sonra gelen gelişim aşamasını etkiler. Her gelişim dönemi, daha önceki gelişim aşamaları ve bireyin bu dönemlerden geçerken etkileşimde bulunduğu çevresel faktörler tarafından belirlenir. Bu etkenlerin birbirini ve bireyi etkilemesiyle oluşan mesleki gelişim süreci beş aşamada yaşandığı değerlendirilebilir.²⁷

Bu ifadelerle göre mesleki rehberlik çalışmaları küçük yaşlarda başlayıp hayatın her anında devam eden bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan bireyin gelişim sürecinde uygun zamanlarda yapılması gereken mesleki rehberlik ve yöneltme hizmetlerinin önemi de zamanla fark edilmiştir.

---

²⁵ Kuzgun, a.g.k., s.10.

²⁶ Tan., a.g.k., s.137.

²⁷ Yeşilyaprak, a.g.k., s.248.

2.2.1. Uyanış ve Farkında Olma

Bu dönem çocukta meslek bilincinin oluşmaya başladığı dönemdir. Okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretim döneminin birinci kısmını kapsar (5–12 yaş arası). Çocuk bu dönemde, çevresindeki insanların farklı uğraşları olduğunu, çeşitli mesleklerin varlığını görmeye ve anlamaya başlar. Bu dönemin son yıllarında ise çocuk, kendisi ve diğer insanlar arasında ilgiler, yetenekler, amaçlar ve motivasyon yönünden farklılıkların ve benzerliklerin farkına varmaya başlar.²⁸

2.2.2. Meslekleri Keşfetme ve Araştırma

Bu dönem ilköğretimin son yılları olan 12–15 yaşlarını kapsamaktadır. Çocuk bu dönemde kişilerin ve mesleklerin ortak olan yönlerini ve farklı nitelikleri üzerinde daha çok bilgi sahibi olmaya, yeni yönleri keşfetmeye ve anlamaya başlar. Meslekleri keşfetme, inceleme ve araştırma dönemi bir bakıma çoğumuz için ömür boyu sürer.²⁹

2.2.3. Karar Verme

Öğrencinin lise yıllarını, 15–18 yaşları kapsayan bu dönemde birey artık kendisi ve meslekler hakkında oluşturduğu algılara dayanarak, bilgileri değerlendirerek eşleştirmeye, birbirine uydurmaya ve geleceğine ilişkin idealler oluşturmaya başladığı dönemdir. Bu ideal ve düşünceler başlangıçta geçici olabilir ancak giderek daha açık ve temel bir plan yapmaya başlar ve genç mesleki kararını oluşturur.³⁰

2.2.4. Hazırlık

18–23 yaşları arasını kapsayan bu dönemde birey, seçtiği alan, okul ve yaptığı etkinliklerle mesleğe hazırlanmaya başlar. Meslekle ilgili beceriler geliştirmeye, bilgi birikimi oluşturmaya ve o alanda mesleki tutumlar geliştirerek mesleği icra etmeye hazır duruma gelir. Aynı zamanda o meslek alanında iş araştırmaya başlar ve hazırlık dönemini uzatarak sürdürebilir.³¹

---

²⁸ Yeşilyaprak, a.g.k., s.248.

²⁹ Yeşilyaprak, a.g.k., s.249.

³⁰ Yeşilyaprak, a.g.k., s.249.

³¹ Yeşilyaprak, a.g.k., s.249.

2.2.5. İŖe YerleŖtirme

Bireyin iŖ dnyasında yerini alarak alıŖmaya baŖladığı dnyemdir. Bu dnyemde birey kazandığı bilgi ve becerileri uygulama alanına koyar. Mesleğı icra ederken bir yandan da mesleki geliŖimi sdrdr. ³²

3. MESLEK SEÇİMİNDE YETENEK, İLGİ, KİŖİLİK VE BENLİK

Bireyin yaŖının gerektirdiğı mesleki olgunluğa ulaŖması ve sağlıklı meslek seçiminde bulunabilmesinin ilk koŖulu kendisini iyi tanmasıdır. Sahip olduğu yetenek ve beceri dnyeyini, ilgisini, meslek değerlerini, kiŖilik ozelliklerini ve ihtiyaçlarını iyi bilmeyen bireylerin sağlıklı meslek kararları verebilmeleri olanaklı değildir. O halde bireyin neyi, niçin istediğini, zihinsel, bedensel ozellikleri ile ekonomik koŖullarını bilmesi yani kendini tanması gerekmektedir.

Lisede yapılan meslek rehberliğı, oğrencinin bir mesleğe girmek için daha kesin planlar yapmasına ağırlık verir. Ona bu hususta yardım edilir. Bunun için, gencin kendini daha etraflı anlayıp değerlendirmesine, setiğı meslek hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmasına ve mesleğe yakın bazı iŖlerde ya da mdrmkunse meslek çevresinde alıŖarak mesleki hayatı hakkında ilk elden bilgi ve gdręu kazanmasına yardım edilir. Lise yıllarında yapılan mesleki rehberlik alıŖmalarının temelinde bireyin kendisini tanmasının yanında ve meslekleri daha yankından tanması vardır. Bireyin kendisini tanmasına yardım etmek durumunda kalan rehber oğretmenler bireyi yeteneğı, ilgileri, kiŖiliğı, benliğı, akademik baŖarı açısından incelerler ve bunları kullanarak bireye yardımcı olmaya alıŖırlar. ³³

“KiŖinin bir konuda doğru karar verebilmesi için dnce ne istediğini ve ne gibi kaynaklara sahip olduğunu bilmesi gereklidir. Bir oğrenci hangi konulardan hoŖlandığına yani ilgilerine ve hangi konuları kolay ve çabuk oğrenebildiğine yani yeteneklerine iliŖkin doğru, gerçekçi ve zengin bir benlik kavramına sahip oldukça meslek ve okul seçerken isabetli karar verme olasılığı artar.” ³⁴

---

³² YeŖilyaprak, a.g.k., s.250.

³³ YeŖilyaprak, a.g.k., s.250.

³⁴ Kuzgun. Y., Akademik Benlik Kavramı Oleğı, Ankara, 1996, s.5.

“Meslek seçimi açısından bir kişinin kendini tanıması, onun meslek seçiminde rol oynayan kişilik özellikleri yönünden kendini açık ve doğru biçimde değerlendirebilmesidir.”³⁵

“Birey, hangi alanda ne düzeyde yeteneğe sahip olduğunu (Yetenek), nasıl bir çalışma ortamında ne gibi işleri yapmaktan hoşlanacağını (İlgi) ve mesleğinden ne gibi yararlar beklediğini (Değer) bilmesi gerekir.”³⁶

Yapılan araştırmalar en önemli psikolojik faktörlerden yetenek, ilgi, kişilik ve benlik kavramlarının meslek seçimini etkileyen en önemli unsurlar olduğunu ortaya koymuştur.

3.1. Yetenek

Öğrencinin, eğitim hayatındaki başarısını kestirmek için eğitimin gerektirdiği yeteneklere ne ölçüde sahip olduğunu bilmemiz gerekir. Bir kimsenin ilgi duyduğu bir faaliyet alanı genellikle onun yetenekli olduğu bir alandır. İnsan yetenekli olduğu alanda başarılı çalışmalar yapabilir. Bir kimsenin, giriştiği bir iş ya da bir çalışma alanında başarılı olması kişiye doyum sağlar ve kişi aynı işi tekrar yapma, aynı alanda tekrar çalışma isteği duyar. Buna karşılık girişimleri başarısızlıkla sonuçlanırsa hevesi kırılır bir daha o işi yapma isteği duymaz olur.

“Yetenek, bireylerdeki bir etkinliği yapabilme konusundaki doğuştan getirilen yatkın olma ve öğrenme ile kazanılmış yapabilme becerisine denir.”³⁷

Akademik eğitim, daha çok sözcükler arasındaki ilişkileri görme, sayısal akıl yürütme ve soyut düşünme yeteneklerinden oluşan ve akademik yetenek olarak adlandırılan birleşik bir gücü gerektirmektedir. Bunun yanında bazı meslekler ve bu mesleklere hazırlayıcı meslek eğitimi programları, akademik yetenek yanında özel yetenekleri de gerektirmektedir. Bir öğrenciye, eğitim dalını mesleğini seçmesine yardımcı olabilmek için, her şeyden önce onun genel ve özel yetenekler yönünden durumunu, zayıf ve güçlü olduğu alanları bilmemiz gereklidir.³⁸

---

³⁵ Kuzgun, Y., Meslek Seçimi, Ankara, 2001, s.5.

³⁶ Kuzgun, Meslek Seçimi, Ankara, 2001, s.5.

³⁷ Kulaksızoğlu, A., Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 1998, s.155.

³⁸ Kuzgun, Y., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1992, s.34.

“Akademik yeteneği oluşturan yeteneklerle özel yeteneklerden bazıları şunlardır;

- Sözel yetenek
- Sayısal yetenek
- Şekil – uzay yeteneği
- Renk algısı
- Bellek
- Ayrıntıyı algılama
- Mekanik yeteneği
- El becerisi
- Parmak becerisi
- El-göz koordinasyonu

Sözel Yetenek: Sözcüklerle akıl yürütebilme, okuduğunu anlayabilme ve düşünceleri açık bir biçimde ifade edebilme yeteneğidir.

Sayısal Yetenek: Sayılarla akıl yürütebilirle, problemleri çözebilme yeteneğidir.

Şekil-Uzay Yeteneği: Şekiller arasındaki benzerlik ve farklılıkları görebilme, cisimlerin Őekillerin döndürüldükleri zaman alacakları durumu göz önünde canlandırabilme yeteneğidir.”³⁹

3.2. İlgi

Bireyin kendini tanımasında önemli hususlardan biride ilgilerini bilmesidir.

İlgi, bir nesne yada bir faaliyete karşı, kısıtlayıcı koşullara karşıml olduğça sürekli bir bağlanma durumu olarak tanımlana bilir.⁴⁰

İlgi, bireyin özel bir çaba harcamadan, zevk alarak bir eyleme yönelmesidir. İlgi bir etkinliğe bir süre bağlanmadır. Bir kişinin bir nesneye veya faaliyete ilgi duyması , ondan hoşlanması veya o ilginin kişinin bir ihtiyacını karşılaması ile açıklanabilir.⁴¹

Bir kimsenin özel bir çaba sarf etmeden, dikkat ettiği, gözlediği, üzerinde durup düşündüğü ve zevk alarak yaptığı şeyler ilgiyi ifade eder.⁴²

---

³⁹ Kuzgun, a.g.k., s.33.

⁴⁰ Kuzgun, a.g.k., s.34.

⁴¹ Kulaksızoğlu, a.g.k., s.153.

Dikkat edildiği üzere bu tanımlarda, ilginin kişiye, objeye yada faaliyetlere yönelik zorlamasız, kendiliğinden bir davranış olduğu, tercihe dayandığı, kişinin enerjisini yoğunlaştırdığı ve yapmaktan doyum sağladığı etkinlikler olduğu vurgulanmaktadır.

“Çocukluk dönemindeki değişkenlik, gelişme ve olgunlaşmaya paralel, olarak, belirli faaliyetlerde yoğunlaşır. Böylelikle bireyin ilgi duyduğu akınlarn çeşidi, değişkenliği, azalır ve süreklilik, durağanlık kazanır.”⁴³

İlgilerin ergenlik döneminde artış gösterdiği saptanmıştır. Bu da lise yıllarına denk gelmektedir. İlgilerin ölçülmesi de ancak ilgilerin durağan ve sürekli olduğu bu yıllarda yapılabilmektedir. İlgi meslek seçiminde ve buna bağlı olarak alan seçiminde çok önemli bir kavramdır. Çünkü ilerde çalışılabilecek meslekten doyum elde edebilmesi için meslekte çalışmaktan zevk almasını gerekir. Bu da o meslek alanına ilgi duymakla olabilir.

Meslek psikologları çok çeşitli ilgi alanları tanımlamışlardır. Bunlardan bazılarını yeteneklerle ilişkileri çok açık ve belirgindir. Örneğin, bir müzik yeteneğinden ve müzik ilgisinden ya da mekanik yetenek ve mekanik ilgiden söz edebiliriz. Ancak bazı ilgi alanları özel bir yetenekle ilişkili olmayabilir veya ilişki belirsiz olabilir. Örneğin sosyal yardım veya sosyal hizmet ilgisini açıklayabilecek özel bir yetenekten söz edilemez.⁴⁴

Aşağıda meslek seçimine ve alan seçimine etkisi olan ve genel olarak kabul görmüş birkaç ilgi alanı tanımlanmıştır.

“Fen bilimleri ilgisi: Fen bilimleri ile ilgili konular öğrenmeye ve fen konuları üzerinde çalışmaya istekli olma.

Sosyal bilimler ilgisi: Sosyal bilim ile ilgili konuları öğrenmeye ve bu konular üzerinde çalışmaya istekli olma.

Ziraat ilgisi: Bitki ve hayvan yetiştirmekleri hoşlanma.

Mekanik ilgisi: Alet ve makineleri çalıştırmaktan ve onarmaktan hoşlanma.

---

⁴² Razon, a.g.k., s.77.

⁴³ Özgüven, İ.E., Psikolojik Testler, Ankara, 1994, s.354.

⁴⁴ Usluer, E., Meslek İnceleme Kılavuzu, Ankara, 1998, s.34.

İkna ilgisi: Duygu ve düşünceleri başkalarına iletmekten ve onları etkilemekten hoşlanma.

Ticaret ilgisi: Mal alıp satmaktan bu yolla kar elde etmekten hoşlanma.

İş ayrıntıları ilgisi: Bir yazının küçük ayrıntılarına dikkat edebilme ve hataları düzeltmekten hoşlanma.

Edebiyat ilgisi: Akıcı konuşabilme ve yazabilme, edebi eserleri incelemekten ve edebi eser üretmekten hoşlanma.

Yabancı dil ilgisi: Yabancı dil öğrenmeye istekli olma ve öğrenebilme.

Güzel sanatlar ilgisi: Resim, heykel, el sanatları vb. sanat ürünleri yaratmaktan, mevcut eserleri incelemekten hoşlanma.

Sosyal yardım ilgisi: Zayıf ve hasta insanlara yardım etmekten hoşlanma.”⁴⁵

Bireyin ilgilerinin belirlenmesi onun sağlıklı bir meslek seçimini gerçekleştiribilmesi için çok önemlidir.

3.3. Kişilik

Bireyin kendini tanımasına yardım etmek için bilinmesi gereken bir diğer özellikte bireyin kişiliğidir.

Kişilik çeşitleri bireylerin davranış modellerini, davranış biçimlerini tanımladığını söylenebilir. Kişilik tiplerinin her birinin güçlü ve zayıf yanları vardır. Bu nedenle bazı kişilik tipleri bazı mesleklere daha uygun düşerken, bazıları bu mesleklerle uyumsuz. Kişilik ile yapılan bazı tanımlar şöyledir:

“Kişilik, bireyin özel ve ayırıcı davranışlarından oluşmuş bir bütündür.”⁴⁶

Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılmış bir ilişki biçimidir.⁴⁷

---

⁴⁵ Kuzgun. Y., Akademik Benlik Kavramı Ölçeği, Ankara, 1996, s.5-6.

⁴⁶ Morgan, C. T., Temel Psikolojiye Giriş (Çev. Hüsnu Arıcı ve Diğerleri), Ankara, 1992, s. 311.

“Kişilik bireyin psikolojik yapısı ve sisteminin bireye özgü dinamik bir organizasyonu ve bu organizasyonun çevre ile etkileşiminin bir ürünüdür.”⁴⁸

Kişilik bireyin beden yapısı, mizacı, ilgileri, psikolojik ihtiyaçları, yetenekleri, alışkanlıkları, tutumları ve değer yargıları gibi özelliklerini ifade eder ve onun, çevresine uyumunu belirler. Bireyin kişiliğini teşkil eden çok sayıda özelliklerin hepsini bilmeye olanak yoktur; ancak liderlik, bağımsızlık, duygusal kararlılık, iş birliği yapabilme gibi özellikleri yönünden ne durumda olduğunu bilmek bireyin okula uyumunu, öğretmenleri ve arkadaşları ile ilişkilerini anlamak için gereklidir.⁴⁹

Doğru meslek tercihinin her ne kadar bireyin kişisel özellikleri ile ilgili olduğu iddia edilse de bu konuda pek çok belirgin olmayan faktörün (aile, arkadaş, çevre baskısı, v.b.) bireyin doğru seçim yapmasını engellemektedir. Çoğu zaman meslek alanları üniversitede tercih edilecek programı ya da fakülteyi bireyler yerine aileleri seçmektedir. Gerek ekonomik imkânları, gerekse toplumsal saygınlıklarını dikkate alan aileler, çocuklarının ilgi alanlarını dikkate almaksızın onlar adına karar verebilmektedirler.⁵⁰

Sosyalleşme sürecinin tam anlamıyla yaşanmadığı toplumlarda, bireysel karar alabilme yeteneğinin gelişmemesi ve çoğunlukla kendisi adına alınan kararları onaylama yetisiyle yetinen gençler, kendileri adına yapılan tercihler konusunda duyarsız kalabilmektedirler. Dolayısıyla kendi adına tercih yapılmasına karşı çıkmayan bireylerin bu seçimi kabullenmeleri sıkça görülmektedir. Bu noktada, bireyin kendi seçimlerinin gerek alacakları eğitim gerekse seçecekleri mesleğin kendi kararlarıyla alınmasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.⁵¹

“Kişilik ile iş yaşamı arasında uyum olması halinde söz konusu olabilecek sonuçları şöyle sıralanmaktadır;

- Bireyin çalıştığı kurum ile bütünleşmesi, iş arkadaşları ile amaç birliği oluşturmasına ve daha verimli olmasına yardımcı olur.
- Bireyin içinde yer aldığı sosyal yapı ile kişiliği arasında bir bağ kurulacak olursa birey, grup normlarına uymada güçlük çekmeyecek ve davranışları ile grup üyeleriyle

---

⁴⁷ Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı, İstanbul, 1991, s.404.

⁴⁸ Özgüven, İ.E., Psikolojik Testler, Ankara, 1994, s.354.

⁴⁹ Özgüven, a.g.k., s.354.

⁵⁰ Kuzgun, Meslek Seçimi, Ankara, 2001, s.3.

⁵¹ Keser, A., “Kariyer Planlaması Ne Zaman Başlar”, İş Yaşamı Dergisi, Sayı.2, İstanbul, 2002, s.20.

ilişkileri arasında yönetsel etkinliği artıracak bir ilişki kurulacaktır. Bu da çalışanın kendisini daha yetkin hissetmesine ve verimliliğinin artmasına yardımcı olur.

- Kişinin beklentisi ile kurumun amaçları arasında istenen bağın kurulması örgütün devamlılığı açısından da son derece önemlidir. Bu da büyük ölçüde çalışanların kişiliğine bağlıdır.

- Örgüt içinde informal grupların oluşumu ve gelişimi, bu grupları oluşturan bireylerin kişiliklerinin uyuşmasına bağlıdır. Her şeyden önce bu grupların karşılıklı etkileşimi olumlu ilişkiye bağlıdır. Bireylerin grup ilişkilerinden beklentileri, gruba karşı tutumları, değer yargıları, bir diğer ifade ile bireyin benlik duygusu ile grup amaçları birbirine ne ölçüde benzer ise etkileşim gücü de o ölçüde fazla olacaktır.

- Kişilik yapısı ile örgütün değerler sistemi arasında benzerlik varsa birey “ait olma” ihtiyacını işyerine bağlılığını göstererek karşılayacaktır.”⁵²

Bireyin kişilik yapısının iş yaşamıyla uyumlu olması bireyin doyumunu, huzuru, başarı ve toplumsal verimliliği açısından ne kadar elzem olduğu ifadelerden anlamak mümkündür. Bu yüzden meslek seçiminde kişilik ile mesleki uygunluk önem arz etmektedir.

3.4. Benlik

Bireyin davranışları, kendisini ve çevresini yorumlayışına göre biçimlenmektedir. Meslek seçimi kararı da, bir davranış olarak bireyin benlik kavramından etkilenmektedir.

“İç varlığımızın bütününe teşkil eden benlik, kişilik gibi karmaşık bir kavramdır. Bu karmaşık kavramı çözümlenecek olursak, benlik belki şu soruların cevaplarını içerir;

- Ben neyim?
- Ben ne yapabilirim?
- Benim için neler değerlidir?
- Hayatta ne istiyorum?”⁵³

Benlik, bireyin özellikleri yetenekleri, değer yargıları, emel ve ideallerine ilişkin kanılarının dinamik bir örüntüsüdür. Ben neyim ve ben ne yapabilirim gerçek benliği, son iki soru ise ideal benliği meydana getirir. Benlik kavramı, kişinin kendini algılama ve

⁵² Erdoğan İ., İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış, İstanbul, 2006, s.92.

⁵³ Baymur, F., Genel Psikoloji, İstanbul, 1993, s.267.

değerlendirme biçimi olarak tanımlamıştır. Benlik kavramı bir anlamda kişinin çok çeşitli özellikleri yönünden kendini değerlendirmesidir.⁵⁴

Super ise, benlik kavramının oluşmasının ve mesleki tercihe dönüşmesinin bir gelişim süreci boyunca oluştuğunu belirtmiştir.⁵⁵

“Super’e göre Mesleki Benlik Kavramının gelişimi beş aşamaya ayrılmıştır.

- a. Büyüme Aşaması (0–14 yaş)
  - Hayal (Fantezi) Basamağı (4–10 yaş).
  - İlgi Basamağı (1–12 yaş).
  - Yetenek Basamağı (13-14 yaş).
- b. Araştırma (Keşif) Aşaması (15-24 yaş)
  - Geçici (Deneme) Basamağı (15-17 yaş).
  - Geçiş Basamağı (18-21 yaş)
  - İzleme (Sınama) Basamağı (22-24 yaş)
- c. Yerleştirme Aşaması (22-24 yaş)
  - Sınama (Deneme-Bağlama ve kabul) Basamağı (25-30 yaş)
  - Sağlamlaştırma Basamağı (31-44 yaş)
- d. Koruma Aşaması (45-64 yaş)
- e. Çöküş aşaması (65 ve sonrası)
  - Yavaşlama Aşaması
  - Emeklilik Aşaması⁵⁶

Okul ve alan seçmek durumunda kalan bir öğrenci hangi konulardan hoşlandığını yani hangi konulan kolay ve çabuk öğrenebildiğine yani yeteneklerine ilişkin doğru gerçekçi ve zengin bir benlik kavramı oldukça meslek seçiminde isabetli karar verme olasılığı artar.

---

⁵⁴ Baymur, a.g.k., s.268.

⁵⁵ Yeşilyaprak, B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Ankara, 2003, s.248.

⁵⁶ Yeşilyaprak, a.g.k., s.248.

4. MESLEKİ GELİŞİM KURAMLARI

Kuram çalışmaları farklı yaşam dönemlerine göre, belirlenmiş periyotlar ve bölümler içinde bireylerin mesleki gelişimi konu ederler. Meslek eğitimi kişisel özelliklerin göreceli olarak hangilerinin yaşam aşamalarında olduğu ve belirli gelişim aşamalarında meslek seçimi davranışını nasıl kendini gösterdiği türündeki sorular bu yöndeki bilimsel çalışmaları ortaya çıkarmaktadır.

Meslek edinme konusunda gelişimsel, davranışsal, farklılıkçı ve yapısal olmak üzere dört temel kuramsal bakış açısı mevcuttur. Bu konuda iki temel kuramcı; meslek seçimi dönemlerini ele alan Ginzberg ve mesleki benlik kavramının gelişimini ele alan Super'dir. Ginzberg, meslek seçiminin, önemli ölçüde geriye dönülemez bir süreç olduğunu ve her bir seçimin bir bakıma uzlaşma olduğunu ileri sürmektedir. Ginzberg daha sonra, mesleki seçimin yaşam boyu sürebilen, geriye dönülebilir bir süreç olduğu şeklinde düşüncelerini düzeltmiş ve insanların kendileri ve çalışma dünyası arasında bir uygunluk sağlayabileceğine inandığını belirtmiştir. Super, benlik kuramı düşüncesini bütünlendirici bir odak noktası olarak kullanmaktadır. Mesleki benliğin gelişimindeki beş aşama; büyüme, keşfetme, kabul, koruma ve çöküş şeklinde sıralanabilir.⁵⁷

Meslek gelişimi, mesleki benlik kavramının oluşması ve tamamlanmasını kapsamaktadır. Biyolojik miras, kişisel ve toplumsal belirleyiciler, çeşitli rolleri oynama fırsatı ve geribildirimden etkilenen bir uzlaşma sürecidir. Krumboltz ve arkadaşları, meslek gelişiminde sosyal öğrenme kuramını temel alan davranışsal bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Meslek tercihlerinin ve karar verme becerilerinin gelişiminde; genetik miras ve özel beceriler, çevresel koşullar, öğrenme yaşantıları ve görev yaklaşımı becerileri olmak üzere dört tür etki kaynağının karmaşık bir etkileşimi söz konusudur.⁵⁸

Farklılıkçı görüşün meslek ve iş seçimi alanında en çok bilinen ve başvurulan yaklaşımı John Holland'ın "Mesleki Tercih Modeli" dir. Holland bireyin kişiliğinin, iş seçiminde önemli bir etmen olduğunu savunur.

"John Holland'ın mesleki tercih teorisi üç temel özellik içermektedir.

---

⁵⁷ Akbaba, S., Kendine Uygun Meslek Seçmede Farklı Düzeylerde Bulunan Bireylerin Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum,1996.

⁵⁸ Nelson –Jones, R. Danışma Psikolojisi Kuramları (Çev. Füsun Akkoyun), Ankara,1982, s.141.

- İnsanlar farklı mesleki tercihlerde bulunmaktadır.
- Kişilikleriyle uygun işlerde çalışan bireyler, uygun olmayan işlerde çalışan bireylere göre daha başarılı ve daha mutludurlar.
- İnsanlar arasında doğuştan gelen kişilik farklılıkları mesleki ilgilerini belirlemektedir.”⁵⁹

“Yapısal görüş, insanların toplumda farklı pozisyonlarda bulunmalarından kaynaklanan meslek seçimi ve gelişimi arasındaki farklılıkları vurgulamaktadır. Blau ve arkadaşları, Roberts ve Daws bu görüşün savunucularıdır. Gelişimsel görüş ise sağlıklı boş zaman kavramının oluşmasını ve yerleşmesini vurgulamaktadır. Farklılıkçı görüş, insanlarla karmaşık etkinlikleri eşleştirmeye dayalı olarak boş zaman etkinliklerindeki başat örüntüleri tanımlamaya çalışmaktadır.”⁶⁰

Meslek psikologları, meslek seçimi olayını açıklamak için çeşitli kuramlar geliştirmişlerdir. Bunardan bazıları aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1. Ginzberg’in Mesleki Gelişim Kuramı

Ginzberg, meslek seçimi kararını yaşamın belli bir evresine veya anına ait olmadığını, yaşamın gençlik yıllarında gelişen bir süreç olarak ifade etmiştir. Ginzberg ve arkadaşları meslek seçimini bir gelişim süreci olarak görmektedir.

“Birey mesleğini, bir anda verilen gelişmiş güzel bir karar sonucu değil, hayat boyunca oluşup gelişen ve büyük ölçüde geri dönülemez olan davranış örüntüleri yoluyla seçer. Burada önemli olan ana unsur zamandır.”⁶¹

“Ginzberg ve arkadaşları meslek gelişimini üç döneme ayırmışlardır;

a. Hayal Dönemi (Fantezi Dönem)

Bu dönem 0 yaş ile 11 yaşlar arasındaki dönemdir. Çocuğun gelişim dönemine rastlayan bu dönemde, çocuktan beklenen mesleki olgunluk veya mesleki gelişim görevi olarak çocuğun, oyunlarında bir mesleğe yönelmesi, oyunlarında ileride olmayı düşlediği

---

⁵⁹ Robbins, S.P., Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev. S.A. Öztürk), Eskişehir, 1999, s.76.

⁶⁰ Nelson –Jones, a.g.k., s.142.

⁶¹ Nelson –Jones, a.g.k., s.145.

bir mesleği oynaması göze çarpar. Çocuk burada zevk ilkesine göre ve geçici özdeşimler yolu ile meslekler seçer.

Hayal döneminin özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır;

- Çocukların meslek seçimleri hayal ürünüdür.
- Zevk ilkesi önemli rol oynar
- Çevresindeki kişilere karşı geliştirdiği bir özdeşim vardır ve bu özdeşim bu dönemdeki meslek seçiminde rol oynamaktadır.

b. Deneme Dönemi (Geçici Dönem)

Bu dönem 11 yaşlar civarında başlar ve 18 yaşlarında biter. Bu dönem kendi içinde dört alt başlığa ayrılır.

- İlgil Basamağı (11 -12 yaş arası): Bu basamakta bulunan birey buluş çağındadır. Bu dönemde hoşlandıkları ve ilgilendikleri şeyleri göz önüne alarak meslek seçimlerini yaparlar. Bu dönemin hayal döneminden farkı; her nesneye, etkinliğe tepki verme yerine bireyin ilgilendiği veya hoşuna giden nesnelere etkinlikleri seçme eğilimi içinde olmasıdır. Meslek seçimini de buna göre yapar.

- Kapasite Basamağı (13 -14 yaş arası): Bu basamakta birey kendi kapasitesinin ve yeteneğinin farkına varmaya ve yetenekleri üzerinde düşünmeye başlar. Meslek seçerken kendi yeteneğine uygun meslekler seçme eğilimi içindedir.

- Değer Basamağı (15 -16 yaş arası): Bu yaşta bireyin toplum içinde görev alma düşüncesi meslek seçiminde etkili olmaya başlar. Burada genç artık yeteneğinin, ilgisinin yanında farklı doyum noktaları aramaya başlar. Bu da toplum içinde görev alabilecek, ona statü kazandıracak mesleklerin tercihini ön plana çıkaracaktır. Yani her mesleğin farklı yaşam biçimleri sağlandığını görmeye başlar ve buradan kendine uygun olanı seçmeye yönelir. Kısaca bu dönemde meslek seçiminde amaç ve değer etmenleri ortaya çıkmıştır.

- Geçiş Basamağı (17-18 yaş arası): Bu basamakta birey, ilgi, kapasite ve değer gibi subjektif etmenler yerine çalışma koşulları, mesleğe hazırlama süreci, para gibi çalışma hayatındaki gerçeklere odaklanır. Yani bu dönemde genç, somut, gerçekçi seçimler yapması gerektiğinin farkındadır ve giderek bağımsızlığını kazanmaktadır. Genç yetenek

ve becerilerini deneyebilmek için yeni çevreler arar ve her hangi bir iş alanında çalışarak gerçeklere daha yakın olma şansını yakalar.

c. Gerçekçi Seçimler Dönemi

Bu dönem 18 ile 22 yaşlar arasını kapamaktadır. Bu dönemin zaman süreci diğerlerinden daha fazla farklılaşma gösterir. Çünkü mesleklerin gerektirdiği eğitim düzeyi ve bireylerin hayata atılma yaşları farklıdır.

Bu dönem kendi arasında üç basamağa ayrılmaktadır.

- Keşfetme (Araştırma) Basamağı: Bu dönem 18-19 yaşlar arasını kapsamaktadır. Bu basamakta birey geçmişte elde ettiği tecrübeleri, birikimleri göz önüne alarak verdiği kararı tekrar gözden geçirir. Bu basamağın yaş sınırları içinde bulunan birey ya üniversite öğrencisidir ya da üniversiteye hazırlanmaktadır ve bu nedenle meslek seçimi yapmasına yardımcı olacak bilgi ve yaşantıları edinmeye, mesleklerle ilgili veri kaynaklarını, çeşitli çalışma koşullarını keşfetmeye çalışır ve bunun için öğretmenlerle, meslek danışmanlarıyla konuşmalar yapar.

- Billurlaşma Basamağı: Bu basamak daha önceki seçim süreçlerinin birikimidir. Birey bu basamakta ayrıntıları belirsiz olmakla beraber değişik, subjektif ve dışsal faktörlerin bir değerlendirmesini yapar ve belirli bir mesleki amaca bağlanır.

- Belirleme Basamağı: İhtisaslaşmayı ve seçim alanını planlamayı kapsar. Önceki dönemde belirsiz olan ayrıntılar açıklığa kavuşur. Örneğin billurlaşma aşamasındaki bir birey fizikçi olmaya karar verebilir ve sonra belirleme aşamasındaki fizik branşını seçer ve akademik veya devlet sektöründe ya da endüstri alanında çalışmaya karar verir.”⁶²

Ginzberg ve arkadaşları meslek seçimi sürecinde değişkenliğin olabileceğini kabul etmektedirler. Bundan başka bazı bireyler erken yaşlardan itibaren doktorluk veya mühendislik gibi belli bir mesleği izleyebilirler. Oysa başlangıçta genel bir alanı seçip daha sonra belirgin bir alanı seçmek tipik olarak gözlenen bir durumdur. Bazı bireyler meslek seçimi sürecinde seçimlerini değerlendirmede yetersiz olmaları sebebiyle büyük bir sapma gösterebilirler.

---

⁶² Nelson –Jones, a.g.k., s.145-147.

4.2. Super'in Benlik Kuramı

Super'e göre meslek seçimi, belli bir gelişim süreci içinde birey ile çevrenin etkileşim sonucu oluşan benlik tasarımının bir mesleğe yansması ve ifadesidir.⁶³

Super bir meslekteki gelişim sürecinde oluşma, geçiş ve tamamlama süreci olmak üzere benlik kavramına etki eden üç unsur olduğunu gözlemiştir. İnsanlar, bebeklikten itibaren kendilerine ilişkin bir benlik kavramı oluşturmaya başlar ve bu süreç yaşam boyu sürer. Benlik kavramının oluşmasında, insanların kullandığı yollardan biri keşfetmedir. Kişi çeşitli etkinlikler, çabalar sırasında neler yapılabildiğini, yetenek ve özelliklerini keşfeder. Yaptıklarına başkalarının tepkilerini değerlendirir ve kendisi hakkında bir algı geliştirmeye başlar. Ailedeki veya tanıdık kişilerle özdeşleşme bu algının gelişmesinde başka bir yoldur. Çeşitli roller içinde (ister hayali, isterse davranışsal olsun) kendini sınıma ve görme de insanların benlik kavramlarını geliştirmelerine yardımcı olur.⁶⁴

Benlik kavramlarının mesleki terimlere dönüştürülmesi, beğenilen bir mesleki role sahip yetişkinle özdeşleşme, mesleğe yönelik yetenek ve kapasiteye sahip olduğunu farketmesi süreciyle oluşur.⁶⁵

“Benlik-kavramının gelişimi aşağıdaki şekilde gerçekleşir;

• **Büyüme:** Büyüme aşamasına (0–14 yaş) çocuğun mesleki benlik kavramı özdeşleşme gibi süreçlerin sonucunda oluşmaya başlar. Bu dönemin başında fantezi (hayali) ihtiyaçlar önemli olmakla beraber, ilgiler ve kapasite (yetenekler) daha önemli olmaya başlar.

• **Keşfetme (araştırma):** Keşfetme aşaması(15–24 yaş), ergenlikten ilk yetişkinliğe kadar geçen süreçtir. Genç bu aşamada kendi özelliklerini, başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını keşfetmektedir. Başkalarıyla ilişkiler, etkinlikler, yaşantılar ve ev, okul, yarı zamanlı işlerde alınan roller mesleki benlik kavramı için veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Yani bu süreç, kendini tanıma, meslekleri inceleme ve bazı denemelerin etkinliklerinin gerçekleştirildiği bir dönemdir.

• **Yerleştirme:** Bu dönem (25–44 yaş) genç yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini kapsar. Test etme dönemi bitmiş ve artık bir işe bağlanma dönemi başlamıştır. Kişi sosyal

---

⁶³ Yeşilyaprak, a.g.k., s.198.

⁶⁴ Nelson –Jones, a.g.k., s.148.

⁶⁵ Nelson –Jones, a.g.k., s.148.

yaşamını da işine göre düzenlemeye çalışır. Mesleki benlik kavramı kararlılık kazandıkça, ilerlemek ve iş dünyasında güvenli bir yer edinmek için daha çok çaba harcanır.

• **Koruma:** Koruma aşamasında (45–64 yaş) birey artık olgunlaşmıştır ve bu aşamadaki temel görev yeni bir temel oluşturmaktan çok, varolan benlik kavramını başarılı bir şekilde korumaktır. Bu dönemde bireyler genel olarak umutlarını gerçekleştirmede veya doyuma ulaşmada başarı sağlayabilirler.

• **Çöküş:** Fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması ve enerjinin azalması ile çalışma etkinlikleri değişime uğrar. Buradaki görev; bir nesil boyunca göreceli olarak sabit kalan benlik kavramını çalışma alışkanlıkları bakımından değiştirerek yeni bir benliğe uyum sağlamaktır.⁶⁶

Çöküş aşamasında birey daha az yük alabilir ve çalışma kalıplarını çeşitli yollarla azalan kapasitesine göre uyarlamaya başlar. Yarı zamanlı ve hafif işler, hobiler, tam zamanlı işin yerini alır. Emeklilik yaşında ve çalışma yaşamını sonlandırmada büyük farklılıklar gözlenmekle beraber, bazıları bunu yapıcı bir şekilde sonuçlandırabilir, bazıları da hayal kırıklıkları ve sıkıntılarla dolu bir zaman olarak yaşarlar.⁶⁷

4.3. Holland'ın Kişilik Kuramı

Holland, her insanın kişilik yapısı farklı olduğu için ilgi, istek, amaç, tutum ve yeteneklerindeki farklılıklar ölçüsünde meslek ya da iş seçimlerini yaptıklarını ileri sürmektedir. Holland altı temel kişilik tipinden be meslek eğilimden söz etmekte ve her kişiliğin hangi mesleğe eğilimli olduğunu açıklamaktadır. Holland'a göre bir bireyin kişiliği ve yaptığı iş ne derece uyumlu ilse iş tatmini de o oranda yüksektir. Kişi değerlerini, ilgilerini, yeteneğini, kısacası kişiliğini tanıdığı oranda, seçeceği meslekle veya yapacağı işle ilgili daha gerçekçi ve daha sağlıklı karar verebilir.⁶⁸

Şekil 1.'deki gruplandırma incelendiğinde Holland'ın teorisine göre bireyler kişilik özelliklerine göre farklı mesleki ilgi alanlarına yönelebilmektedirler. Bu noktadan hareketle Holland altı değişik kişilik tipi ve mesleki eğilimden bahsetmek mümkündür. Bunlar Gerçekçi, Araştırmacı, Sanata Eğilimli, Sosyal, Girişimci, Geleneksel olarak sınıflandırılmışlardır. Böylelikle Holland her bir mesleğin bu altı kişilik özelliğinden birisine mutlaka uyduğunu ileri sürmektedir.

⁶⁶ Yeşilyaprak, a.g.k., s.199-200.

⁶⁷ Nelson –Jones, a.g.k., s.148.

⁶⁸ Robbins, a.g.k., s.79.

Kişilik özelliklerine yönelik meslekleri örneklendirmek gerekirse sırasıyla; Gerçekçi bir kişilik yapısında sahip birey, mekanik ilgileri olduğu ve somut işlere değer verdiği için mühendislik gibi alanlara yönelir. Araştırmacı yapıdaki birey bilim adamlığı, kimyagerlik gibi alanlara ilgi duyar ve yönelir. Sanata eğilimli birey, müzik, tiyatro, reklam, tasarım gibi alanlara, Sosyal eğilimli birey, sosyal çalışma, insan kaynakları uzmanlığı ve öğretmenlik gibi alanlara, girişimci kişiliğe sahip birey, işletme yöneticiliği, hukuk, politika gibi alanlara yönelir. Geleneksel yapıdaki birey ise bankacılık, büro işleri ve muhasebe gibi kurallı ve düzenli iş alanlarına yönelir.⁶⁹

Bireyler, mesleki seçim yaparken kendi kişilik tiplerine uyan ve kendi uyum özellikleri ile bağdaşan meslekleri seçme eğiliminde olurlar. Mesleklerin kalıplaşmış olan belli özellikleri bireylerin kararlarını etkiler. Bundan dolayı, bu görüşe göre mesleki seçim ile bireyin sahip olduğu benlik tasarımı arasında yakın bir ilişki bulunduğu varsayılmaktadır.⁷⁰

Holland'a göre kişilik özelliklerine uygun işlere yönelen bireylerin başarısı yükselir. Örneğin gerçekçi kişiliğe sahip bireyler, çiftçilik ya da ormancılık yapabilirler. Geleneksel kişiliğe sahip olanlar ise finans, muhasebe, yönetim işlerine daha yatkındırlar. Holland'ın modeli ile ilgili yapılan araştırmalar, kişiliğin, meslek seçiminin en belirleyicisi olmakla kalmayıp, aynı zamanda kişilikle meslek arasında iyi bir uyum olduğunda bireylerin meslek değiştirme ihtimallerinin çok düşük olduğunu da göstermiştir.⁷¹

---

⁶⁹ Aytaç, S , “Örgütsel Açıdan Kişiliğin Önemi”, İşgüç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt.3 Sayı.1, İstanbul, 2003, s.18.

⁷⁰ Kepçeoğlu, a.g.k., s.68.

⁷¹ Can, H., Akgün, A., Kavuncubaşı, Ş., Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi, Ankara, 1995, s.92.

Şekil 1. Holland'ın Kişilik Kuramı

Kişilik Tipi	Belirgin Özellikleri	Baskın Talepler	Tipik meslekler
1-Gerçekçi	Sabırlı ve hoşgörülü, pratik, maddeci, erkeksi, anti sosyal, uygucu, içten, doğal, sebatkar, iç görüleri ve başarıma güdüleri gelişmemiş	Kas faaliyeti, motor koordinasyonu, gerektiren işler Açık havadaki işler Mekanik, sistematik çalışmalar Nesneler eşyalar, makinesel ve hayvanlarla ilgili etkinlikler	Otomobil Tamirciliği, her çeşit Araç Teknisyeniği, elektrikçi, Mühendislik, Ziraat ile ilgili Meslekler, Ormancılık, Denizciler, Beden Eğitimi Öğretmenleri
2-Araştırmacı	Entelektüel, analitik düşünce yapısına sahip, rasyonel, eleştirel, titiz, sabırlı, yönetimsiz, bağımsız, çekingen, içe dönük	Analitik faaliyetler Sistematik deneysel çalışmalar Bilimsel çalışmalar Fiziksel, biyolojik veya kültürel olguları araştırma	Biyolog, Genetikçi, Matematikçi, Kimyager, Fizikçi, Astronot, Antropolog, Tıp Teknisyeni
3-Sanata eğilimli	Heyecan ve coşkuları dengesiz, hayalci, fevri, karmaşık, sezgileri güçlü, bağımsız, duygusal, uygucu olmayan, duyarlı ve etkileyici	Estetik faaliyetler Tutkulu bağımsız, sistematik, olmayan aktiviteler Sanatsal etkinlik ve ürünler yaratma Bağımsız yaratıcı çalışmalar	Yazar, Ressam, Aktör, Tiyatro Sanatçısı/ öğretmeni, Müzisyen, Kompozitör, Dekoratör, mimar
4-Sosyal	Yardımsız, sorumluluk sahibi, sosyal, işbirliğine yatkın, empati kurabilen, arkadaş canlısı, içten, sabırlı, nazik, anlayışlı	İnsanlarla birlikteliği sağlayan aktiviteler Başkalarını ikna etme yönlendirme Başkalarını Eğiterek geliştirmek yardım etmek	Sosyal Hizmetler Uzmanı, Rehabilitasyon Danışmanları, Psikolog, Psikoloji Danışmanları, Halkla ilişkiler uzmanı, Üniversite Hocaları, Öğretmenler
5-Girişimci	Dışadönük, titiz, itaatkar, tutarlı esnek olmayan, düzenli, sebatkar, vicdanlı, özdenetimli, hayal gücünden yoksun, dengeli	Başkalarını ikna etmeye yönelik faaliyetler Sosyal eğlendirici etkinlikler Organize edilmiş çalışmalar	Satıcı, Pazarlamacı, Komisyoncu, Menajer, Politikacı, Avukat
6-Geleneksel	Dikkatli, titiz, tutarlı, esnek olmayan, düzenli, sebatkar, vicdanlı, özdenetimli, hayal gücünden yoksun, dengeli	Sistemli, kurallara bağlı aktiviteler Nesnelerle ilgili sistematik çalışmalar. Kayıt tutma hesaplama kontrol veri işleme makineleri kullanma	Banka Veznedarı, Kütüphaneci, Daktilograf, Postacı, Muhasebeci, Kitapçı, Finans elemanı

Kaynak: Yeşilyaprak, B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Ankara, 2003, s.201.

4.4. Roe'nun İhtiyaç Kuramı

Bireyin mesleki gelişimi doğrudan doğruya çocukluk yıllarında geliştirilen ilgilere ve ilgilerin temelinde yatan ihtiyaçların nasıl karşılandığına bağlıdır. Çocuk- aile ilişkileri, ilgiler ve ihtiyaçlar, bunların gelişme ve doyum düzeyleri meslek seçiminin ilk belirleyicileridir.⁷²

Gerek Roe'nun gerekse Holland'ın kuramı kişilik temellidir ve her ikisi de meslek seçiminin kişiliğin bir ifadesi olduğunu kabul eder. Roe'nun kuramına göre meslekler, psikolojik ihtiyaçları karşılamak üzere seçilirler. Bireyin çocukluk döneminde, evde ihtiyaçlarını karşılamak üzere seçilirler. Bireyin çocukluk döneminde, evde ihtiyaçlarını karşımla derecesi ve yöntemleri onun ilerde meslek seçiminde belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları oluşturur.⁷³

Roe kuramını Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırmıştır. İhtiyaçları öncelik sırasına göre sıraladığında fiziksel, güvenlik, ait olma ve bağlılık, öz saygı, kendine değer verme, bilme ve ve bilgi sahibi olma, anlama, yaşamın anlamını kavrama ve estetik ihtiyacı olarak belirtilmiştir.⁷⁴

“Bu kuramın temelini oluşturan hipotezler şöyle özetlenebilir:

- İhtiyaçların şiddeti başarıdaki güdülenme derecesini gösteren temel bir belirleyicidir.
- Normal olarak ihtiyaçların doyurulmuş olması bireyin bilinçaltı güdü kaynakları geliştirmesine engel olur.
- Kişi istediklerini elde ettiğinde tatmin olur. Doyurulmamış ihtiyaçlar yüksek düzeyde bir ihtiyaç ise silinmiş gibi görünür, alt düzeydeki doyurulmamış ihtiyaçlar da üst düzeydeki bir ihtiyacın hissedilmesine engel olur; bu doyurulmamış ihtiyaçlar, mesleki seçimde önemli bir belirleyici etki yapar.
- Birey bir şeyi daha fazla istedikçe ve bu şey onun için daha önemli oldukça, bunu elde ettiğinde birer daha fazla tatmin olur.

---

⁷² Kepçeoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik (Geliştirilmiş Baskı), İstanbul, 2004, s.68.

⁷³ Yeşilyaprak, a.g.k. s.200.

⁷⁴ Kepçeoğlu, a.g.k., s.68.

•Hissedildiği halde karşılanması geciktirilmiş ihtiyaçlar bilinçaltı güdü haline gelirler.⁷⁵

Hayatın ilk yıllarındaki yaşantılar, hangi ihtiyacın öncelik kazanacağını veya hangisinin diğerine göre daha güçlü olacağını belirlediği görölmektedir. Bu yönelişler hayatın ilk yıllarında bilinç dışıdır ve yetişkinlikte de bilinçdışı kalabilir. Ayrıca Roe, anne baba tutumlarının mesleki seçimlerde etkili olduğunu ileri sürmüştür.⁷⁶

Mesleki rehberlik ile ilgili kuramlar zaman içerisinde sistematik bir rehberlik altyapısı oluşmasına yardımcı olmuştur. Kuramlar sayesinde mesleki bilgi verme hizmetleri yaşamın bir parçası haline gelmiş ve sağlıklı meslek seçimi konusunda referans olmuşlardır.

---

⁷⁵ Silah, M., Çalışma Psikolojisi, Ankara, 2001, s.130.

⁷⁶ Yeşilyaprak, a.g.k., s.203.

II.BÖLÜM

AVRUPA VE TÜRKİYE'DE MESLEKİ REHBERLİK

1. AVRUPA ÜLKELERİNİN (ALMANYA, İNGİLTERE, FRANSA) EĞİTİM SİSTEMLERİNİN YAPISI VE MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİ

1.1. Avrupa Ülkelerinde Mesleki Rehberliğin Gelişim Süreci

Amerika'da Parsons Meslek Büro'sunun kuruluşundan sonra, 1910 yılında Fransa'da Lahy, 1912 yılında İtalya'da Gemelli meslek bürolarını kurmuşlardır. Aynı dönemde Avrupa'nın farklı yerlerinde benzer bürolar oluşturulmuştur. Bu bürolar genellikle bir işe yerleştirme kuruluşu olarak çalışmaktadırlar. Zamanla bu bürolar işlerini daha verimli kılmak için okullarla da işbirliğine gitmişlerdir.¹

Avrupa ülkelerinde öğrencilere mesleki bilgi verme hizmetleri genellikle okul dışı çalışma kuruluşları tarafından yürütülürken ileriki zamanlarda bu örgütlerin meslek danışmanları okullara giderek öğrencilere iş ve eğitim olanakları hakkında bilgi vermeye başlamış, veli ve öğrencilerle görüşmeler vasıtasıyla onların mesleki gelişimlerine yardımcı olmaya çalışmışlardır.

Avrupa Birliği'nde meslek rehberliği yaşam boyu eğitim ve sürekli istihdam genel amacının içinde yer almaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için meslek eğitimi görebilme fırsatlarını artırmaya, ve bunların hem her ülkenin kendi içinde hem tüm Avrupa'da esnek dağılımını sağlamaya, işsizlik oranını düşürmeye ve yetkin bir meslek eğitimi ile bireylerin istihdam edilebilirliklerini geliştirmeye çalışılmaktadır.

AB ülkelerinde meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetleri Birliğin oluşmasından sonra ilk olarak Mayıs 1963 tarihinde ortak bir meslek eğitimi politikasının yerleştirilmesi için genel ilkeler ortaya koymuştur. Burada iki ana konuda atılım yapılması üzerinde durulmuştur. Birincisi gençlere ve yetişkinlere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi için sürekli bir düzenlemenin uygulanmaya konması, ikincisi ise insanların meslek ya da meslek eğitimi seçmede bu sistemi uygun bir zamanda kullanma olanağının verilmesidir.²

¹ Kuzgun, Y., Melek Gelişimi ve Danışmanlığı, Ankara, 2006, s.8.

² Kuzgun, a.g.k., s.10-11.

“AB’de sosyal taraflarla iletişim kurarak, okuldan iş yaşamına geçiş için aşağıdaki ortak görüşler benimsenmiştir:

- Okul başarısızlığının ve okulu erken terk etmenin önlenmesinde rehberliğin koruyucu rolü vardır,
- Eğitim planlaması yapılırken arz ve talep dengesinin kurulması gerekmektedir,
- Okul ile işletmeler ve sanayi arasındaki bağlantının kurulmasında ve güçlendirilmesinde rehberliğin katalizör rolü vardır.”³

Avrupa Birliği topluluk yapısında mesleki rehberlik faaliyetlerine büyük önem verilmiştir. Bu bağlamda meslek danışmanlığı ve rehberlik hizmetleri alanında geliştirilen programla ve mesleki rehberlik faaliyetleri, ileriye dönük istihdam programlarıyla bütünleştirici olacak şekilde tasarlanmıştır.

“1997 yılı Lüksemburg’da yapılan Avrupa Konseyi toplantısı ile meslek rehberliği ve danışmanlığına yeni boyutlar kazandırılmış ve temelde yapılacak çalışmalar istihdam politikalarının bir aracı haline getirilmiştir. AB ülkelerinde meslek rehberliği alanında PETRA, FORCE ve Leonardo da Vinci gibi programların geliştirilmesi aşağıdaki gelişmeleri sağlamıştır:

- Meslek rehberliği hizmetlerinden yararlananların çeşitlenmiş olması,
- Kamu ve özel sektör arasındaki bağlantıların artması,
- Meslek rehberliği hizmetlerinde uzmanlaşmanın giderek artması ve verilen hizmetlerin kalitesinin yükselmiş olması.”⁴

AB’nin gelişmiş devletleri tarafından uygulanan ileri seviye rehberlik hizmetleri, insan kaynaklarına ve istihdama yönelik politikalarında önemli rol oynamakta ve kolaylık sağlamaktadır. Yapılan danışmanlık faaliyetleri mesleki eğitimi kolaylaştırmakta, eğitimin niteliğini artırmakta ve yaşam boyu meslek eğitimini teşvik etmektedir.

---

³ Zengingönül, O., Avrupa Birliğinde Mesleki Teknik Eğitime Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Bir Uyum Analizi, Ankara, 1995, s.124.

⁴ Kuzgun, a.g.k., s.12

Avrupa ülkeleri eğitim alanında gerçekleştirmeye çalıştıkları ortak politikalar çerçevesinde eğitim alanında standart bir birleşmeyi de oluşturma çabasındadırlar. Bu amaçla öğrenci merkezli rehberlik faaliyetlerinin geliştirilmesi için ileriye dönük somut gerçekleştirilebilir hedefler benimsemektedirler.

“AB’nin gelecekte mesleki rehberlik alanında ulaşmaya çalıştığı politikayı şu şekilde özetlenebilir:

- Uzun dönemli kariyeri desteklemek için her türlü rehberlik hizmetlerine sürekli erişimi sağlamak.
- Uluslar arası işbirliğinin geliştirilmesini desteklemek.
- Avrupa boyutunu ve yeni buluşları yayma amacıyla danışmanlara oryantasyon eğitimi vermek ve bunun için bir Avrupa çerçevesi yaratmak.
- Avrupa düzeyinde metod, araç tasarlama, gerçekleştirme ve yayma çalışmalarını desteklemek.
- Araştırma kuruluşlarının ve uzman derneklerin iletişim ağı oluşturmalarını desteklemek.
- Mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri için, ilgili veri tabanlarının bağlantılarını kurmak da dahil olmak üzere, kaynak merkezlerin Avrupa ağını güçlendirmek.”⁵

1.2. Avrupa(Almanya, İngiltere,Fransa)’da Zorunlu Eğitimin Yapısı

Yönetim biçimi federal bir yapıdan oluşan Almanya’da eğitim sistemi eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Ülkedeki eğitim kurumları devlet ve yerel yönetimler öncülüğünde plânlanıp, finanse edilmektedir. Her bir eyaletin kendi eğitim politikası neticesinde bu eyaletler arasındaki okul yapıları ve işleyişleri arasında önemli farklılıklar gözlenmektedir. Eyaletler arasındaki eğitim uygulamaları konusundaki farklılıkları gidermeleri amacıyla “Kültür Bakanlığı Sürekli Konferansı” ile Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı” gibi çeşitli örgütler büyük çaba sarfetmektedir.⁶

⁵ <http://euroguidance.ua.gov.tr/files/almanya.doc> (30.01.2008)

⁶ Demirel, Ö., Karşılaştırmalı Eğitim, Ankara, 2000, s.104.

Almanya’da altı yaşını dolduran çocuklar için okula gitme zorunluluğu vardır. Bu sürenin ilk dokuz yılında tam zamanlı eğitim verilmektedir. Geriye kalan üç yıl ise yarı okul, yarı meslekî eğitim şeklinde geçer.⁷

Geleneksel Alman eğitim sisteminde ilkokul (Grundschule) dört yıl sürer. 6-10 yaşlar arasındaki çocukların eğitimini kapsar. İlkokulu bitiren her çocuk 6 yıl süreyle aşağıda belirtilen okullardan birine gitmek zorundadır.⁸

- Temel Eğitim Okulu (Hauptschule)
- Ortaokul (Realschule)
- Genel Lise (Gymnasium)
- Çok Amaçlı Lise (Gesamtschule)

Ortaöğretim programları üç tiptir; beş yıl süren temel eğitim okulu, altı yıl süren ortaokul ve dokuz yıl süren genel lisedir. Genel lise, altı ve üç yıl (lise ve üst kısım) olmak üzere uygulanmaktadır. Pek yaygın öğrenci kitlesine eğitim verilmesi de değişik eyaletlere bağlı olarak dört ya da beş yıl süren ve temel okul, ortaokul ve lise programlarının karma olarak uygulandığı karma okulları da ortaöğretimdeki okullar sınıfına dahil edilir. Bu dört okul tipi başarı durumları birbirinden farklı öğrenciler için değişik müfredatlar içermekte ve öğrencileri bir üst öğrenime hazırlamaktadırlar.⁹

Bu okulların bitiminde öğrencilerin tam gün süreyle devam mecburiyetinin arandığı zorunlu eğitim mecburiyeti kalkar. Onuncu sınıftan itibaren öğrenciler meslek okullarından birine devam edebilirler.¹⁰

Meslek okullarında dokuzuncu veya onuncu sınıftan başlamak üzere (başlama sınıfı eyaletlere göre değişiklik göstermektedir) tam gün okul veya en azından yarım gün okul ve yanı sıra mesleki eğitim veya mesleki çalışma yapmaları ve en az üç yıl okula devam etmeleri gerekmektedir. Meslek Okulu, Meslek Branş Okulu, Meslekî Eğitimi Tamamlama

⁷ <http://euroguidance.ua.gov.tr/files/almanya.doc> (30.01.2008)

⁸ <http://euroguidance.ua.gov.tr/files/almanya.doc> (30.01.2008)

⁹ Arslan, M.M., Kılıç, Ç.,”Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı.148, Ankara, 2000, s.40.

¹⁰ Arslan,Kılıç, a.g.k., s.41.

Okulları, Meslek Lisesi Seviyesindeki Okul, Meslek Lisesi, Çift Diploma Veren Okullar ve İki Yıllık Meslek Okulu olmak üzere değişik çeşitleri vardır.¹¹

“İngiltere’de ilköğretim ve orta öğretim zorunludur ve 5-16 yaşları arasında toplam 11 yıl sürmektedir. Zorunlu eğitim dört evreden oluşmaktadır.”¹²

İlkokul 5-7 yaş arası I. devre (Infant Schools), 7-11 yaş arası II. devre (Junior Schools) olarak ikiye ayrılmıştır. İlköğretim 7-11 yaş arasını kapsar. Onbir yaşından sonra öğrenciler Genel Okullar, Gramer Okulları, Orta Modern ve Teknik Okullar arasında seçim yapmak durumunda kalırlar. Öğrencilerin geleceğini belirleyen bu seçimi, seçme sınavlarındaki başarı notu etkiler. Bu sınavlarda başarılı olan öğrenciler Gramer ve Modern Ortaöğretim okullarında eğitim görmeye başlarlar. Gramer Okulları 11-18 veya 19 yaşındaki seçme öğrenciler için esasen akademik derslerden oluşan bir eğitim vermektedir. Modern Ortaöğretim Okulları ise, minimum okuldan ayrılma yaşı olan oniki yaşına kadar genel bir eğitim verir. Fakat İngiltere de ortaöğretim çağındaki öğrencilerin yüzde doksandan fazlası yetenek ve kabiliyetlerine bakmaksızın öğrencileri kabul eden Genel Okullara devam etmektedir.¹³

Fransa’da pek çok Avrupa ülkesinin aksine geleneksel olarak merkeziyetçi bir yönetim yapısı olduğundan, tüm eğitim sistemi devlet denetiminde olup yönetimde en üst makam Milli Eğitim Bakanlığı’dır. Resmi ve özel okulların tümü bakanlığa bağlıdır ve bakanlık tarafından hazırlanan mevzuat hükümlerine uymak zorundadır.¹⁴

“Fransa’da zorunlu eğitim süresi on yıldır; 6 ile 16 yaşındaki çocukları kapsar. Zorunlu eğitim Temel Eğitim Okulları adı verilen okullarda verilen beş yıllık bir eğitimle başlar. Bu beş yıllık eğitimde “öğrenme dönemi” (ilkokul düzeyinde iki yıllık dönem) ve “pekiştirme ve derinleştirme dönemi” (üç yıllık dönem) olarak ikiye ayrılmıştır. Beş yıllık ilköğretim dönemini bitiren tüm öğrenciler kolejlere başlarlar. Kolejlerde eğitim süresi dört yıldır, “gözlem dönemi” ve “yönlendirme dönemi” adı verilen iki dönem olarak uygulanmaktadır. Beşinci sınıftan sonra öğrenciler başka bir eğitim türü seçmek için

---

¹¹ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.41.

¹² http://euroguidance.ua.gov.tr/files/birlesik_krallik.doc (30.01.2008)

¹³ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.42.

¹⁴ Demirel, a.g.k., s.41.

hazırlanırlar. Ön meslekî formasyon seviye sınıfları, çıraklık hazırlık sınıfları ve dört yıllık meslek lisesi seçebilecekleri eğitim kurumlarıdır.”¹⁵

İki yıl süren bu sınıfları başarıyla tamamlayan öğrenciler meslek liselerine kabul edilirler. Meslek liseleri ayrıca kolejde dört yılını tamamlayan öğrenciler de kabul eder. Bunlar haricinde dört yıllık kolej eğitimini tamamlayan öğrenciler zorunlu eğitim sonrası genel veya teknik eğitim veren liselere kabul edilirler. Bu eğitim kurumlarında üç yıl eğitim alanlar eğitim süresinin son aşaması olan üniversitelere geçebilirler.¹⁶

1.3. Zorunlu Eğitimde Rehberlik Faaliyetleri

Almanya’da 6-10 yaş arası çocukları kapsayan ilköğretimin amacı onları toplum hayatı için eğitmek, her türlü bedensel, zihinsel ve ruhsal güçlerini artırmak ve gelişim kademelerine uygun düşen temel bilgi ve becerileri kazandırmaktadır.¹⁷

İlköğretim 1. ve 2. sınıfta öğrencilerin başarıları, öğrenme çabaları ve gelişimlerine göre belirlenir, ancak not verilmez. Öğrenciler 1. sınıftan 2. sınıfa doğrudan geçerler. 3. ve 4. sınıflarda ise öğrencinin başarısı gözleme dayalı değerlendirmenin yanında, derslerde yapılan çalışmaların sonucuna dayalı değerlendirmelerle belirlenir.¹⁸

Alman eğitim sisteminde dördüncü yılın sonunda, yani 10-11 yaşlarında çocukların önüne, üç ana tercih yolu açılır. Dördüncü sınıfa kadar öğretmenler, öğrencilerin ders notlarını kayda geçirmenin yanında, onların her derste başarı veya başarısızlıkları konusundaki görüşlerini detaylı şekilde açıklarlar. Öğrenci ilkokuldan ayrılırken, okul idaresi öğrencinin ailesiyle onun gelecekteki kariyeri hakkında görüşmeler yaparak bazı tavsiyelerde bulunur. Son karar aile, okul veya okuldaki denetleyici tarafından verilir. Bu kararda öğrencinin genel yetenek, ilgi ve başarı durumu ile Almanca, Matematik ve Hayat Bilgisi derslerindeki başarısı önemli rol oynar.¹⁹

Yöneltme kademesinin görevi, gözlem, destekleme ve deneme yoluyla, ortaöğretim birinci kademesindeki okul türlerine yöneltme işini kolaylaştırmaktır. Bu uygulama bazı

---

¹⁵ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.42.

¹⁶ [www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20\(TR\).doc](http://www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20(TR).doc) (30.01.2008)

¹⁷ Demirel, a.g.k., s.107.

¹⁸ www.eurogudance.ua.gov.tr./files/almanya.doc (30.01.2008)

¹⁹ www.eurogudance.ua.gov.tr./files/almanya.doc (30.01.2008)

eyaletlerde ortaöğretim birinci kademesindeki okul türlerine bağlı olarak, bazılarında bunlardan bağımsız olarak ve bazı eyaletlerde ise her iki biçimde gerçekleşmektedir.

İlkokuldan sonra öğrenci hakkında verilen kararın doğru olup olmadığının denendiği bu devrede, öğrencinin ilkokuldan tamamen farklı olan yeni okul dönemine uyum sağlaması ve ilkokulda kazandığı bilgi, beceri ve yeteneklerini kullanması ve geliştirmesi amaçlanır. Bunun için bu sınıflardaki eğitim çalışmaları başlangıçta ilkokulun bir devamı olarak yürütülür ve yavaş yavaş söz konusu okulun amaçlarına ve çalışma biçimlerine uyarlanır.²⁰

Yöneltme kademesinin bir diğer özelliği, öğrencilerin yalnızca derslerdeki başarılarının değerlendirilmeyip, herbir öğrenci için “Gözlem Dosyası” tutulmasıdır. Öğrencinin uyum, gelişim ve başarı durumu sınıf öğretmeni ve ders öğretmenleri tarafından sürekli gözlenir ve dosyaya işlenir. İşte bu dosyalar öğretmenlere ve öğretmenler kuruluna öğrenciler hakkında çok yönlü bilgi sağlar. Karar veliye yazılı olarak bildirilir, veli okulun belirlediği karara uymama hakkına sahiptir.²¹

“Ortaöğretim sisteminde yönlendirme faaliyetleri Eğitimsel Yönlendirme Servisleri (EYS) tarafından yapılır. Bu servisler, genel öğretim yapan okullarla ve öğrenci veli komiteleriyle direkt ilişkili olup, Merkezi Eyalet Ofisleri, Bölgesel Yönlendirme Ofisleri (okulla ilişkili olmayan) ve Yerel Yönlendirme Ofisleri (okulla ilişkili) olmak üzere üçe ayrılır. EYS’ler genel anlamda öğrencilerin ortaöğretim ve yükseköğretim boyunca meslekî ve eğitimsel danışmanlık hizmetleri alacakları ofislerdir.”²²

İngiltere’de yoğun olarak yönlendirme çalışmalarının yapıldığı ilk aşama ortaöğretime geçiş sırasında yani 11 yaşında (ilkokulun son yılı) yapılır. Son yılda öğrenciler bu sınavı almak zorundadırlar. Bu sınava giren çocuğa zekâ testi uygulanmakta, İngilizce bir kompozisyon yazdırılmakta ve ayrıca ilkokulda gördüğü derslerle ilgili olarak “Genel bilgi testi” uygulanmaktadır. Ayrıca yöneticiler tarafından tutulan raporlardan ve öğretmenlerin görüşlerinden yararlanılmaktadır. Bunlar mahalli eğitim idaresi tarafından

---

²⁰ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.41.

²¹ Demirel, Kılıç, a.g.m., s.106.

²² Demirel, a.g.k., s.107.

değerlendirilmekte, veliler çocuklarını bu eğitim dairesinin vermiş olduğu karara göre ya akademik, teknik veya modern okullara göndermektedirler.²³

İngiltere’de okul dışında etkin bir mesleki yönlendirme faaliyetleri mevcuttur. Lokal Eğitim Merkezleri tarafından kurulan Kariyer Servisleri en önemlileridir. Bu servis ayrıca okullar (özellikle meslekten danışman öğretmenler), öğrenci velileri ve öğretmen dernekleri, okul müfettişleri, gençlik büroları, okul dışı öğretim kurumları, fabrika doktorları, sosyal hizmet görevlileri, özel eğitim kuruluşları, Yurtlar ve Milli Sigorta Bakanlığı müfettişleri, İngiltere Sanayi Federasyonu, Çalışma Bakanlığının uzman memurları v.b. ile işbirliği yapar.²⁴

Okullarda eğitim ve öğretim rehberliği uygulanmaktadır. Bu görev, genellikle öğrenciyle anne-babasının düşüncesi alınarak öğretmenler ve okul müdürü tarafından yürütülmektedir. Bu yönlendirme, programın değişeceği sınıflarda, yani son sınıflarda, 16 yaşına kadar ve daha sonra okulda kalan öğrenciler için yapılmaktadır. Öğrenciler 15-16 yaşlarında okuldan ayrılırlarsa rehberlik girecekleri mesleklerle ilgili olur.²⁵

Fransız okullarında eğitim kademelerinin her basamağı sıkı bir yöneltme ile belirlenir. Bu ülkede uygulanan yönlendirme uygulamasının mantığı; bireyleri yeteneklerine uygun dallarda yetiştirmek, kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmak, ekonomik gelişmelerin ve ülke ihtiyaçlarına uygun alanların seçilmesine yardımcı olmak gibi temellere dayandırılmaktadır.

“Yönlendirmeye yönelik çalışmalar ilkokulun son sınıfında, ortaöğretim 1. dönemi (6. sınıf) kabul komisyonunun kararıyla başlar. Bu ülkede ortaöğretim 1. devre ve 2. devre olmak üzere iki aşamadır; 1. devre dört yıl, 2. devre üç yıldır. Dört yıl süren 1. devre zorunlu eğitim kapsamındadır. 1. devre eğitim ikişer yıllık gözlem ve yönlendirme dönemi olarak iki döneme ayrılır. Bu devrenin iki temel görevi; genel ortaöğretimi sağlamak ve gelecekteki eğitim ve meslekî tercihler için yardım etmek.”²⁶

---

²³ Demirel, a.g.k., s.79.

²⁴ Maurice R., Okul Döneminde Çocuğu Yöneltme: Düşünceler ve Sorunlar (Çev.N.Engiz), İstanbul, 1970, s.253.

²⁵ Maurice, a.g.k., s.253.

²⁶ Gultekin, M., ”Türkiye ve Bazı AB Ülkelerinde Zorunlu Eğitim”, <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1266/unite05.pdf>. (30.01.2008)

Gözlem dönemi, ilkokuldan sonra 5. ve 7. sınıfları kapsar. Bu dönemde öğrencilerin okula uyumları amaçlanır. Yönlendirme dönemi içerisinde zorunlu seçmeli dersler aracılığıyla öğrencilerin eğitim ve yeteneklerini izleyerek eğitim alanına hazırlık yapılır.²⁷

İlkokul eğitiminin sonunda okulda ve/veya sosyal hayatlarında büyük zorluk çektiği saptanan öğrenciler, kolejlerde, özel olarak uyarlanmış genel ve mesleki öğretim bölümlerine alınırlar (SECPA). Ayrıca “dördüncü” sınıftan itibaren dönüşümlü olarak öğrencilere sağlanan okul/işyeri imkanı, zorluk çeken öğrencilerin iş dünyasını doğrudan tanıyabilmelerini ve farklı mesleklerle ilgili daha fazla şey keşfetmelerini mümkün kılmaktadır.²⁸

“Yöneltme” Fransa’da demokrasinin tamamlayıcısı bir unsur olarak kabul edilmektedir. Öğrenciler sosyal ve ailevi durumlarına bakılmaksızın yetenek ve kabiliyetlerine göre ortaöğretim ikinci devrede başarısız olan öğrenciler bölgesel ve yerel gereksinimlere göre “kısa teknik öğretim” ve “kısa genel öğretime” yöneltilerek bir meslek sahibi olmaları sağlanmaktadır.²⁹

Ülkede öğrencilerin eğitimsel ve meslekî yönlendirme sorumluluğunu üstlenen gerek resmî gerekse özel anlamda bazı profesyonel kuruluşlar vardır. Zorunlu eğitim süreci dahilinde hizmet veren en önemli resmi kuruluş Eğitim Bakanlığının bir parçası olan Bilgi Sağlama ve Yönlendirme Servisidir. Bu servisin görevi, öncelikli olarak 11-16 yaş grubu öğrencilerin eğitim sürecindeki eğitimsel ve mesleki açıdan yönlendirilmesine yardımcı olmaktır. Bunun haricinde bu servisler zorunlu eğitim sonrası öğrenimlerine devam eden öğrencilere olduğu kadar, okul dışında kendilerine uygun iş arayan yetişkinlere de hizmet vermektedir.³⁰

Bilgi Sağlama ve Yönlendirme Servisi haricinde pek çok özel kurum ve kuruluş da yönlendirme konusunda bilgi sağlama, meslek tanıtımı ve araştırma-geliştirme çalışmaları yapmaktadır.

---

²⁷ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.42.

²⁸ [www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20\(TR\).doc](http://www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20(TR).doc) (30.01.2008)

²⁹ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.42.

³⁰ M.E.B., Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Eğitim Sistemleri, Ankara, 1996, s.46.

1.4. Yönlendirme Faaliyetlerinin Özellikleri

Alman eğitim sisteminde yönlendirme çalışmaları, öğrencinin okula uyumunu sağlamakla başlayıp, onun eğitimini bilinçli bir çizgide sürdürmesini hedefleyen, geniş bir hizmet yelpazesi olarak algılanmaktadır. Bu hizmetler çocuğun gelişiminin gerçekleştiği her yaş döneminde çocuğa verilmeli ve kendisine geleceğini belirleyecek mesleki tercihte doğru kararın bulunması amaçlanmaktadır.

“Alman eğitim sisteminde mesleki rehberlik ve yönlendirme faaliyetleri genel hatlarıyla aşağıdaki gibi açıklanabilir;

Okulda Yönlendirme Faaliyetleri

Eğitim sürecinde aşağıdaki dönemlerde yönlendirme aktif olarak yapılır;

- Okula ilk kayıt olduğunda,
- Uyum ve gözlem süreçlerinde (5. ve 6. sınıflar),
- Liseye girişte,
- 10. sınıftan önce ve sonra,
- Üniversiteye girişte,
- Ders, program veya okul değişimlerinde.

Bireysel danışmanlık

Aile Danışmanlığı

Çocuğun gelişim sürecinde ailelere de danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Amaç bireyin gelişim sürecinde sahip olduğu nitelikleri doğru belirleyip ailenin de bu konuda fikirlerini değerlendirmektir.

Öğretmenlere Hizmetçi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri

Yönlendirme faaliyetlerinin etkin biçimde devam edebilmesi danışmanlık görevi üstlenenlerin öğretmenlerle uyumlu bir şekilde çalışabilmesine bağlıdır. Bu nedenle

öğretmenlere ölçme, değerlendirme ve öğrenci psikolojisi konularında hizmetiçi eğitim verilmektedir.”³¹

“İngiltere’de genel ve mesleki yönlendirme faaliyetleri en geniş anlamda aşağıdaki aktiviteleri kapsar .

- Bilgilendirme: Bireylere objektif ve gerçeğe dayalı bilgi sunmak.
- Değerlendirme: Çeşitli eğitimsel ve mesleki seçenekler için bireylerin uygunluğunu sınamak.
- Tavsiye: Yönlendirme işini yapan kişinin bilgileri ve deneyimleri ışığında tavsiyede bulunmak.
- Danışmanlık: Bireylerin kendi bilgi, yetenek ve psikolojileri hakkında ve onların faydalanabilecekleri eğitimsel ve mesleki seçenekler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak.
- Meslek Eğitimi: Bireylerin kendi niteliklerine uygun kariyer seçeneklerinden birini seçebilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve kavramları sunabilecek bir program uygulamak.
- Yerleştirme: Bireylerin bir işe girmeyi başarmalarına yardımcı olmak.”³²

İngiliz eğitim sisteminde yönlendirme faaliyetlerinde temel amaç, beden gelişmesini, bilgi seviyesini, genel anlamayı, özel yetenekleri, ilgileri ve zevkleri ve kişisel durumları incelemekten ibarettir. Bu süreç zarfında yukarıda belirtilen aktivitelerin yanında anne-babadan da öğrenci hakkında bilgi vermesi istenir. Bunun için velilerin belli aralıklarla rehber öğretmenlerle görüşmesi gerekmektedir. Öğrenciler bütün ilköğretim ve ortaöğretim hayatları boyunca öğretmenleri tarafından sürekli olarak değerlendirilirler.³³

Gözlem döneminde, ilk üç ayın sonunda rehberlik konseyi ailelere çocuğun yeteneklerine uygun görülen öğrenim şekli hakkında ilk tavsiyeyi verir. Aile kararında serbest bırakılmaktadır. Öğretim yılı sonunda rehberlik konseyi, seçilen bölüm hakkındaki görüşünü tekrarlar ya da değişikliği tavsiye eder. Gözlem dönemi sonunda kendilerine teklif edilen öğrenim şeklini seçen öğrenciler bu öğrenimi tam yetkiyle izlemeye başlarlar.

³¹ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.42.

³² http://euroguidance.ua.gov.tr/files/birlesik_krallik.doc (30.01.2008)

³³ [www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20\(TR\).doc](http://www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20(TR).doc) (01.02.2008)

Başka bir öğrenim şekli seçen öğrencilerin seçtikleri öğrenime karşı yeteneklerini tespit etmek üzere resmi bir sınava tabi tutulurlar. Bu dönem sonrasında ve her öğrenim kademesinde gözlem ve rehberlik devam eder.

1.5. Meslekler Hakkında Bilgilendirme Faaliyetleri

Almanya eğitim sistemi içerisinde kullanılan rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerinde; eğitimsel ölçme metodları, yetenek testleri, kişilik değerlendirme testleri, gözlem teknikleri, görüşme ve anket formları, bireysel ve grup danışmanlık faaliyetleri, aile danışmanlığı ve toplantıları, okul tanıtımları vb. gibi yöntemler kullanılmaktadır.³⁴

Genel öğretim okullarında meslekler hakkında bilgi verme işi bir meslek seçmesi istenen öğrencilerle mülakat şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca, çocukları öğrenimlerini bitirecek ana-babalar için oturumlar, orta ve yüksekokul öğrencileri için seri konferanslar, meslek sergileri, filmler düzenlenmekte, basında makaleler, radyo ve televizyonda röportajlar yayınlanmakta, öğretmenler ve iktisadi kuruluşlarca konferanslar verilmekte ve bazı kuruluşlara açıklamalı ziyaretler yapılmaktadır.³⁵

“İngiltere’de “Merkez Rehberlik ve Gençlere İş Bulma Kurulu,” broşürler, monografiler, duvar tabloları, dergi, rehber, filmler ve diaporitler vasıtasıyla çeşitli meslekler hakkında aydınlatıcı bilgiler yayınlamaktadır. Ayrıca çalışma servisi görevlileri için el kitapları ve rehberler de yayınlamaktadır. Buna ek olarak ordu, bazı sanayi kuruluşları, ticarethaneler ve meslek kuruluşları da mesleklerle ilgili broşürler dağıtmaktadır. Sergi ve konferanslar düzenlemektedir. Okullarda, radyo ve televizyonda öğrenciler ve ana-babalar için konuşmalar yapılmaktadır. Sanayi, bilim ve ticaret kurumlarına ziyaretler teşvik edilmektedir.”³⁶

İngiltere’de yönlendirme alanında yapılan çalışmalar öğrencilerin bir meslek sahibi olup, istihdam edilmesinden sonraki aşamayı da içermektedir. Bu süreç, resmi yönlendirme servislerinin rehberlerinin, mesleğe yönlendirilen gençlerin mesleğe uyumunu sağladıklarını hissettikleri zamana kadar devam etmektedir.

---

³⁴ Maurice R., Okul Döneminde Çocuğu Yöneltilme: Düşünceler ve Sorunlar (Çev. N. Engiz), İstanbul, 1970, s. 246.

³⁵ Maurice, a.g.k., s.246.

³⁶ Maurice, a.g.k., s.217.

Özellikle lisans ve lisansüstü öğretim kurumları yılda ikiyüzbinden fazla yabancı öğrenciyi bu ülkeye çekmektedir. Bunun en önemli nedeni öğretim programlarının çeşitliliğidir. Dünyada hemen tüm insanların gereksinimlerine cevap verecek çeşitlilikte programlar bulunmaktadır.³⁷

Fransa'da da diğer iki ülkedeki gibi mesleklerin etkin bir şekilde tanıtımı için birçok yola başvurulmaktadır: Çocuklar için okul ve meslek monografileri, özel radyo-televizyon yayınları, okul ve meslek rehberliği ile ilgili dergiler, gazete makaleleri, ailelere verilen konferanslar, üniversitelerden elde edilen istatistikî ve dokümantasyon bilgiler bunlardan bazılarıdır.³⁸

Yönlendirme Servisleri öğrencileri eğitimlerinin tüm aşamalarında yakından takip ederler. Gerekli görüldüğünde öğrenciler öğretmenleri tarafından bu bürolara gönderilirler ya da öğrenciler bizzat bu bürolardan yararlanırlar.

2. TÜRKİYE'DE MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİ

2.1. Türkiye'de Mesleki Rehberliğin Gelişimi

Ülkemizde bilimsel anlamda rehberlik hizmetlerinin gelişimi 1950 yıllarının başlarına tekabül etmektedir. Öğrenciler arasındaki bireysel farkların dikkate alınması ve onların yeteneklerine uygun olarak en üst düzeye çıkarılmalarına kılavuzluk edilmesi biçiminde bir rehberlik anlayışı ile rehberlik hizmetlerini yürütecek elemanların yetiştirilmesi yolunda ilk girişim, 1953–1954 ders yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji ve Özel Eğitim Şubelerinde rehberlik dersinin konulmasıyla başlamıştır. Rehberlik çalışmalarının yürütülmesi için gerekli olan araçların hazırlanıp geliştirilmesi amacı ile 1953 yılında Talim ve Terbiye Dairesine bağlı bir Test ve Araştırma Bürosu kurulmuştur.³⁹

“Bu büronun amaçları özetle şunlardı:

- Testleri değerlendirme ölçü ve araçlarının geliştirilmesi;
- Personel yetiştirilmesi;

---

³⁷Tunç,B.,“İngiltere’de Lisansüstü Öğretim”, <http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say15/4/İNGİLTERE.pdf> (30.01.2008)

³⁸ Arslan, Kılıç, a.g.m., s.43.

³⁹ Binbaşoğlu, C., Türkiye’de Mesleki Rehberlik Merkezlerinin Kuruluşu ve Okullarda Mesleki Rehberlik Çalışmaları, Ankara, 2004, s.12.

- Testlerin geliştirilmesiyle ilgili araştırmalar yapılması;
- Seçme ve değerlendirme ile ilgili sorunlarda okullara yardım edilmesi.”⁴⁰

Gerçek anlamda rehberlik servisinin kuruluğu 1970 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nca, “Orta Dereceli Okullarımızda Rehberlik Servislerinin Kurulması Hakkında” genelge ile hayata geçmiştir. İlk uygulama 1974 yılında 24 okulda başlamış ve giderek yaygınlaştırılmıştır. Bu uygulama ile her okula en az bir rehber danışman öğretmen atanmasını ve en fazla beşyüz öğrenciye rehberlik ve danışmanlık hizmetini verebilecek düzeyde olmasını amaçlamıştır. 1981 tarihinde çıkan Yükseköğretim Kanunu'na göre yükseköğretim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma alanı, “Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı” içinde yer almış, Rehberlik ve Psikolojik Danışma lisans programları başlatılmıştır. Ortaöğretim programlarının çeşitlendirilmesi yolundaki ilk adımlar 1991 yılında çıkarılan “Ders Geçme ve Kredi Sistemi” ile uygulamaya konmuştur. Genel liselerde fen ve edebiyat kolları yerine; fen, matematik, sosyal bilimler, yabancı dil, güzel sanatlar ve spor alanları oluşturulmuş ve bunlara daha sonra genel kültür alanı da eklenmiştir. Liselerin 1.sınıfları bu alanlardan birini seçmede esas olacak gözlem devresi olarak düşünölmüştür.⁴¹

1998 yılında kabul edilen 4306. sayılı Sekiz Yıllık Kesintisiz Eğitim Kanununda, ilköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecekleri okul ve programların hangi meslekleri ihtiva ettiğini ve bu mesleklerin sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtım bilgilerinin verildiği dönem olarak ifade edilmiştir.⁴²

2.1.1. Milli Eğitim şuraları ve Kalkınma Planlarında Mesleğe Yönelme ve Rehberlik Çalışmaları

Türkiye'de mesleğe yönelme ve rehberlik faaliyetleri yarım yüzyıllık bir geçmişi geride bırakmıştır. 1960'lı yılların başından itibaren öğrenci rehberliği konusu ve yönlendirme faaliyetleri milli eğitim şuraları ve kalkınma planlarında değerlendirmeye alınmaya başlanmıştır. 7. Milli Eğitim şurasında rehberliğin, öğrencileri bütün yönleri ile tanıyıp, onların çevreye uyum sağlamalarına ve yeteneklerine uygun bir rol seçmelerine

---

⁴⁰ Binbaşioğlu a.g.k., s.13.

⁴¹ Binbaşioğlu, a.g.k., s.14.

⁴² Resmî Gazete, Sayı.23084, 4306 sayılı Kanun, 18.08.1997

yardım hizmeti olarak anlaşılmakta olduğu görülmektedir. Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için bireysel rehberlik faaliyetlerinden ayrı olarak haftada bir saatin grup etkinliklerine ayrılması gerektiği bu şurada önerilmiştir.⁴³

Ortaöğretimde öğrenci akışının ülkenin gereksinimleri karşısında yeniden düzenlenmesi, öğrencileri başarısızlık nedeni ile eleyen sistem yerine her öğrenciye yetenek ve ilgileri doğrultusunda gelişme olanağı sağlayan yeni bir sistem ve yöneltme anlayışına yer verilmesi ve bunu gerçekleştirecek yollardan biri olarak rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve gereği 8. Milli Eğitim Şurası'nın ana konusunu oluşturmuştur. Bu şura kararları ile özellikle ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin tâbi oldukları lise programlarının çeşitlendirilmesi amaçlanmış bu doğrultuda öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre mesleğe ve yükseköğretime yöneltilmesi amaçlanmıştır. Dokuzuncu sınıf yöneltme sınıfı olarak düşünülmüş, bu yıla kadar öğrencinin yetenek, ilgi ve gereksinimleri konusunda edinilen bilgilere dayanılarak, danışmanların öğrenciye uygun bulduğu program ya da okul seçeneklerini kendisine ve velisine önermesi öngörülmüştür.⁴⁴

1974 yılında toplanan 9. Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik çalışmalarının amaç ve tekniklerinin ayrıntılı olarak belirten bir rapor tartışılmış ve bu raporda sözü edilen görevlerin yürütülebilmesi için programlarda iki saatin rehberliğe ayrılmasına karar verilmiştir.⁴⁵

Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme çalışmaları konusunda daha detaylı programların 15.ve 16. Millî Eğitim Şûraları'nda alındığını görmekteyiz. 15. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar ve bu kararlara paralel hazırlanan 1997-2000 Millî Eğitim Bakanlığı İcra Plânı ile 16. Milli Eğitim Şûrasında da Yönlendirme konusu gündemde yerini korumuştur. 16. Millî Eğitim Şûrası kararlarının uygulanmasına ilişkin icra plânında; yönlendirme konusunda alınan kararlardan bazıları şunlardır;⁴⁶

- “İlköğretimin bütün sınıflarında meslek alanlarını tanıtıcı etkinliklere yer verilmelidir.

---

⁴³ M.E.B., Milli Eğitim Şuraları: 1939-1996., Ankara, 1996.

⁴⁴ <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/8sura/8surakararlari.pdf> (05.02.2008)

⁴⁵ <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/9sura/9surakararlari.pdf> (05.02.2008)

⁴⁶ <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/16sura/16surakararlari.pdf> (05.02.2008)

- Sekizinci sınıflarda meslekleri tanıma ve yönelmeye ağırlık verilmeli, öğrenciye en uygun olduğu düşünülen alan konusunda; öğrencinin kişisel dosyasındaki bilgiler, öğretmen değerlendirmesi, başarı notları dikkate alınarak, oluşturulacak tavsiye kararı ilköğretim dönemi sonunda öğrenci ve velisine bildirilmelidir.
- Meslekî eğitim gören öğrencilerin ilgi ve yetenekleri ile iş hayatının ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli meslekî eğitim programlarına yönlendirilmeleri için illerde Meslek Danışma Birimleri kurulmalıdır.
- Öğrencileri ilgi ve yetenekleri iş hayatının ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli programlara yönlendirecek rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.⁴⁷

17. Milli Eğitim Şurası'nda alınan bazı kararlar özetle şöyledir :⁴⁸

- Yönelme 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda, öğrenciyi tanıma ve meslekleri tanıtmaya yönelik olarak ailelerle iş birliği içinde yapılmalıdır. İş gücü piyasasının beklentileri de göz önünde tutularak bu konuda meslek örgütlerinden yardım alınmalıdır.
- Sınıf ve öğrenci mevcuduna bakılmaksızın her ilköğretim okuluna rehber öğretmen görevlendirilmelidir.
- Yönlendirme, rehber öğretmenler başta olmak üzere öğrenciler, veliler, öğretmenler, okul yöneticileri, meslek odaları, yerel yönetimler, resmî ve özel işverenler, yazılı ve görsel medyanın ortak çabaları ile gerçekleştirilmelidir.
- Ortaöğretim kurumlarına kaydolun öğrencilerin 10. sınıfının sonuna kadar bu kurumlar arasında yatay ve dikey geçiş yapabilmelerine izin verilmelidir.

Milli Eğitim Şuraları ile birlikte ülkenin istihdam politikaları ve kalkınma planlarında da mesleki rehberliğe değinilmiştir. Toplumda gelişen ekonominin gereksinimlerini karşılayacak olan insan gücünün dağılımını gerçekleştirecek ve her bireyin en verimli üreticiler olarak yetiştirilmesini sağlayacak programlara önem verilmiştir. 8'inci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim alanında yönlendirme çalışmaları için karara bağlanan bazı ifadeler şöyledir;⁴⁹

⁴⁷ M.E.B. Tebliğler Dergisi, Sayı .2504, Eylül 1999.

⁴⁸ <http://ttkb.meb.gov.tr/17surakararlari.pdf> (01.02.2008)

⁴⁹ DPT, 8.inci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara, 2000, s.80-85.

- İlköğretimin ilerleyen sınıflarından başlamak üzere, eğitimin her kademesinde Bilgisayar Destekli Rehberlik yoluyla öğrenciyi tanıma teknikleri ve yetenek ağırlıklı değerlendirmeye dayanan etkin bir yönlendirme sistemi geliştirilecektir,
- Milli Eğitim, herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten, etkin bir rehberlik hizmetini içeren, eğitimin tüm evrelerinde yatay ve dikey geçişlere imkan veren, piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren, yetki devreni esas alan, istisnasız tüm öğrenciler için fırsat eşitliğini gözetilen bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlenecektir,
- Toplumda hayat boyu öğrenme anlayışının benimsenmesini esas alan her türlü yaygın eğitim imkanı geliştirilecek bu doğrultuda gerekli çalışmalarda mahalli ve gönüllü kuruluşlar da özendirilmesi yoluna gidilecektir, ifadeleri yer almıştır.

2.1.2. Türkiye İş Kurumunda Danışmanlık Faaliyetleri

Ülkemizde iş olanaklarının tespiti, ihtiyaç duyulan meslek elemanlarının tespiti, yetiştirilmesi ve istihdamının sağlanması, işverenin ihtiyaç duyduğu çalışanın yönlendirilmesi hizmetlerini yürütmek amacıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) kurulmuştur. İŞKUR bünyesinde 1951 yılında psikoteknik laboratuvarı faaliyete geçmiştir. İlerleyen sürelerde İŞKUR daha ziyade işe yerleştirme kurumu olarak görev yapmıştır. 1992 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol ile kurum bünyesinde İş ve Meslek Danışmanlığı Servisleri kurulmuştur. Bu servisler halen 43 merkezde görevlerini yürütmektedir.⁵⁰

Bu protokol çerçevesinde alınan temel kararlardan bazıları şunlardır:⁵¹

- İş ve Meslek Danışmanlığı kurumu elemanları İş ve Meslek Danışmanlığı hizmetlerini okullarda; okulun Rehber Öğretmeni ile hizmetin gerçekleştirildiği sınıfta, sınıf öğretmeni veya grubun danışman öğretmeninin, işbirliğiyle yürütürler.
- Kurum İş ve Meslek Danışmanlığı Servisi elemanlarınca, öğrenci velilerinin bilgilendirilmesi ve uygulamaya katılımları için toplantıların düzenlenmesi,

⁵⁰ Binbaşoğlu, a.g.k., s.5.

⁵¹ Binbaşoğlu, a.g.k., s.5.

okul yönetimi tarafından “MEB Okul-Aile Birliği Yönetmeliği” doğrultusunda gerçekleştirilir.

İŞKUR’un görev alanlarından biri şöyle tanımlanmaktadır; ” İş ve meslek analizleri yapmak, yaptırmak, iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri vermek, verdirmek, işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik işgücü yetiştirme, mesleki eğitim ve işgücü uyum programları geliştirmek ve uygulamak, istihdamdaki işgücüne eğitim seminerleri düzenlemek.”⁵²

İŞKUR , İş ve Meslek Danışmanlığı faaliyetleri yanında İşgücü Yetiştirme Kursları ile İşletmelerde Eğitim Seminerleri de düzenleyerek mesleki yönlendirme ve işçi istihdamına öncülük etmektedir.

İŞKUR ile M.E.B. ortak çalışmasında okullarda da mesleki danışmanlık hizmetleri öğrencilere verilmektedir. 2005 yılı verilerine göre 646 okulda 52360 öğrenciye yönelik iş ve meslek danışmanlığı hizmeti verilmiştir.⁵³

1997 yılında kurum tarafından hazırlanan ve yüz ara mesleği tanıtan Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumları ve Meslekler Rehberi isimli kaynak kitap Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılıp okullara dağıtılmıştır.⁵⁴

2.1.3. Diğer Kuruluşlarda Mesleki Rehberlik Çalışmaları

a. Üniversitelerde

Ülkemizde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile 1981 yılında yüksek öğretimde yapılan yeni düzenlemeler sonucunda Psikolojik Danışma ve Rehberlik (P.D.R.) alanı eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana bilim Dalları içinde yerini almış, P.D.R. lisans programları başlatılmıştır.⁵⁵

Ülkemizde 15 üniversitede uygulanan rehberlik ve psikolojik danışma lisans programlarında mesleki rehberlik dersi okutulmaktadır. Bazı üniversitelerde bu alanda yüksek lisans ve doktora tezleri yaptırılmaktadır ama bağımsız bir meslek danışmanlığı lisansüstü programı henüz faaliyete açılmamıştır. Ayrıca, ülkemizde bazı üniversitelerde P.D.R. merkezli kariyer planlama merkezleri bulunan üç üniversite bulunmaktadır. Bu

---

⁵² <http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=staturkiyeiskurumunungor> (01.02.2008)

⁵³ [http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statikistatistikindex ,TABLO 39/A.pdf](http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statikistatistikindex,TABLO 39/A.pdf) (01.02.2008)

⁵⁴ Kuzgun, Y., Melek Gelişimi ve Danışmanlığı, Ankara, 2006, s.16.

⁵⁵ Kuzgun, a.g.k., s.16.

merkezler kişisel gelişim ve mesleki gelişime ilişkin bireysel ve grup çalışmaları yapmaktadırlar.⁵⁶

Bugün okullarda görev yapan psikolojik danışma ve rehberlik branşı öğretmenleri üniversitelerin ilgili alanlarından mezun öğretmenlerden oluşmaktadır. Ancak ülkemizde mevcut okullardaki P.D.R. öğretmeni ihtiyacı halen çok fazladır. Bu da yükseköğretimde bu alana ait program sayısının artırılmasını ve hedeflene kriterlere göre daha fazla danışman eğitimini zorunlu kılmaktadır.

b. Çalışma Örgütlerinde

1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ile imzalanan "Meslek Danışmanlığı Hizmetlerinde İşbirliği Protokolü" ile Türkiye'de faaliyet gösteren İşçi ve İşveren Konfederasyonları çalışanlarına yönelik mesleki bilgi ve rehberlik hizmetlerinde bulunmaktadır. Gelişen ihtiyaca göre 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, DPT, YÖK, DİE, KOSGEB, TİSK, TÜRK-İŞ, TOBB ve TESK'in "Mesleki Bilgi, Rehberlik Ve Danışmanlık Hizmetlerinde İşbirliği Protokolü" ile katılımcı taraflarını genişleterek daha nitelikli bir çalışma alanına yayılmıştır.⁵⁷

İmzalanan Protokol;

- Eğitim, istihdam ve iş piyasasındaki mesleki rehberlik hizmetlerinin bir bütünlük içinde sistemleşmesini,
- Mesleki rehberlik hizmetlerinde öğrenci, veli ve çalışanların, ilgili tüm kurum ve kuruluşların bilgilerinden yararlanabilmesini ve bu bilgilerin bir sistem dahilinde toplanıp hizmete sunulmasını,
- Bu hizmetler için gerekli insan kaynağının kurumlar arası işbirliği ile geliştirilmesini,
- Okullardaki yönlendirme ve mesleki rehberlik hizmetlerinin daha fazla olanağa kavuşturulmasını, öğrencilerin ve ailelerinin iş dünyasını daha iyi tanımalarını, daha isabetli gelecek kararları verebilmelerini,

amaçlamaktadır.

---

⁵⁶ Watts, T.G., Akkok, F., Mesleki Bilgi- Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Türkiye Ülke Raporu, Ankara, 2004, s.34.

⁵⁷ <http://projeler.tisk.org.tr.html> (05.02.2008)

Özel sektör işletmeleri kendi bünyelerinde daha nitelikli çalışan istihdamını sağlamak amacıyla danışmanlık hizmetlerine önem vermektedirler. Çok sayıda danışmanlık kuruluşu büyük ve küçük ölçekli işletmelerin danışmanlığını yürütmektedir.

Rehberlik alanında profesyonel anlamda çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları da vardır. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (PDRDER), Türk Psikologlar Derneği'nin amacı Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar arasında meslekî dayanışma sağlayarak psikolojik danışma ve rehberlik alanının ülkemizde gelişmesini sağlamak, alanda çalışanların sosyal, bilimsel, meslekî, kültürel yönden gelişmelerine yardım etmek, meslek üyelerinin haklarını korumak ve savunmaktır. Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı (YÖRET)'nin amacı ise, "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık" mesleğinin tanıtmak, rehber yetiştirmek ve üniversitelerde öğrencilerin karşılaştıkları yönlendirme ve uyum sorunlarına çözüm aramak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.⁵⁸

Ülkemiz nüfus açısından kalabalık ve genç nüfusun fazla olduğu bir ülkedir. Bunun için örgün eğitim yaşındaki nüfusa kendilerini tanımları, ilgi ve yeteneklerini geliştirebilmeleri için rehberlik edilmesi gerekmektedir. MBRD hizmetleri öncelikle, bu yönde geliştirilmekte ve yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Ülke nüfusunun fazla olması bu yöndeki çalışmalarda çeşitli güçlükler yaratmaktadır. Ayrıca, meslek edindirme projeleri ile meslekî becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi çalışmaları temel bir strateji olarak görülmektedir. Günümüzde bireylerin meslekleri görerek, yaparak ve yaşayarak tanıma olanakları giderek azalmaktadır. Çünkü bugün bir çok meslek üyesinin çalışmaları, meslek seçme aşamasında bulunanların gözlemine açık değildir. Hatta teknolojik gelişmeler sonucu mesleklerdeki farklılaşmaları izleyebilme olanağı bile kısıtlıdır. Öte yandan, ekonomik zorluklar, benimsenen değerler sistemi, bilincinde olunan ya da olunmayan bazı psikolojik ihtiyaçlar arasındaki çatışmalar çoğu kez bireyin varolan seçenekleri görmesini engellemektedir. Dolayısıyla iş ve meslek seçimi konusunda gerçekçi bir karara ulaşılabilmesi konu ile ilgili danışmanlık sistemlerinin geliştirilmesini ve etkin bir şekilde uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle İŞKUR tarafından meslek danışmanlığı sürecinde, bireyin sağlıklı bir biçimde meslek seçimini yapabilmesi için; yönlendirme çalışmaları kapsamında, özellikle ilköğretim okulları 7. sınıflarda olmak üzere; meslek seçiminin önemi, meslek seçerken dikkat edilecek esaslar ile iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri ve bu hizmetlerden nasıl ve ne şekilde yararlanılacağı konularının

---

⁵⁸ <http://projeler.tisk.org.tr.html> (05.02.2008)

üzerinde durulduğu sınıf ve mezuniyet sonrası eğitim seçeneklerinin ele alındığı grup görüşmeleri düzenlenmektedir.

Ayrıca, daha önce sözü edilen protokol ile illerde her iki bakanlıktan ilgililerin yer aldığı çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu gruplarca, hizmet götürülecek okullar ve yapılacak çalışmalar belirlenmektedir. Söz konusu protokol çerçevesinde yöneltme çalışmaları okul bünyesinde gerçekleştirilebilmektedir. İş danışmanlığı sürecinde ise, meslek edinmek, meslek değiştirmek, mesleğinde ilerlemek isteyen ve meslekî uyum problemleri yaşayan yetişkinler de bir diğer hedef kitleyi oluşturmaktadır.

MEB genel eğitim politikalarının bir uzantısı olarak meslekî rehberlik hizmetlerine ilişkin her türlü karar ve çalışmalarda da, ilgili kurumlar, kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları olarak toplumun değişik kesimlerinin görüş ve önerilerini almakta ve çalışmalara yansıtılmaktadır.

2.2. Türkiye’de Okullarda Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Genel Yapısı

“Türk Milli Eğitim Sistemi’nde yönlendirme ve mesleki rehberlik hizmetlerinin amacı; “Öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” şeklinde ifade edilmektedir.”⁵⁹

2.2.1. Okul Öncesi Eğitimde Mesleki Rehberlik Hizmetleri

Okul öncesi eğitim programlarında, mesleki rehberlik, çocuklara meslekleri tanıtmak, aile üyelerinin hangi iş ya da mesleğe sahip olduklarını anlatmak, bireyin ilgisini çeken iş ve meslekleri tanıtmak, çeşitli yaşam rollerin fark ettirme gibi amaçlar bulunmaktadır. Okul öncesi rehberlik hizmetleri öğretmenler tarafından verilmektedir.

---

⁵⁹ M.E.B., 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 14573 Sayılı Resmi Gazete, 1973. s.6.

2.2.2. İlköğretim Okullarında Mesleki Rehberlik Hizmetleri

“İlköğretimde Yöneltilmenin amacı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve uygun programlara yöneltilmelerini sağlamaktır.”⁶⁰

Bu amaçlar yönetmelikte özetle şu şekilde ifade edilmektedir:

İlköğretimde yöneltilme etkinliklerinin amacı öğrencilerin;

- Yeteneklerini, ilgilerini ve kişilik özelliklerini tanımalarına, isteklerinin farkında olmalarına,
- Sahip oldukları benlik kavramının kendi geleceklerini ve meslek seçimini etkileyeceğini anlamalarına,
- Tüm mesleklerin topluma yararlı olduğu bilincini geliştirmelerine,
- Eğitim sürecinde farklı programlar, kendilerini sınavabilecekleri seçmeli dersler, ders dışı etkinlikler, üst öğrenim kurumları ve çalışma alanları hakkında bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmaktır.

Bu doğrultuda öğrencinin ilgi, istek, yetenek ve kişilik özellikleri hakkında velinin de bilgilendirilmesi ve yöneltilme sürecine katılımı sağlanır.

İlköğretim çağındaki çocuklara yönelik mesleki rehberlik çalışmaları Okul Rehberlik Hizmetleri Çalışma Programı çerçevesinde sınıf öğretmeni ve okul rehber öğretmeni işbirliğiyle rehberlik servislerince yürütülmektedir. Okul rehber öğretmeni ilköğretim okullarında, rehberlik hizmetlerini yürütmek ve 8.sınıfın ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceğini ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere kurulan Rehberlik Hizmetleri Servisi'nde görev alır.⁶¹

İlköğretim okullarında 8.sınıfta okuyan öğrencilerin ilgi ve yetenek düzeylerini ortaya çıkarmak ve kendilerine uygun bir üst öğrenim programı seçmelerine yardımcı olmak amacıyla Akademik Benlik Kavramı Ölçeği uygulanmaktadır. Öğrencinin devam

⁶⁰ M.E.B. “İlköğretimde Yöneltilme Yönergesi“, Tebliğler Dergisi, Sayı. 2552 , Eylül 2003, s.4.

⁶¹ M.E.B., a.g.k., s.4.

edeceği eğitim programında karar vermesi için kendisini tanımasına yönelik tekniklerin kullanımı okul rehberlik ve psikolojik tanışma servisleriyle sınıf rehber öğretmenlerinin işbirliğini gerektirmektedir. Seçilecek üst öğrenim programı konusunda sorumluluk veliye ve öğrenciye bırakılmıştır. Okulların bu konuda herhangi bir yaptırımını yoktur.⁶²

İlköğretimde öğrencilerin gözlenip izlenerek, farkında olunan ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin kaydedilmesi amacıyla her sınıf için sınıf ve branş öğretmenleri tarafından sınıf gözlem formu düzenlenir. Sınıf gözlem formunda; kişilik özellikleri ile sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal, kişiler arası (sosyal), içsel, müziksel-ritmik, bedensel ve doğa alanlarına yer verilmiş, alanlara yönelik ilgi ve yetenek belirten ölçütler sıralanmıştır. Branş öğretmenleri tarafından hazırlanarak sınıf rehber öğretmenine verilen formlar sınıf öğretmeni tarafından değerlendirilerek raporlaştırılır ve öğrenci dosyasında saklanır.

Yöneltme öneri kurulu tarafından diploma almaya hak kazanan öğrencileri akademik eğitime, meslekî ve teknik eğitime veya güzel sanatlar eğitimine yöneltmek amacıyla yöneltme öneri formu düzenlenir. Bu düzenleme yapılırken yöneltme öneri formunun “İlgi ve yetenekler, kişilik özellikleri, akademik başarısı, katıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri, öğrenci görüşü ve veli görüşü” bölümleri şube rehber öğretmeni tarafından doldurulur. “İlgi ve Yetenekler” bölümündeki ek sütunda belirtecin adı yazılarak her ilgi ve yetenek alanının genel ortalamasına yer verilir.

2.2.3. Ortaöğretim Okullarında Mesleki Rehberlik Hizmetleri

2005-2006 öğretim yılından itibaren ortaöğretim kurumlarının öğretim süresi kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır.⁶³

9’uncu sınıf, genel ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında ortak sınıf olarak kabul edilmiş, öğretim programları da buna göre düzenlenmiştir. Yeni düzenlemede öğrencilere, 10’uncu sınıftan itibaren kaydolacakları alanda ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim sürdürmelerine fırsat tanınmıştır.

9.sınıfta alana yöneltme tavsiyesi belirlenmesinde; okul rehber öğretmeni ile sınıf rehber öğretmeni ve tanıtım yönlendirme dersi öğretmenince uygulanan meslekî

---

⁶² M.E.B., a.g.k., s.5.

⁶³ M.E.B., “Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması”, Tebliğler Dergisi, Sayı.2573, Haziran 2005, s.10.

rehberlikle ilgili anket sonuçları, 9'uncu sınıf yıl sonu başarı ortalaması, İlköğretim Okulu diploma notu, İlköğretim Yönelme Öneri Formu ile öğrencinin sağlık durumunu seçmek istediği alana uygunluğu dikkate alınmaktadır (Ek-1).⁶⁴

Alana Yönelme Tavsiye Formu'nda ilgili öğretmenlerce öğrencinin tercih ettiği alanla ilgili bir değerlendirme notu düzenlenir. Tercihleri göz önünde bulundurularak, öğrencinin öğrenimini başarı ile sürdürebileceği alan/alanlara ilişkin yönelme tavsiyesi sonuçları Öğrenci Önkayıt Formunda gösterilmektedir (Ek-2).⁶⁵

Bu form düzenlenirken 9.sınıf yılı sonu başarı ortalamasının %50'si, ilköğretim okulu diploma notunun %30'u ve Ek-1 Alana Yönelme Tavsiye Formunda tercih edilen alan için belirlenen değerlendirme notunun %20'si alınarak her öğrenciye ait bir alana başvuru puanı oluşturulur. Mesleki ve teknik okullarda okumak isteyen öğrenciler Ek-2 Önkayıt Formundaki notu ile seçtikleri alanlar için ilgili okul müdürlüklerine tespit edilen tarihlerde başvurularını yaparlar. Ayrıca yılsonunda derslerinden başarılı olup Dil Anlatım, Matematik, Fizik, Kimya derslerinin genel ortalaması 3.00 olan öğrenciler, Teknik Lise programlarına başvuru yapabilirler. Seçtikleri herhangi bir alana yerleşemeyen öğrencilerin mahallesindeki genel liseye kayıtları yapılır.⁶⁶

Genel ortaöğretim kurumları; sınavla öğrenci alan Fen Liseleri, Anadolu Liseleri ve Anadolu Güzel Sanatlar ile genel liseler olarak hizmet vermektedirler. Bu okullarda 9.sınıf sonunda öğrenciler, ilgi alanlarına göre Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik, Yabancı Dil, Sanat ve Spor alanlarından birine yöneltilmektedir.⁶⁷

Mesleki rehberlik çalışmaları ise daha çok yükseköğretime geçiş dönemi olan son sınıfa odaklanmıştır. Üniversite giriş dönemi öğrencilerin büyük baskı altında olduğu ve en önemli karar verme dönemi olarak gözlenmektedir. Rehberlik programı kapsamında, bu alanların yüksek öğrenim programları ile bağlantısı dokuzuncu sınıfta, meslekleri inceleme onuncu sınıfta, yükseköğrenim ve tercihler ile işe ve mesleğe hazırlık konularına yönelik bilgilendirme ise son sınıfta yapılmaktadır. Öğrenci velilerine yönelik rehberlik hizmeti ancak veli talep ederse imkanlar dahilinde verilmektedir. Genellikle öğrenciler karar verirken kendi istekleri, arkadaş ortamındaki söylemler, çevrenin baskısı ile karar

⁶⁴ M.E.B., "10'uncu Sınıfta Alana Geçiş ve Teknik Lise Öğrenci Kayıtları", 2006/32 Genelge, Nisan 2006.

⁶⁵ M.E.B., "10'uncu Sınıfta Alana Geçiş ve Teknik Lise Öğrenci Kayıtları", 2006/32 Genelge, Yön./2.Madde, Nisan 2006

⁶⁶ M.E.B., a.g.k, Yön./4. Madde.

⁶⁷ M.E.B., a.g.k, Yön./4. Madde.

vermektedirler. Popüler meslek alanları başarılı başarısız tüm öğrencilerin tercih ettikleri meslek alanları olarak dikkat çekmektedir.

Genel Liselerde mesleki rehberlik hizmetleri dokuzuncu sınıfta ve onuncu sınıfta Tanıtım ve Yönlendirme Dersi ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu derste öğrencilere ülkemizdeki meslek alanları tanıtılmakta, bu mesleklerin hangi çalışma koşullarına sahip oldukları, işlerin hangi nitelikleri gerektirdikleri, kariyer ve yükseköğretim imkânları gibi konular işlenmektedir. Ayrıca çevrede bulunan meslek okulları ile bu okullardaki alanların tanıtımı yapılması öngörülmektedir. Onuncu sınıfta genel liseye devam eden öğrencilere Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde seçebilecekleri akademik alanlar ve bu alanların yükseköğretim programları hakkında tanıtımlar yapılmaktadır. Öğrencilerin kişilik, ilgi ve mesleki eğilimlerini belirlemek amacıyla Kendini Tanıma Envanteri, Akademik Benlik Ölçeği, Mesleki Olgunluk Ölçeği gibi ölçme araçları kullanılarak öğrencinin yönlendirilmesine çalışılmaktadır. 11'inci sınıfta öğrenci okumak istediği, kendisine ve kişiliğine uygun bulduğu, kariyer yapmak istediği alanı tercih etmek durumundadır.

Ortaöğretim kurumlarında mesleki rehberlik hizmetleri diğer rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri içinde yer almaktadır. Okula devam eden öğrencilerin bireysel danışma hizmetlerini alabilmesi öğrenim gördüğü okulda psikolojik danışmanın olmasına bağlıdır. Birçok öğrenci son sınıfta üniversiteye hazırlanmak ve takviye ders almak için özel dersanelere gitmektedir. Özel dersane ve okullarda rehberlik etkinliklerinin daha nitelikli yapıldığı gözlenmektedir. Bu öğrenciler dersanelerde yer alan danışma hizmetlerinden yararlanmaktadır. Buralarda psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenlerinin sayısı yeterli düzeydedir ve öğrenci sayıları devlet okullarına göre daha azdır. Ancak yine de genel anlamda değerlendirilirse birçok öğrencinin sağlıklı bir yönlendirmeye tabi olduğunu söyleyemeyiz.

Mesleki ortaöğretim kurumlarında mesleki rehberlik çalışmaları okul rehber ve danışman öğretmenleri ile birlikte sınıf öğretmenleri ve Tanıtım Yönlendirme Dersi öğretmeninin işbirliğiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Öğrencilere Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde bir yıl boyunca ülkemizdeki meslekler tanıtılmakta, öğrencilerin

tercih edebilecekleri meslek alanlarının özellikleri, bu mesleklerin çalışma koşulları, kariyer imkânları ile yükseköğretim programları hakkında bilgiler verilmektedir.⁶⁸

Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini belirlemek amacıyla Akademik Benlik Kavramı Ölçeği, Mesleki Olgunluk Ölçeği gibi formlar uygulanmaktadır. Yapılan planlamada okulların öğrencilere meslekler hakkında bilgi vermek amacıyla mesleğinde isim yapmış uzman kişiler okula davet edilerek bilgi vermeleri sağlanması amaçlanmaktadır. Gerek duyulursa öğrencilerin çeşitli kurum ve kuruluşlara ziyaretler düzenlemeleri ve meslek alanlarını yerinde görmeleri hedeflenmiştir.

10 sınıfta bir alanı tercih eden öğrencilere yönelik rehberlik çalışmaları alan şefleri, meslek dersi öğretmenleri, sınıf öğretmeni ve okul rehber öğretmeni işbirliğinde değerlendirilmektedir. Öğrenci 11.sınıfa geçişte dal seçimiyle karşı karşıyadır. Dal seçiminde öğrenci aynı meslek alanının farklı bir dalını okumak için tercih yapmaktadır. Örneğin bilişim teknolojileri alanında okuyan bir öğrenci onuncu sınıf sonunda web programcılığı veya ağ sistemleri dallarından birini seçmek durumundadır. Öğrenci seçmek istediği dal kendi okulunda yok ise başka bir okulun aynı alanından dal seçimi yapma hakkına sahiptir. Böylece öğrencilere programlar arası geçişe izin verilmektedir. Modüler eğitim sistemi içerisinde öğrenciler dersleri modüller halinde işlemektedirler. Öğrenci 11. sınıf sonunda okuldan tamamlama sertifikası alarak ayrılabilir. 12. sınıfı tamamlayan öğrenci diploma ile birlikte bitirme sertifikası almaya hak kazanmaktadır.

2.3. Avrupa Ülkeleri ile Türkiye'nin Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Karşılaştırılması

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde zorunlu eğitimde amaç, öğrencilere temel eğitim vermek, kişiliğin gelişmesini sağlamak, geniş anlamda sosyal yaşama hazırlanmalarını kolaylaştırmak, meslek seçimine yönlendirmek ve bu yönde yoğun bir mesleki eğitim olanağı sağlayarak, meslek hayatına hazırlanmalarını güvence altına almaktır. Bu amaçlar ülkemizde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ilköğretim için belirlenen amaçlarla tutarlılık göstermektedir. Bu durumda gerek Avrupa Birliğine üye ülkelerde gerekse Türkiye'de zorunlu eğitimin genelde iki temel amacının olduğu söylenebilir. Bunlar genel kültür vermek ve öğrencileri üst öğrenime veya çalışma alanlarına hazırlamaktır.

---

⁶⁸ M.E.B., a.g.k., Yön/4.madde.

Eğitimde mesleki rehberlik hizmetleri Avrupa ülkelerinin eğitim programlarının önemli bir boyutunu oluşturduğu söylenebilir. Çünkü bu zorunlu eğitim kademesinin önemli amaçlarından birisi, öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime ve çalışma hayatına hazırlamaktır.

Her şeyden önce Avrupa Birliğine üye ülkelerde, öğrencilerin mesleki bir yetişkinliğe sahip olmadan okulu terketmelerini önlemek amacıyla mesleki yönelmenin süresi zorunlu eğitimin sonuna kadar gecikmiş bulunmaktadır. Böylece öğrencilerin zamanından önce mesleki seçim yapmaları ve bunun olumsuz sonuçları önlenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yönlendirmenin zorunlu eğitim süresince bir süreç olarak yapıldığı da görülmektedir. Türkiye'de İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 10.09.1997'de değiştirilen 86. maddesinde "ilköğretim okullarında rehberlik hizmetlerini yürütmek ve 8. sınıfın ikinci yarısında öğrencilere ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere "Okul Rehberlik Hizmetleri Servisi" kurulmuştur. Serviste yeterli sayıda rehber öğretmen görevlendirilir" denilmektedir. Bu ifadeden yönetmeliğin, yöneltmeyi daha çok 8. sınıfın ikinci yarısı ile sınırladığı ortaya çıkmaktadır.⁶⁹

Bir çok Avrupa ülkesinde rehberlik ve yönlendirme hizmetleri istihdam politikası çerçevesinde organize edilmiştir. Bu amaçla yöneltme hizmetlerini yürüten birçok kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşlar kendi aralarında koordinasyon sağlayarak kişilerin sağlıklı bir mesleki seçim yapmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca yapılan mesleki rehberlik etkinlikleri daha erken yaşlarda uygulanmak suretiyle bireye uzun vadede karar verebilme ve yeteneklerini keşfetme imkanı tanınmaktadır.

Ülkemiz yönlendirme sistemi içerisinde ise mesleki rehberlik hizmetleri sadece sekizinci sınıfın ikinci yarısı ile dokuzuncu sınıfta gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde mesleki rehberlik hizmetleri genel rehberlik hizmetlerinin içerisinde verildiğinden sistematik bir çalışma yürütüldüğünü söylemek gerçekçi olmayacaktır.

Avrupa Birliği ülkelerinin yönlendirmede daha başarılı olmalarını, öğrencilerin başarısını etkili bir şekilde değerlendirme yanında, programda seçimlik derslere yer vererek programı zenginleştirme yoluyla iyi bir sistem kurmalarına bağlamak mümkündür.

---

⁶⁹ M.E.B., İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Resmi Gazete, S.21303., Ankara, 1992.

Ülkemizde genel ve mesleki rehberlik etkinliklerinin yürütülmesine yönelik kararların birçoğu kağıt üzerinde kalmış ve uygulama safhasına geçememiştir. Bu nedenle Türkiye'de zorunlu eğitimde etkili bir yönlendirme sistemi kurulması büyük önem taşımaktadır.

Şekil 2: Avrupa Ülkeleri (Almanya,İngiltere,Fransa) Mesleki Rehberlik Hizmetleri ile Türkiye Mesleki Rehberlik Faaliyetlerinin Karşılaştırması

Ülke	Yönetim Şekli	Zorunlu Eğitim Süresi	Zorunlu Eğitim Yaş Kümesi	Yönlendirmenin Başladığı Yaş ve Sınıflar	Yönlendirme Kuruluşları
ALMANYA	yerel	12 yıl	6-18	11.Yaş (5.6.sınıflar yönlendirme sınıfı)	*Ortaöğretim kurumları * yönlendirme servisleri *Merkezi Eyalet Ofisleri *Bölgesel Yönetim Ofisleri *Yerel Yönlendirme Ofisleri *Üniversiteler
FRANSA	merkezi	10 yıl	6-16	11.12 Yaş (5.6.sınıflar yönlendirme sınıfları)	*Ortaöğretim kurumları *Bilgi sağlama ve yönlendirme servisi *Özel sektör kuruluşları *Üniversiteler
İNGİLTERE	karma	11 yıl	5-16	11 yaş (5.sınıf)	*Ortaöğretim kurumları *Kariyer servisleri *Özel sektör kuruluşları *Bağımsız okulların kariyer organizasyonu *Merkez Rehberlik ve Gençlere İş Bulma Kurumu
TÜRKİYE	merkezi	8 yıl	8-14	14 yaş (8.sınıf 2.yarı)	*Ortaöğretim kurumları *Okul Rehberlik Hizmetleri *Dershaneler

Kaynak: Arslan, M.M., Kılıç, Ç., "Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi ", Milli Eğitim Dergisi, Sayı.148, Ankara, 2000, s.44.

BÖLÜM III

LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK ALANLARINA YÖNLENDİRİLMEDE MESLEKİ REHBERLİĞİN YETERLİLİK DÜZEYİ VE YÖNLENDİRİLME MEMNUNİYETİ (İSTANBUL ÖRNEĞİ)

1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni olarak İstanbul ili seçilmiştir. İstanbul ilinde toplam 211 Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulu bulunmaktadır. İstanbul ilinin farklı bölgelerindeki farklı türdeki meslek okulları içerisinde 9 Mesleki Ortaöğretim Okulu (Avcılar EML, Beyoğlu EML, Kartal EML, Fatih Sultanahmet EML, Avcılar Ticaret ML, Beyoğlu Ticaret ML, Beyoğlu Kız ML, Avcılar İHKİB, Zeytinburnu Tekstil ML.) örneklemini oluşturmaktadır.

1.2. Veri Toplama Yöntemi

İstanbul Kartal, Beyoğlu, Fatih, Zeytinburnu ve Avcılar ilçelerinde bulunan 32 adet Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumu bulunmaktadır. Söz konusu ilçeler arasından anket yapılan günlerde 9.sınıfta okuyan toplam 489 öğrenciye tesadüfi olarak anketler uygulanmıştır.

Bu deneklere uygulanacak yöntem anket olarak belirlenmiştir. Yapılan anket çalışmasında kapalı uçlu sorular ve 3'lü Likert yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle sorular oluşturulduktan sonra küçük gruplar halinde öğrenci ve öğretmenlere uygulanmıştır. Gelen tepkilere göre sorular yeniden düzeltilerek tekrar oluşturulmuş ve düzenlemelerin yapılmasıyla asıl kitle olan 9.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen anket aracılığıyla toplanmıştır. Anket soruları 9.sınıf öğrencilerine uygulanmış olup, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilere ait kişisel bilgiler ile mesleki rehberlik ve yönlendirme faaliyetleri hakkında ön bilgi sahibi olunurken, ikinci bölümde mesleki rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerinin uygulanma şekli ve bu etkinliklerden elde ettikleri kazanımlar ve memnuniyet düzeyinin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

1.3. Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen bilgilerin çözümlenmesi Microsoft Excel paket programını kullanılarak bilgisayar ortamında yüzde dağılım yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Yapılan değerlendirmelerde ankete katılan öğrencilerin verdikleri bilgilerin ortalama yüzde değerleri alınmıştır.

2. VERİ DEĞERLEME VE ANALİZİ

2.1. Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

Tablo 1’de anket çalışmasına katılan meslek okullarındaki 9.sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1
Öğrencilerin Cinsiyet Oranları

Cinsiyet	N	%
Kız	235	48
Erkek	254	52
Toplam	489	100

Ankete katılan öğrencilerin % 54 ’ü erkek, % 48 ‘i ise kızdır.

2.2. Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyine İlişkin görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin ilköğretim okulunda kendilerine verilen mesleki rehberlik hizmetlerinin düzeyi ve 9.sınıfta rehberlik hizmetlerinin memnuniyetine ilişkin dağılım oranları görülmektedir.

Mesleki Rehberlik ve Yönelme Hizmetlerinin öğrencilerin görüşleri açısından genel olarak değerlendirilmesini amaçlayan araştırmanın bu bölümünde, genel bilgi doğrultusunda cevap aranan sorulara ilişkin toplanan verilerin, % dağılım yöntemi istatistiksel analizleri ile elde edilen bulgu ve yorumları yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilere ilköğretim sürecinde mesleki rehberlikten yararlanma düzeyi, 9.sınıfta mesleki rehberlik faaliyetlerinin ve Tanıtım Yönlendirme Dersi’nin yeterliliğine ilişkin sorular sorulmuştur.

2.2.1. Öğrencilerin İlköğretimde Kendilerine Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerinin Verilmesine İlişkin Görüşleri

Tablo 2’de 9.sınıfta okumakta olan öğrencilerin kendilerine ilköğretimde mesleki rehberlik ve yönlendirme ile ilgili sunulan bilgilendirmelerin düzeyine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 2
Öğrencilerin İlköğretimde Mesleki Rehberlik ve Bilgilendirme Faaliyetlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

İlköğretimde size mesleki rehberlik ve yönlendirme etkinlikleri yapıldı mı?	N	%
Evet	278	56,8
Hayır	211	43,2
Toplam	489	100

Tablo 2 incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin ilköğretimde mesleki rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerinin yapılmasıyla ilgili olarak %56,8’i Evet, % 43,2’si ise Hayır cevabı verdiği görülmektedir.

Hayır oranının %43,2 olması, ilköğretim kademesinde öğrencilere meslekler hakkında bilgilendirme ve yönlendirme faaliyetlerinin yeterli düzeyde gerçekleşmediğini göstermektedir. Oysaki rehberlik hizmetleri ve yönlendirme etkinliklerinin en önemli gerçekleşme süreci ilköğretim kademesidir. Bu süreçte öğrencilerin tamamının meslekler hakkında bilgilendirilmesi ve yönlendirilme etkinliklerine katılması zorunludur. Çıkan sonuç öğrencilerin neredeyse yarıya yakınının mesleki rehberlik ve yöneltme hizmetini alamadığını (%43.2), dolayısıyla ileride meslek seçme döneminde bireylerin sağlıklı meslek seçimi yapabilmesinin çok zor olacağını kanıtlamaktadır. İlköğretimde yapılan mesleki rehberlik çalışmalarının ortaöğretimde yapılması planlanan rehberlik etkinliklerine ışık tutacağı muhakkaktır.

2.2.2. Öğrencilerin 9.sınıfta Verilen Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Tablo 3’de 9.sınıfta okumakta olan öğrencilerin kendilerine şu an okudukları okulda sunulan mesleki rehberlik ve yönlendirme memnuniyetine ilişkin görüşleri yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, dağılım 9.sınıfta öğrencilerin %73,8’i Evet, %26,2’sı ise Hayır cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 3
Öğrencilerin 9.Sınıfta Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Faaliyetlerinden Memnuniyetine İlişkin Görüşleri

Şu anda okuduğunuz okulda sizlere verilen mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinden memnun musunuz?	N	%
Evet	361	73,8
Hayır	128	26,2
Toplam	489	100

Tablo 3. incelendiğinde öğrencilerin 9.sınıfta okullarında mesleki rehberlik ve yönlendirme etkinliklerinden memnun oldukları gözlenmektedir. Yapılan çalışmada bu durumun gerçekte kendilerine sunulan mesleki rehberliğin amaçlanan şekilde yapıldığından değil , ilköğretimde bu konuda kendilerine verilen bilgilendirmelerin yetersiz oluşu (%56,8) ve bu durumda ilk defa kendilerine bu konuda etkinliklerin düzenlenmesinden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca meslekler ve yönlendirmeye ilgili etkinliklerin en fazla işlendiği Tanıtım ve Yönlendirme Dersi’nin gerek donanım eksikliği gerek dersin önemsiz olarak algılanması nedeniyle dersin aktif olarak işlenmesinde sıkıntılar oluştuğu gözlenmiştir. Dersin notla değerlendirilmemesi buna en büyük sebep olarak gösterilebilir. Bu nedenlerden dolayı kısmi olarak yapılan mesleki rehberlik etkinlikleri bile öğrenciler tarafından memnuniyet verici olarak algılandığı söylenebilir.

2.2.3. Öğrencilerin, Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Yönlendirme Dersi'nde Kullanılan Ders Araçlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 4'de 9.sınıfta okumakta olan öğrencilerin Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde kullanılan ders araç ve gereçlerinin yeterliliğine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4'e göre öğrencilerin %49,2'si Tanıtım Yönlendirme Dersi'nde kullanılan ders araçlarının (Cd, Slayt vb.) yeterli olduğunu ifade ederken, %50,8'i ise yeterli olmadığı görüşündedir.

Tablo 4.1
Öğrencilerin Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde Kullanılan Ders Araç ve Gereçlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde kullanılan ders materyalleri (CD, Slayt vb.) sizce yeterli midir?	N	%
Evet	241	49,2
Hayır	248	50,8
Toplam	489	100,0

Tablo 4.2
Öğrencilerin Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde Kullanılan Ders Araç ve Gereçlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri (Okullar Bazında)

OKUL ADI	N	EVET (%)	HAYIR (%)
AVCILAR EML	77	79,2	20,7
AVCILAR TİCARET ML	59	10,2	89,8
BEYOĞLU EML	67	80,6	19,4
BEYOĞLU TİCARET ML	41	29,3	20,7
BEYOĞLU KIZ ML	41	31,7	68,3
KARTAL EML	38	2,6	97,4
AVCILAR İHKİB	64	59,4	40,6
FATİH SULTANAHMET EML	43	37,2	62,8
ZEYTİBURNU TEKSTİL ML	59	67,8	32,2

M.E.B. tarafından tüm okullara ülkemizdeki tüm meslek alanlarını tanıtan görüntülü kaynak ve dokümanlar verilmekte ve öğretmenlerin kullanımına sunulmaktadır. Bu araştırmada gözlenen en temel sorunlardan bir tanesi okulların donanım eksikliğinden (Projeksiyon,bilgisayar vs.) dolayı sözü edilen kaynakları kullanamamaları ve bu ders müfredatını uygulama zorlukları yaşamalarıdır. Yapılan çalışmada okulların donatım imkanları ile anket sonuçları arasında paralellikler olduğu gözlenmiştir. Tüm derslerini sunum salonlarında ve bilgisayar ortamında işleyen okullarda (Avcılar EML-%79,2, Beyoğlu EML-%80,6) yeterlilik oranı yüksek iken, donatım noktasında yeterli sunum ortamı kullanamayan okullarda (Avcılar Ticaret ML-%10,2, Kartal EML-% 2,6) ise çok düşük değerlerde yeterlilik oranı tespit edilmiştir. Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin müfredatı, dersin görüntülü kaynakların kullanılmasına göre belirlenmiştir. Dolayısıyla bu kaynakları kullanamayan okullarda Tanıtım Yönlendirme Dersinin verimli ve faydalı olması olası gözükmemektedir. Kaynakları kullanamayan okullarda öğretmenlerin haftalık iki ders olarak belirlenen bu dersi verimli işleyemedikleri, öğrencilerin ise bu süreyi boş zaman geçirme saati olarak algıladığı gözlemlenmiştir.

2.2.4. Öğrencilerin, Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Ve Yönlendirme Dersi'nin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 5'te ankete katılan öğrencilerin Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin meslekleri tanıtmada yeterliliğine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 5.1
Öğrencilerin Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Yeterliliğine İlişkin görüşleri (Okullar Bazında)

OKUL ADI	N	EVET	HAYIR
AVCILAR EML	77	61	39
AVCILAR TİCARET ML	59	20,3	79,7
BEYOĞLU EML	67	77,6	22,4
BEYOĞLU TİCARET ML	41	48,8	51,2
BEYOĞLU KIZ ML	41	51,2	48,8
KARTAL EML	38	10,5	89,5
AVCILAR İHKİB	64	60,9	39,1
FATİH SULTANAHMET EML	43	58,1	41,9
ZEYTİBURNU TEKSTİL ML	59	61,9	39,1

Tablo 5.2
Öğrencilerin Mesleklerin Tanıtıldığı Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Yeterliliğine İlişkin görüşleri

Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin meslekleri tanıtmak için yeterli olduğuna inanıyor musunuz?	N	%
Evet	259	52,9
Hayır	230	47,1
Toplam	489	100,0

Ankete katılan öğrencilerin %52,9'u Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin meslekleri tanıtımı konusunda yeterli olduğunu ifade ederken, % 47,1'i ise yeterli olmadığı görüşündedir. (Beyoğlu EML-%77, Avcılar Ticaret ML-%20, Kartal EML- %10) olumlu değerlendirme yapmasından anlaşılacağı üzere, çıkan değerlerin bir önceki tabloda yer alan Tanıtım Yönlendirme Dersi'nde kullanılan ders ve araçların kullanımıyla ilgili sonuçla paralellik gösterdiği söylenebilir. Bu durum, amaçlanan hedeflerin gerçekleşebilmesi için öncelikle okullarımızda teknik altyapının geliştirilmesi ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'ne girecek öğretmenlerin hizmetiçi eğitim almış öğretmenlerden seçilmesini gereğini ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde alan seçimi konusunda en önemli kaynak olan Tanıtım ve Yönlendirme dersinin yeterliliğinin tatmin edici düzeyde olmadığı gözlenmektedir.

2.2.5. Öğrencilerin 10'uncu Sınıfta Başka Bir Okulun Meslek Alanına Geçme İsteklerine İlişkin Görüşleri

Tablo 6'da, 9.sınıf öğrencileri arasında bir üst sınıfa geçerken mevcut okudukları okul dışındaki alanlara geçiş yapmayı düşünen öğrencilerin görüşleri yer almaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin %36,4'ü okudukları okulun alanı dışında başka bir okula geçiş yapmayı düşünürken, % 63,6'sı ise aynı okulun mesleki alanlarını tercih etmeyi düşünmektedir.

Tablo 6
Öğrencilerin Başka Okulun Meslek Alanını Tercih Etme İsteklerine İlişkin Görüşleri

Başka bir okuldaki meslek alanına geçmeyi düşünüyor musunuz?	N	%
Evet	178	36,4
Hayır	311	63,6
Toplam	489	100,0

Anket sonucuna göre öğrencilerin çoğunluğu okudukları okuldaki mevcut alanlardan birinde okumayı tercih ettikleri (%63,6) görülmektedir. 9.sınıf sonunda öğrencilerin farklı okul türleri arasında geçiş yapma imkanı veren dört yıllık lise uygulamasının daha esnek bir tercih fırsatı sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte birçok okuldaki yönetim kadrolarının mevcut 9. sınıf öğrencilerinin kendi okulunda bir üst sınıfa devam etmesi için çaba sarfettikleri bilinmektedir. Bu durumun ise kararsız olan öğrenciyi ilgi ve istidatlarına bakılmaksızın belki de istemediği ve sevemeyeceği bir alanda eğitim görmesine sebep olacağı düşünülmelidir.

2.3. Öğrencilerin Okullarında Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Çalışmalarının Yeterlilik Düzeyine İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin okullarında yapılan yönlendirme faaliyetleri ve mesleki rehberlik çalışmalarının düzeyine ilişkin görüşlerinin dağılım oranları yer almaktadır.

Öğrencilere okullarında yapılan mesleki rehberlik ve yöneltme çalışmalarının genel değerlendirilmesini amaçlayan araştırmanın bu bölümünde cevap aranan sorulara ilişkin toplanan verilerin % dağılım yöntemi istatistiksel analizleri ile elde edilen bulgu ve yorumları yer almaktadır.

Tablo 7
Öğrencilerin Mesleki Bilgi Verme, Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme Çalışmalarının Yeterliliğine Yönelik Görüşleri

OKULDA MESLEKİ BİLGİ VERME VE REHBERLİK ÇALIŞMALARI İLE İLGİLİ;	Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yeterli düzeydedir.	146	25,6	204	47,6	119	26,8	489	100
Kişilik, yetenek ve ilgilerimi belirleyen test ve ölçme formları yeterli ölçüde uygulanmaktadır. (Kendini Değerlendirme Envanteri, Akademik Benlik Ölçeği vb.)	228	46,7	124	25,5	136	27,8	489	100
İşletmelerden meslek uzmanları davet edilmekte ve meslekleri tanıtıcı seminerler verilmektedir.	242	49,5	107	21,9	140	28,6	489	100
Çevremizdeki okul, işletme ve hizmet kurumlarına geziler düzenlenmektedir.	243	49,7	94	19,2	152	31,1	489	100
Çevre okullardaki mesleki ve akademik alanlar tanıtılmaktadır.	226	46,2	150	30,7	113	23,1	489	100
Meslek alanlarıyla ilgili yükseköğretim programları hakkında bilgi verilmektedir.	164	33,5	167	36,2	148	30,5	489	100
Meslekleri tanıtan grup rehberlik programları uygulanmaktadır.	261	53,5	167	34,2	158	32,3	489	100
Meslekleri tanıtan yayınlar ve yazılar okutulmaktadır.	192	39	161	32	136	29	489	100
Meslekler hakkında bilgi veren merkezler ve kurumlar tanıtılmaktadır.	191	39,1	158	32,3	140	28,6	489	100
Ailemle görüşmeler yapılarak meslek alanları hakkında bilgiler verilmektedir.	268	54,8	111	22,7	110	22,5	489	100

Bu bölümde öğrencilere, okullarında sunulan mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetleri ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla 10 soru sorulmuştur. Tablo 7’de 9.sınıflarda eğitim görmekte olan öğrencilerin mesleki rehberlik ve yönlendirme yeterliliğine ilişkin görüşlerinin oranları yer almaktadır.

2.3.1 Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönelme Faaliyetlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 8’de öğrencilerin meslekler hakkında kendilerine verilen bilgilerin ve mesleki rehberlik hizmetlerinin yeterlilik düzeyine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 8.1
Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönelme Düzeyinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri (Okullar Bazında)

Mesleki Rehberlik ve Yönelme Çalışmaları Yeterli Düzeydedir	N	KATILMIYORUM	KISMEN KATILYORUM	KATILYORUM
AVCILAR EML	77	11,4	30,5	58,1
AVCILAR TİCARET ML	59	49,2	35,5	15,3
BEYOĞLU EML	67	16,9	44,8	38,3
BEYOĞLU TİCARET ML	41	24,4	53,7	21,9
BEYOĞLU KIZ ML	41	31,7	41,2	27,1
KARTAL EML	38	54,7	40,1	5,2
AVCILAR İHKİB	64	28,8	46,9	24,3
FATİH SULTANAHMET EML	43	11,6	41,2	47,2
ZEYTİBURNU TEKSTİL ML	59	37,3	42,4	20,3

Tablo 8.2
Öğrencilerin Mesleki Rehberlik ve Yönelme Düzeyinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Mesleki Rehberlik ve Yönelme Çalışmaları Yeterli Düzeydedir	N	(%)
Katılmıyorum	146	29,5
Kısmen Katılıyorum	204	41,9
Katılıyorum	119	28,6
Toplam	489	100,0

Tablo 8. incelendiğinde öğrencilerin meslekler hakkında kendilerine verilen bilgiler ve mesleki rehberlik hizmetlerinin yeterlilik düzeyine ilişkin olarak % 29,5'i Katılmıyorum, %41,9'u Kısmen Katılıyorum ve % 28,6'sı Katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Öğrencilerin çok az bir kısmının sunulan mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinden tam olarak tatmin olduğu görülmekte (%28,6), öğrencilerin yarıya yakını bu çalışmaların hangi düzeyde verilmesi gerektiği tam olarak kavrayamadığı ve kararsız kaldıkları gözlenmektedir(%41,9). Bazı okullarda mesleki rehberlik hizmetlerinin yeterlilik düzeyi arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir (Kartal EML- %5,2, Avcılar TML-

%15,3, Sultanahmet EML-%47,2, Avcılar EML-%58,1). Ortaya çıkan bu tablo okullar arasında verilen mesleki rehberlik hizmetlerinin farklı şekillerde ve düzeylerde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Ülkemizde 9.sınıf aşamasında öğrencilere mesleki rehberlik ve alana yöneltme hizmeti sunabilecek ortaöğretim okulları haricinde başka bir kurum ve kuruluş mevcut değildir. Bu sebeple 9.sınıf aşamasında öğrenciye tatmin edici düzeyde mesleki bilgi ve rehberlik hizmetleri ile doğru bir yönlendirme etkinliğinin sunulması hem bireyin geleceği ve mutluluğu hem de toplumun huzuru ve gelişmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin ciddi manada planlı bir mesleki rehberlik çalışmasına ihtiyaçları olduğu söylenebilir.

2.3.2. Öğrencilerin Kişilik, Yetenek ve İlgilerini Belirlemeye Yönelik Test ve Envanter vb. Formların Uygulanmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 9’da öğrencilerin okulda mesleki ilgilerini belirlemek amacıyla yapılan değerlendirme envanterleri, yetenek ve ilgi testlerinin uygulanmasında yeterlilik düzeyine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 9.1
Öğrencilerin Kişilik, Yetenek ve İlgilerini Belirlemeye Yönelik Test ve Envanter Gibi Formların Uygulanmasına İlişkin Görüşleri (Okullar Bazında)

Kişilik, yetenek ve ilgilerimi belirleyen test ve ölçme formları yeterli ölçüde uygulanmaktadır.	N	KATILMIYORUM (%)	KISMEN KATILYORUM (%)	KATILYORUM (%)
AVCILAR EML	77	30,2	17,3	52,5
AVCILAR TİCARET ML	59	59,3	25,3	15,4
BEYOĞLU EML	67	49,3	25,4	25,4
BEYOĞLU TİCARET ML	41	43,9	34,6	21,5
BEYOĞLU KIZ ML	41	51,5	17,3	31,2
KARTAL EML	38	65,3	18,9	15,8
AVCILAR İHKİB	64	33,4	29,1	37,5
FATİH SULTANAHEMET EML	43	47,3	35,8	26,9
ZEYTİBURNU TEKSTİL ML	59	42,4	33,9	23,7

Tablo 9.2
Öğrencilerin Kişilik, Yetenek ve İlgilerini Belirlemeye Yönelik Test ve Envanter Gibi Formların Uygulanmasına İlişkin Görüşleri

Kişilik, yetenek ve ilgilerimi belirleyen test ve ölçme formları yeterli ölçüde uygulanmaktadır.	N	(%)
Katılmıyorum	228	46,7
Kısmen Katılıyorum	125	25,5
Katılıyorum	136	27,8
Toplam	489	100,0

Tablo 9. incelendiğine ankete katılan öğrencilerin mesleki ilgilerini ve yeteneklerini belirlemeye yönelik okullarında uygulanan test ve formlar hakkında % 46,7'si Katılmıyorum, %25,5'i Kısmen Katılıyorum, % 27,8'i ise Katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde okullarda öğrencilerin mesleki ilgilerini belirlemeye yönelik ilgi ve yetenek envanteri uygulaması gibi çalışmaların yapılmadığı veya eksik yapıldığı söylenebilir (%27,8).

Mesleki gelişim kuramcıları meslek seçimini etkileyen en temel unsurların kişilik, ilgi, benlik ve yetenekleri olduğunu ifade etmektedirler. Mesleki gelişim kuramcılarından Holland'a göre bir bireyin kişiliğini ile yaptığı iş ne derece uyumlu ise iş tatmini de o oranda yüksektir. Kişi değerlerini, ilgilerini, yeteneğini , kısacası benliğini tanıdığı oranda seçeceği meslekle veya yapacağı işle ilgili daha gerçekçi ve daha sağlıklı karar verebilir.⁷⁰

Super ise, kişinin benlik kavramının gelişme süreci olarak gruplandırırken 15-24 yaş arasını "keşfetme dönemi" olarak ifade etmiştir. Birey bu aşamada kendi özelliklerini, başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını keşfetmektedir. Başkalarıyla ilişkiler, etkinlikler, yaşantılar ve ev, okul, yarı zamanlı işlerde alınan roller mesleki benlik kavramı için veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Yani bu süreç, kendini tanıma, meslekleri inceleme ve bazı denemelerin gerçekleştirildiği bir dönem olarak ifade öngörülmektedir.⁷¹

⁷⁰ Robbins, S.P., Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev. S.A. Öztürk), Eskişehir, 1999, s.76.

⁷¹ Yeşilyaprak, B. Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Ankara, 2003, s.200.

Öğrencilerin mesleki ilgilerinin belirlenmesinde en önemli yöntemlerin başında onlara uygulanan mesleki ilgi, yetenek testleri ile akademik benlik ölçeği vb. formların uygulanması gelmektedir. Anket çalışması sonucunda elde edilen verilerden bu formların uygulanmasında önemli eksiklikler olduğu gözlenmiştir. Buna sebep olarak meslekleri tanıtan ders öğretmenlerinin bu anketleri uygulamaması, öğretmenlerin anketler hakkında yeterli birikime sahip olmaması, yetersiz dokümantasyon ve donanım olarak özetlenebilir. Birçok okulda yeterli rehber ve danışman öğretmen olmadığından mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetleri sınıf öğretmenleri veya kültür öğretmenleri aracılığı yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu durumun ise rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde gerçekleşmesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

2.3.3. Öğrencilerin, Okulda Meslekler Hakkında Meslek Uzmanlarınca Seminer ve Konferanslar Gerçekleştirilmesine İlişkin Görüşleri

Meslekleri daha yakından tanıtmının ve ilgi çekici hale getirmenin usullerinden biri de öğrencileri meslek sahibi insanlarla birebir iletişim kurmalarını sağlamak ve merak ettikleri konularda uzmanlara sorular sorarak meslekler hakkında bilgi sahibi olmalarına imkan vermektir. Tablo 10'da öğrencilere okulda meslek uzmanlarının davet edilerek seminer ve konferanslar düzenlenmesine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 10
Öğrencilerin Alanında Uzman Meslek Elemanları Tarafından Seminer ve Konferans Etkinliklerinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Görüşleri

İşletmelerden meslek uzmanları davet edilmekte ve meslekleri tanıtıcı seminerler verilmektedir.	N	(%)
Katılmıyorum	242	49,5
Kısmen Katılıyorum	107	21,9
Katılıyorum	140	28,6
Toplam	489	100,0

Tablo 10. incelendiğinde okullarda öğrencilerin mesleki ilgilerini ve meslekler hakkında daha detaylı bilgi artırıcı yöntemlerden biri olan alanında uzman öğreticiler tarafından seminerlerin düzenlenmesi ile ilgili olarak öğrencilerin %49,5'i Katılmıyorum, % 21,9'u Kısmen Katılıyorum, %28,6'sı ise Katılıyorum cevabını verdikleri gözlenmiştir.

Bu değerlendirmeler, öğrencilerin alanında uzman sanayici, işadamı, yönetici usta öğretici vb. gibi mesleki deneyim sahibi kişilerle iletişim halinde olmadıklarını, mesleklere yönelik teşvik edici niteliği olan meslek insanlarıyla iletişim kuramadıklarını sonucunu ortaya koymaktadır. Elde edilen verilerin ortaya çıkmasında, ülkemizde okullar ile meslek kuruluşları arasında yeterli koordinasyonunun sağlanamamış olması sonucudur denebilir.

2.3.4. Öğrencilerin Çevre Okullara, Hizmet Birimleri ve Eğitim Kurumlarına Meslekleri Tanıtıcı Geziler Düzenlenmesine İlişkin Görüşleri

Tablo 11’de öğrencilere kendi okulları haricinde meslekleri tanıtmak amacıyla çevrede bulunan eğitim kurumları ve hizmet birimlerine yaptıkları gezilerin düzenlenme düzeyine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Okul türlerindeki alanları tanıtmak amacıyla geziler düzenlenmesi, çevrede yer alan hizmet kurumları ve eğitim kurumlarına geziler düzenlenmesine ilişkin olarak ankete katılan öğrencilerin %49,7’ si Katılmıyorum, % 19,2’si Kısmen Katılıyorum ve %31,1’i de Katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Tablo 11
Öğrencilerin Çevre Okullara, Hizmet Birimleri ve Eğitim Kurumlarına Meslekleri Tanıtıcı Geziler Düzenlenmesine İlişkin Görüşleri

Çevremizdeki okul, işletme ve hizmet kurumlarına geziler düzenlenmektedir.	N	(%)
Katılmıyorum	243	49,7
Kısmen Katılıyorum	94	19,2
Katılıyorum	152	31,1
Toplam	489	100,0

Tablo 11. sonuçları değerlendirildiğinde öğrencilerin çoğunluğu çevrede yer alan diğer eğitim kurumları ve hizmet kurumlarındaki alanları pek iyi tanımadıkları ve bu kuruluşların işleyişi ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları gözlenmiştir.

2.3.5. Öğrencilerin Çevrede Bulunan Meslek Alanlarının Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 12’de öğrencilerin 9.sınıf sonunda seçecekleri meslek alanları ile ilgili diğer okullardaki mesleki ve akademik alanların tanıtılma düzeyine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 12
Öğrencilerin Çevrede Bulunan Meslek Alanlarının Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri

Çevre okullardaki mesleki ve akademik alanlar tanıtılmaktadır.	N	(%)
Katılmıyorum	226	46,2
Kısmen Katılıyorum	150	30,7
Katılıyorum	113	23,1
Toplam	489	100,0

Tablo12’ye göre öğrencilerin çevrelerinde bulunan okullardaki meslek alanlarının tanıtılması noktasında % 46,2’si Katılmıyorum, % 30,7’si Kısmen Katılıyorum ve % 23,1’i de Katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür.

Bu sonuçlara göre okullarımızda mesleki bilgi ve rehberlik çalışmalarının ana amaçlarından biri olan öğrencilerin çevrede yönelebilecekleri alanları tanıtmak çalışmalarında gerekli hassasiyetin gösterilmediği, öğrencilerin çevrelerinde yönelmek isteyebilecekleri diğer akademik ve mesleki alanlar hakkında yeterince bilgilendirilmedikleri söylenebilir.

2.3.6. Öğrencilere Meslek Alanlarıyla İlgili Yükseköğretim Programları Hakkında Bilgi Verilmesi ve Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 13’de öğrencilerin, meslek alanlarının yükseköğretim programlarına giriş koşulları ve eğitim imkanları hakkında okullarında verilen bilgilendirmelerine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 13
Öğrencilerin Meslek Alanlarıyla İlgili Yükseköğretim Programları Hakkında Bilgi Verilmesi ve Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri

Meslek alanlarıyla ilgili yükseköğretim programları hakkında bilgi verilmektedir.	N	(%)
Katılmıyorum	164	33,5
Kısmen Katılıyorum	167	36,2
Katılıyorum	148	30,5
Toplam	489	100,0

Tablo 13. incelendiğinde öğrencilerin yönelebilecekleri meslek alanları ile ilgili yükseköğretim programlarının tanıtılması ve bilgi verilmesine ilişkin görüşlerinde %33,5'i Katılmıyorum , %36,2'si Kısmen Katılıyorum, % 30,5'i de Katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür.

Verileri değerlendirdiğimizde, öğrencilerin yönelebilecekleri meslek alanlarının yükseköğretim programlarının tanıtılması ve bilgi verilmesi ile ilgili bir kısmının yeterli bilgi sahibi olabildiği gözlenmiştir. Ancak yükseköğretim programlarının yeterli düzeyde tanıtıldığı veya bu programların içeriği hakkında yeterli bilgi verildiği söylenemez. Ülkemizde yükseköğretim programlarının tanıtılması daha ziyade özel dersaneler aracılığı ile ve ortaöğretimin son sınıfında yapılmaktadır. 9.sınıf öğrencilerine yönelik rehberlik çalışmaları içerisinde yükseköğretim programlarının tanıtılmasına fazla önem verilmediği söylenebilir.

2.3.7. Öğrencilerin Okullarında Mesleki Grup Rehberlik Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Düzeyine İlişkin Görüşleri

Mesleki grup rehberlik etkinlikleri ile mesleklerin tanıtılması rehberlik faaliyetlerinin temel çalışma alanlarından biridir. Tablo 14.'te, öğrencilerin okullarında meslekleri tanıtmak amacıyla yaptıkları grup rehberlik çalışmaları ile ilgili verdikleri cevapların oranları görülmektedir.

Tablo 14
Öğrencilerin Okullarında Mesleki Grup Rehberlik Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Düzeyine İlişkin Görüşleri

Meslekleri tanıtan grup rehberlik programları uygulanmaktadır.	N	(%)
Katılmıyorum	261	53,5
Kısmen Katılıyorum	167	34,2
Katılıyorum	61	12,3
Toplam	489	100,0

Tablo 14'e göre inceleme yaptığımızda öğrencilerin meslekleri tanıtmak amacıyla okullarında grup rehberlik faaliyetlerinin gerçekleştirilme düzeyi ile ilgili olarak % 53,5'i Katılmıyorum, % 34,2'si Kısmen Katılıyorum, % 12,3'ü de Katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Mesleki grup rehberliği, mesleki kararsızlık içinde bulunan öğrencilerin, sağlıklı karar vermelerine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir.

2001 yılında Annak tarafından 9.sınıf öğrencileri ile yaptığı 6 haftalık mesleki grup rehberliği çalışmasında, çalışmaya katılan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.⁷²

Elde edilen sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin yeterli oranda grup rehberlik faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ve çalışma yaptıkları söylenemez. Birçok okulda öğretmenlerin mesleki grup rehberlik çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve bu konularda hizmetiçi eğitime ihtiyaçları olduğu gözlenmiştir.

2.3.8. Öğrencilerin Okullarında Meslekleri Tanıtan Kaynakların ve Yayınların Okutulmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 15'de öğrencilere okullarında mesleklerini tanımaları için kendilerine okutulan yayınların yeterlilik ölçütü araştırılmıştır. Buna göre öğrencilerin %39'u

⁷² Annak,Ş., TED Ankara Koleji 9.Sınıf Öğrencileriyle Yapılan Mesleki Grup Rehberliği Çalışmaları, VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongre Kitabı, Ankara, 2001, s.39.

Katılmıyorum, %32'si Kısmen Katılıyorum ve %29'u de Katılıyorum cevabını verdikleri gözlenmiştir.

Tablo 15
Öğrencilerin Okullarında Meslekleri Tanıtan Yayınlar ve Yazıların Okutulmasına İlişkin Görüşleri

Meslekleri tanıtan yayınlar ve yazılar okutulmaktadır.	N	(%)
Katılmıyorum	192	39
Kısmen Katılıyorum	161	32
Katılıyorum	136	29
Toplam	489	100,0

Ankete katılan öğrencilere göre öğrencilerin meslekleri tanımaları ve kaynakları araştırmaları noktasında yeterli bir dokümantasyondan ve kaynaktan yararlandırıldığı söylenemez (%29). Elde edilen verilere göre öğrencilerin genellikle kendilerine verilen Tanıtım ve Yönlendirme Dersi Kitabında yer alan bilgilerle yetindikleri bunlar haricinde çok daha teferruatlı bilgi sahibi olabilecekleri meslekler hakkında yazılı ve görsel kaynaklardan yeterli oranda haberdar olmadıklarını göstermektedir.

2.3.9. Öğrencilerin Meslekler Hakkında Bilgi Veren Merkezler ve Kurumların Tanıtılmasına İlişkin Görüşleri

Tablo 16'da öğrencilere ülkemizde faaliyete gösteren mesleki eğitim ve iş bulma kurumları, meslekler ile ilgili faaliyetler gösteren derneklerin tanıtılmasına yönelik bilgilendirilme düzeyi araştırılmıştır.

Tablo 16
Öğrencilerin Meslekler Hakkında Bilgi Veren Merkezler ve Kurumların Tanıtılma Düzeyine İlişkin Görüşleri

Meslekler hakkında bilgi veren merkezler ve kurumlar tanıtılmaktadır.	N	(%)
Katılmıyorum	191	39,1
Kısmen Katılıyorum	158	32,3
Katılıyorum	140	28,6
Toplam	489	100,0

Araştırma sonucunda öğrencilerin % 39,1'i Katılmıyorum, %32,3'ü Kısmen Katılıyorum, % 28,6'sı da Katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür.

Tablo 16'ya göre öğrencilerin çoğunluğu ülkemizde meslekleri tanıtan kuruluşlar ile iş ve işçi bulma kurumlarını tanımadıkları ve kurumlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını veya kısmen bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Ülkemizde mesleki rehberlik ve yöneltme hizmetleri sunan kurumların sayısı yetersiz kaldığı söylenebilir. M.E.B., İŞKUR ve üniversiteye hazırlık programı uygulayan özel dersaneler meslekler hakkında bilgi veren kuruluşlardır. Avrupa ülkelerinde meslekleri tanıtan ve yöneltme hizmeti sunan birçok kurum ve kuruluş mevcuttur (bkz. Şekil 2). Bu kuruluşlar hem merkezi hem de yerel yönetimler vasıtası ile oluşturdukları mesleki rehberlik servisleri sayesinde öğrencilerin meslek seçimine erken yaşlardan itibaren yardımcı olmaktadır.

2.3.10. Öğrencilerin Okulda Meslek Alanları Hakkında Ailelerine Bilgiler Verilmesine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin meslek tercihlerini yaparken ailelerin de desteğini almaları önemlidir. Okul veli işbirliği ile öğrencinin alan tercihinde yardımcı olması gereklidir. Tablo 17'de öğrencilerin okullarında velilerinin meslek alanları hususunda bilgilendirilme düzeyine ilişkin verdikleri cevap oranları yer almaktadır.

Tablo 17
Öğrencilerin Meslek Alanları Hakkında Ailelerin Bilgilendirilmesine İlişkin Görüşleri

Ailemle görüşmeler yapılarak meslek alanları hakkında bilgiler verilmektedir.	N	(%)
Katılmıyorum	268	54,8
Kısmen Katılıyorum	111	22,7
Katılıyorum	110	22,5
Toplam	489	100,0

Tablo 17'de öğrencilere okullarında meslek alanlarının tanıtılması amacıyla aileleriyle bilgilendirme görüşmeleri yapıp yapılmadığı hususunda görüşleri sorulmuştur. Buna göre öğrencilerin % 54,8 'i Katılmıyorum, % 22,7'si Kısmen Katılıyorum ve % 22,5'i de Katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür.

Bu sonuca göre öğrencilerin ailelerinin büyük bir bölümünün meslek alanları ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları ve bu konuda okullarında yeterli düzeyde bir çalışmanın yapılmadığı söylenebilir. Oysaki ülkemizde birçok öğrencinin aile, çevre ve arkadaş etkisi sonucu meslek tercihlerinde buldukları ve bu meslek seçimlerinin birçok öğrencinin istemedikleri mesleklerde çalışmasına sebep olduğu bir gerçektir. Bu açıdan öğrencilerin velilerinin de meslekler hakkında bilgilendirilmesi, öğrencinin kişilik özellikleri ile bağdaşık bir mesleğe yöneltme hususunda yardımcı olunması önem taşımaktadır.

2.4. Öğrencilerin Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin Mesleklerin Tanıtılmasında ve Meslek Seçimindeki Etkisine Yönelik Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin okullarında mesleki rehberlik ile ilgili kazanımları ve alanları tanıtan Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin meslek seçimindeki etkisi ile ilgili yeterlilik düzeyleri ve memnuniyetlerine ilişkin görüşlerinin dağılım oranları yer almaktadır.

Bu bölümde öğrencilere, okullarında sunulan mesleki rehberlik hizmetleri ile ilgili memnuniyetlerini ve meslek seçimi konusunda elde ettikleri kazanımları belirlemek amacıyla 10 soru sorulmuştur. Tablo 18'de, 9.sınıflarda eğitim görmekte olan öğrencilerin mesleki rehberlik hizmetleri ile ilgili elde ettikleri kazanımlar ve memnuniyet oranları yer almaktadır.

Tablo 18
Öğrencilerin Mesleki Rehberlik Çalışmalarından Memnuniyeti ile Tanıtım Yönlendirme Dersinin Etkisi ve Yeterliliğine Görüşleri

	Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Mesleki ilgi ve yeteneklerimi farketmemi sağlamıştır.	146	29,9	192	39,2	151	30,9	489	100
Meslek seçmenin önemini kavramama yardımcı olmuştur.	105	21,5	154	31,5	230	47,0	489	100
Ülkemizdeki meslekleri ve özelliklerini tanımama yardımcı olmuştur.	106	21,7	179	36,6	204	41,7	489	100
Okulumda ve bölge okullardaki meslek alanlarını tanımama yardımcı olmuştur.	143	29,2	197	40,3	149	30,5	489	100
Ülkemizde iş ve meslekler hakkında bilgi veren danışmanlık kurumları ile iş bulma kurumlarını tanımama sağlamıştır.	226	46,2	155	31,7	108	22,1	489	100
Meslek elemanlarının iş bulma imkanlarını tanımama yardımcı olmuştur.	148	30,2	166	34,0	175	35,8	489	100
Mesleklerin çalışma koşullarını tanımama yardımcı olmuştur.	108	22,1	163	33,3	218	44,6	489	100
Meslek elemanlarının eğitim ve kariyer imkanlarını tanımama yardımcı olmuştur.	134	27,4	160	32,7	195	39,9	489	100
Meslek alanlarının yükseköğretime geçiş şartlarını tanımama yardımcı olmuştur.	139	28,4	167	34,1	183	37,5	489	100
Alan seçimimde belirleyici etkisi olmuştur.	129	26,3	153	26,3	207	47,4	489	100

2.4.1 Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmalarının Öğrencide Mesleki İlgi ve Yeteneklerini Farketmesini Sağlamaya İlişkin Görüşleri

Aşağıdaki Tablo 19’da öğrencilerin okullarında mesleki rehberlik çalışmalarının ilgi ve yeteneklerini daha iyi fark etmelerini sağlamada etkisine yönelik görüşleri verilmiştir.

Tablo 19
Öğrencilerin İlgi ve Yeteneklerin Farketme Düzeyine İlişkin Görüşleri

Mesleki ilgi ve yeteneklerimi farketmemi sağlamıştır.	N	%
Katılmıyorum	146	29,9
Kısmen Katılıyorum	192	39,2
Katılıyorum	151	30,9
Toplam	489	100,0

Tablo 19'a göre değerlendirme yaptığımızda öğrencilerin %29,9'u Katılmıyorum, %39,2'si Kısmen Katılıyorum ve % 30,9'u de Katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür.

İlköğretim Yöneltilme Yönergesinde, yöneltilme etkinliklerinin amacı öğrencilerin;

“Yeteneklerini, ilgilerini ve kişilik özelliklerini tanımlarına, isteklerinin farkında olmalarına, sahip oldukları benlik kavramının geleceklerini ve meslek seçimini etkileyeceğini anlamalarına yardımcı olmaktır” şeklinde ifade edilmektedir.⁷³

Elde edilen veriler bize okullarda mesleki rehberlik faaliyetlerinin en önemli amaçlarından biri olan öğrencinin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini fark etmesini sağlama noktasında yeterli düzeyde gerçekleşmediğini göstermektedir.

2.4.2 Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yöneltilme Dersi'nin Öğrencide Meslek Seçiminin Önemini Farketmesine İlişkin Görüşleri

Tablo 20'de okullarında mesleki rehberlik çalışmaları ve Tanıtım Yöneltilme Dersi'nin öğrencilerin meslek seçiminin önemini kavramada etki düzeyine ilişkin değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin %21,5'i Katılmıyorum, %31,5'i Kısmen Katılıyorum, %47'si ise Katılıyorum cevabını verdikleri gözlenmiştir.

⁷³ M.E.B., İlköğretimde Yöneltilme Yönergesi, Tebliğler Dergisi, Sayı.2552, Eylül 2003

Tablo 20
Öğrencilerin Meslek Seçiminin Önemi Farketme Düzeyine İlişkin Görüşleri

Meslek seçiminin önemini kavramama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	105	21,5
Kısmen Katılıyorum	154	31,5
Katılıyorum	230	47,0
Toplam	489	100,0

Bu değerler bize meslekleri tanıtan rehberlik faaliyetlerinin öğrencilerin daha bilinçli ve farkında olarak meslek seçimi yapma fırsatı sunduğunu göstermektedir. Öğrencilerin çoğunluğu mesleki rehberlik etkinliklerinin meslek seçiminin insan hayatının en önemli kararlarından biri olduğunu fark etmelerinde yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

2.4.3 Öğrencilerin Ülkemizdeki Meslek Alanlarını ve Özelliklerini Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Tablo 21’de öğrencilerin, mesleki rehberlik çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi’nin ülkemizdeki meslekleri tanıtmaya ve özelliklerini öğrenmelerinde etkisine dair görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 21
Öğrencilerin Meslekleri ve Özelliklerini Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Ülkemizdeki meslekleri ve özelliklerini tanımama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	106	21,7
Kısmen Katılıyorum	179	36,6
Katılıyorum	204	41,7
Toplam	489	100,0

Tanıtım ve Yönlendirme Dersi, öğrencilere ülkemizdeki meslekleri tanıtmayı amaçlamaktadır. Tablo 21.’e göre öğrencilerin bu dersin ve mesleki etkinliklerin ülkemizdeki meslekleri tanımalarına yardımcı olması ile ilgili olarak % 21,7’si

Katılmıyorum, % 36,6'sı Kısmen Katılıyorum, %41,7'i Katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir.

Bu sonuçlara göre öğrencilerin yarısından fazlası ülkemizde yere alan meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları ve mesleki rehberlik etkinliklerinin bu meslek alanlarını tanımada yardımcı olduğu söylenebilir.

2.4.4. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi Sonucu Kendi Okulu ile Bölgedeki Okulların Meslek Alanlarını Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Tablo 22'de öğrencilerin, mesleki rehberlik çalışmaları ve Tanıtım Yönlendirme Dersi'nin kendi okullarındaki alanlar ile çevre bölgede yer alan diğer okulların meslek alanlarını öğrenmelerine ve tanımalarına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 22
Öğrencilerin Okullarındaki ve Çevre Okullardaki Meslek Alanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Okulumda ve bölge okullardaki meslek alanlarını tanımama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	143	29,2
Kısmen Katılıyorum	197	40,3
Katılıyorum	149	30,5
Toplam	489	100,0

Modüler Eğitim Sistemi'nin en önemli amaçlarından biri öğrencilerin meslek alanları arasında geçişi kolaylaştırarak öğrencilerin ilgi ve yetenekleri istikametinde bir meslek alanında eğitim görmelerini sağlamaktır. Bu kapsamda öğrencilere hem kendi okullarında hem civar bölgelerde yer alan mesleki eğitim kurumları ve alanlarının tanıtılması bir bakıma gereklilik arz etmektedir. Mesleki yönlendirme çalışmalarının meslek alanlarını tanıtmada yardımcı olması ile ilgili olarak ankete katılan öğrencilerin %29,2'si Katılmıyorum, %40,3'ü Kısmen Katılıyorum, %30,5 'i ise Katılıyorum cevabını verdikleri gözlenmiştir. Bu değerlere göre öğrencilerin çevre okullar ve kendi okullarındaki meslek alanlarını tanımada net bir fikir sahibi olmadıkları ve mesleki tercihlerini gerçekçi unsurlara göre yapamadıkları söylenebilir.

2.4.5. Öğrencilerin, Mesleki Rehberlik Çalışmaları Sonucu Ülkemizdeki Mesleki Danışmanlık Kurumları ve İş Bulma Kurumlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 23’de öğrencilerin, okullarındaki mesleki rehberlik çalışmaları ve bilgilendirmeleri sonucu ülkemizde hizmet veren mesleki danışmanlık kurumları ile iş bulma kurumlarını tanıma düzeylerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 23
Öğrencilerin İş ve Meslekler Hakkında Bilgi Veren Danışmanlık Kurumları ile İş Bulma Kurumlarını Tanıma Düzeyine İlişkin Görüşleri

Ülkemizde iş ve meslekler hakkında bilgi veren danışmanlık kurumları ile iş bulma kurumlarını tanımamı sağlamıştır.	N	%
Katılmıyorum	226	46,2
Kısmen Katılıyorum	155	31,7
Katılıyorum	108	22,1
Toplam	489	100,0

Tablo 23’e göre mesleki bilgi verme hizmetleri ve Tanıtım Yönlendirme Dersi’nde öğrenciler, ülkemizde iş ve meslekler hakkında bilgi veren merkezler ve danışmanlık kurumlarını tanıtılma düzeyi ile ilgili olarak % 46,2’si Katılmıyorum, %31,7’si Kısmen Katılıyorum ve % 22,1’i Katılıyorum cevabını vermiştir.

Öğrencilerin, yapılan mesleki rehberlik çalışmalarında ülkemizde faaliyet gösteren iş ve meslek danışmanlık kurumları ile iş bulma kuruluşları hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları ve kurumları yeterli oranda tanımadıkları söylenebilir. Buna sebep olarak ülkemizde yeterli sayıda iş danışmanlığı kurumu olmaması ve mevcut danışmanlık kurumlarının yeterince yapılandırılmamış olma sı da gösterilebilir.

2.4.6. Öğrencilerin, Farklı Meslek Alanlarında Meslek Elemanlarının İş Bulma İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 24 ’de öğrencilerin, okullarındaki mesleki bilgilendirme etkinlikleri ile Tanıtım ve Yönlendirme Dersi’nde ülkemizde ve bölgelerinde yer alan meslek alanlarında

çalışan meslek elemanlarının iş bulma imkanları ile ilgili bilgilendirilme düzeyine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 24
Öğrencilerin Meslek Elemanlarının İş Bulma İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Meslek elemanlarının iş bulma imkanlarını tanımama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	148	30,2
Kısmen Katılıyorum	166	34,0
Katılıyorum	175	35,8
Toplam	489	100,0

Tanıtım ve Yönlendirme Dersi, öğrencilere meslekleri tanıtırken mesleklerin çalışma koşulları, işle ilgili iş bulma imkanları, kariyer ve eğitim olanakları vb. konularında da fikir sahibi olmalarını sağlayacak şekilde projelendirilmiştir.

Okullarımızda MRH ve TYD’de meslek elemanlarının iş bulma olanakları hakkında verilen bilgilerin yeterliliğine ilişkin öğrencilerin % 30,2’si Katılmıyorum, % 34’ü Kısmen Katılıyorum ve %35,8’i Katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir.

Buna göre öğrencilerin mesleklerde iş bulma koşul ve olanaklarını tanımada tatmin edici düzeyde bilgi sahibi oldukları söylenemez.

2.4.7. Öğrencilerin, Meslek Alanlarında Çalışanların Çalışma Koşullarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 25’de öğrencilerin, çeşitli meslek alanlarında çalışan meslek elemanlarının çalışma koşullarını tanımaları ile ilgili bilgilenme düzeylerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 25
Öğrencilerin Mesleklerin Çalışma Koşullarını Tanıma Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Mesleklerin çalışma koşullarını tanımama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	108	22,1
Kısmen Katılıyorum	163	33,3
Katılıyorum	218	44,6
Toplam	489	100,0

Tablo göre mesleklerin çalışma koşulları hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları ile ilgili olarak öğrencilerin %22,1'i Katılmıyorum, %33,3'ü Kısmen Katılıyorum ve % 44,6'sı da Katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür.

Bu sonuçlar değerlendirildiğinde öğrencilerin çoğunluğunun farklı meslek alanlarında çalışan insanların sahip oldukları çalışma koşulları ve çalışma ortamları hakkında bilgi sahibi oldukları görüşü savunulabilir.

2.4.8. Öğrencilerin, Meslek Elemanlarının Eğitim ve Kariyer İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 26'da öğrencilerin, farklı meslek alanlarında çalışanların kariyer ve eğitim imkanlarını tanımalarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 26
Öğrencilerin Mesleki Rehberlik Faaliyetleri Sonucu Meslek Elemanlarının Eğitim ve Kariyer İmkanlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Meslek elemanlarının eğitim ve kariyer imkanlarını tanımama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	134	27,4
Kısmen Katılıyorum	160	32,7
Katılıyorum	195	39,9
Toplam	489	100,0

Tablo 26'da öğrencilerin çeşitli meslek alanlarında ileriye yönelik kariyer ve eğitim olanakları hakkında bilgi sahibi olma düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplarda %27,4'ü Katılmıyorum, %32,7'si Katılıyorum ve %39,9'u Katılıyorum cevabını vermiştir.

Ülkemizde birçok birey çevrenin ve ailenin etkisi ile mesleğini seçme durumunda kalmaktadır. Bu tercihler daha ziyade gelir düzeyi yüksek ve popüler olan meslekler şeklinde olmaktadır. Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde öğrenciler ülkemizdeki meslek alanları ile çalışma koşullarını tanımaktadırlar. Buna göre değerlendirildiğinde ankete katılan öğrencilerin mesleklerin sunduğu kariyer imkanları ile ilgili olarak yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtebiliriz.

2.4.9. Öğrencilerin, Farklı Mesleklerden Yükseköğretime Geçiş Şartları ve Yükseköğretim Programlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 27'de öğrencilerin, lise sonrası mezun oldukları meslek alanlarından yükseköğretime geçiş şartlarını ve yükseköğretim programlarını tanımalarına ilişkin düzeylerini belirten veriler sunulmuştur.

Tablo 27
Öğrencilerin Meslek Alanlarından Yükseköğretime Geçiş Şartları ve Yükseköğretim Programlarını Tanımalarına İlişkin Görüşleri

Meslek alanlarının yükseköğretime geçiş şartlarını tanımama yardımcı olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	139	28,4
Kısmen Katılıyorum	164	34,1
Katılıyorum	183	37,5
Toplam	489	100,0

Mesleki Rehberlik Hizmetlerinden biri de öğrencilerin seçmek istedikleri meslek alanının sunduğu yükseköğretim programları ve öğrenim şartları hakkında öğrenciyi bilinçlendirmektir. Bu tabloya göre yükseköğretim programları hakkında yeterli tanıtımın gerçekleşme düzeyi ile ilgili öğrencilerin %28,4'ü Katılmıyorum, %34,1'i Kısmen Katılıyorum ve 37,5'i Katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu sonuçlar öğrencilerin bir kısmının yükseköğretim programları hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünmektedir. Ancak öğrencilerin sadece meslek alanlarından iki yıllık meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş hakkı verildiği bilgisi haricinde daha teferruatlı bilgi sahibi olmadıkları da gözlenmiştir.

2.4.10. Öğrencilerin, Okullarında Sunulan Mesleki Rehberlik Etkinlikleri ve Tanıtım Yönlendirme Dersi’ndeki Çalışmaların, Meslek Seçimlerini Belirlemede Etkisine İlişkin Görüşleri

Tablo 28’de öğrencilerin, gelen olarak okullarında yapılan mesleki rehberlik ve bilgilendirme çalışmaları ile Tanıtım Yönlendirme Dersi’ndeki tanıtımların meslek tercihlerini ve alan seçimlerini belirlemede etkilerini içeren sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 28
Öğrencilerin Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin ve Tanıtım Yönlendirme Hizmetlerinin Mesleki Alan Belirlemede Etkisine İlişkin Görüşleri

Alan seçimimde belirleyici etkisi olmuştur.	N	%
Katılmıyorum	129	26,3
Kısmen Katılıyorum	129	26,3
Katılıyorum	231	47,4
Toplam	489	100,0

Öğrencilerin Tablo göre okulda verilen MRH ve TYD etkinliklerinin 10.sınıfta alan tercihlerini belirlemede etkisi ile ilgili olarak %26,3’ü Katılmıyorum, % 26,3’ü Kısmen Katılıyorum ve %47,4’ü Katılıyorum cevabını verdikleri gözlenmiştir.

Çoban tarafından yapılan araştırmada meslek tercihi aşamasında olan öğrencilerin % 91’i mesleki rehberlik ve yöneltmeye ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir.⁷⁴

Ankete katılan öğrencilerin çoğunluğu 9.sınıfta yapılan mesleki rehberlik hizmetleri ve Tanıtım Yönlendirme Dersi etkinliklerinin meslek alanlarını belirlemede yönlendirici etkisi olduğunu belirtmiştir (%47,4). Elde edilen veriler, mesleki rehberlik ve

⁷⁴ Çoban.,A.E., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Eğitim Fakültesi Dergisi,Sayı: 10, 2005,s.13.

yönlendirme çalışmaları ile öğrencilerin meslekleri daha yakından tanımalarına yardımcı olduğunu ve daha bilinçli karar verebilme yetisi elde edebileceklerini ortaya koymaktadır.

2.5. Bulguların Değerlendirilmesi

Yapılan araştırmadan elde edilen bulgular 9.sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre değerlendirilmiştir.

Ankete katılanların tamamı farklı türdeki meslek okullarında okuyan 9.sınıf öğrencileridir. Anket çalışmasında son yıllarda uygulamaya konulan dört yıllık lise müfredatı çerçevesinde lise 9.sınıf öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen rehberlik çalışmalarının yeterlilik düzeyi ve bu çalışmalardan öğrencilerin memnuniyet seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgular öğrencilerin çoğunluğunun hayatlarının en önemli kararlarından biri olan meslek seçimi ile yeterli oranda bilgiye sahip olmadan seçim yapmak zorunda kaldıkları sonucunu ortaya koymaktadır.

Okullarda meslekleri tanıtmak amacıyla MEGEP kapsamında hazırlanan filmlerden yararlanılması için tüm okullara VCD, DVD vb. görsel materyaller temin edilmiş olmasına rağmen birçok okulda donanım altyapısı nedeniyle bu kaynaklardan yeterli oranda yararlanılamadığı gözlenmiştir. Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin temel kaynağını oluşturan bu materyaller kullanılmayınca öğretmenler dersi sadece kaynak kitabı takip ederek işlemek zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Bazı okullarda dersin verimli işlenememesi nedeniyle de öğrencilerin dersi lüzumsuz ve boş zaman geçirme saati olarak algıladıkları görülmüştür.

Araştırma sonucunda, bireyin istidat ve kabiliyetlerini belirlemek amacıyla öğrencilere uygulanan mesleki ilgi ve yetenek testlerinin yeterli oranda gerçekleştirilmediği görülmüştür. Bazı okullarda test ve envanterlerin uygulanmasına önem verilirken birçok okulda öğrencilerin bu test ve envanterden haberdar olmadıkları görülmüştür. Ayrıca derse giren birçok Tanıtım ve Yönlendirme dersi öğretmenin söz konusu testlerin uygulanmasına ilişkin çalışma yürütmediği gözlenmiştir.

Meslek sahibi bireyler öğrenciler için en önemli gözlem kaynağıdır. Öğrenci, çevresinde bulunan meslek çalışanlarından kişinin mesleği ile ilgili ayrıntılı bilgi sahibi

olabilmektedir. Bu amaçla okullarda öğrencilerin meslek uzmanlarını tanımaları, onların sahip olduğu işin çalışma koşulları, iş fırsatları, kariyer imkanları gibi konularda birebir görüş almalarını sağlanmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda bu konuda yapılan etkinliklerin çok az olduğu ve yetersiz kaldığı gözlenmiştir. Okulların meslek uzmanlarınca seminer veya konferans etkinlikleri düzenlenmesine pek yer vermedikleri , öğrencilerin de çevre bölgelerinde bulunan işletme ve hizmet birimlerinde çalışan uzmanları tanıma fırsatı bulamadıkları sonucunu ortaya koymaktadır.

Dört yıllık eğitim sisteminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin 9.sınıf sonunda arzu ettiği meslek veya akademik alanlar arasında geçişi kolaylaştırmaktır. Öğrencinin çevresinde bulunan diğer okulların meslek alanlarını tanıması ve bu meslek alanlarının özelliklerini bilmesi gerekir. Bu amaçla okul rehberlik faaliyetleri kapsamında yapılan gezi ve gözlem çalışmaları ile ilgili elde edilen bulgular öğrencilerin bölgelerinde bulunan diğer okulların akademik ve meslek alanlarını çok iyi bilmediklerini veya tanımadıklarını ortaya koymaktadır. Okullar arasında alanları tanıtıcı gezilerin yeterli oranda gerçekleştirilmemesi buna neden olarak gösterilebilir.

Mesleki eğitimin temel amacı sektörün ihtiyacı olan meslek alanlarında uzmanlaşmış ara eleman ihtiyacını karşılamaktır. Bunların yanında akademik anlamda eğitim veren yükseköğretim kurumları da deneyimli işgücü istihdamı açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Son yıllarda meslek okullarından kendi alanlarında yükseköğretim programlarına sınavsız geçiş fırsatı tanınmıştır. Konuyla ilgili anket sonuçları okullarda meslek alanları ile ilgili yükseköğretim programları hakkında bilgi verildiğini ancak bunun çok yeterli düzeyde gerçekleşmediğini gösteriyor. Bunun da yükseköğretimle ilgili çalışmaların 11. ve 12. sınıfta yapılması sebebiyle oluştuğunu ifade edebiliriz.

Mesleki Rehberlik Hizmetleri öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre yönlentmeyi gerçekleştirirken öğrencinin velisi ile de işbirliği sağlamayı amaçlamaktadır. Veli ile, çocuğun ilgi alanları ile yeteneklerini paylaşarak ve seçebileceği meslek alanları hakkında fikir alışverişi gerçekleştirerek sağlıklı bir meslek tercihinde öğrenciye yardımcı olmalıdır. Elde edilen bulgular velilerin alana yönlentme ve meslek alanları konusunda yeterince bilgilendirilmediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Yapılan çalışmada genel olarak öğrencilerin 9.sınıfta yapılan Mesleki Rehberlik ve Yönlentme Hizmetleri'nden memnun oldukları gözlenmektedir. Ancak ayrıntılı olarak

cevap verdikleri zaman yapılan çalışmaların yeterli ve doyurucu olmadığı, mesleki yöneltme hizmetlerinde aksamaların olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Böyle bir sonucun oluşmasında en önemli etken öğrencilere ilköğretim döneminde yapılan yöneltme faaliyetlerinin çok yetersiz olmasıdır. İlk defa 9.sınıfta sistemli bir çalışma ile öğrencinin bilgilendirilmesi öğrenci nezdinde olumlu karşılanmaktadır.

Öğrencilerin çoğunluğu 9.sınıfta mesleki bilgi verme ve rehberlik hizmetlerinin verilmesinden memnun olduğunu ifade ederken yapılan çalışmaların kısıtlı ve çok yetersiz kaldığını da ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Yapılan çalışmada farklı türdeki meslek okulların 9.'uncu sınıfında öğrenim görmekte olan öğrencilerin mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinden memnuniyetine ve yeterlilik düzeyine ilişkin araştırma bulgularından elde edilen veriler analiz edilmiş, sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Bu araştırmanın amacına ulaşmak için yapılan kaynak taraması, verilerin toplanması, toplanan verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması esnasında elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Günümüz eğitim sisteminin bütünlüğü içerisinde Meslekî Rehberlik ve Yönelme Hizmetleri'nin önemli bir yeri vardır. Okul öncesinden başlayıp, ilköğretimde devam eden, orta öğretimde yoğunlaşarak sistemli, plânlı bir Meslekî Rehberlik Hizmeti, bilim ve tekniğin yönlendiricisi ve çalıştırıcısı olarak insan gücüne nitelik kazandıracağı, verimliliği arttıracığı bir gerçektir.

Meslek seçimi, insanın ömür boyu hayatını etkilemesi açısından olduğu kadar, toplum açısından da son derece önemlidir. Yapılan çalışmada eğitim süreci içerisinde bir kısım öğrencilerin; genellikle ilgi, istek ve yeteneklerinin hangi meslek alanına daha yatkın olduğunu bilmeden, meslekleri tanımadan, arkadaş grubunun veya ailesinin etkisinde kalarak meslek seçtikleri saptanmıştır.

Dört yıllık ortaöğretim sistemine geçiş ile 9.sınıf genel ve mesleki liselerde hazırlık sınıfı veya diğer bir anlamıyla yönlendirme sınıfı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda öğrenciler bir üst sınıfa geçişte akademik veya mesleki bir alanı tercih etmek durumundadırlar. Öğrencilerin meslekleri daha iyi tanımaları ve özelliklerini bilmeleri onların daha sağlıklı bir seçim yapmalarını kolaylaştırmaktadır. Yapılan çalışmada elde edilen bulgular ile okullarda verilen mesleki rehberlik hizmetlerinin genel rehberlik hizmetleri ile birlikte verildiğini söyleyebiliriz.

Okullarda yapılan mesleki rehberlik hizmetlerinin planlı bir şekilde gerçekleştirildiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Bulgular 9.sınıf öğrencilerine yönelik MEGEP kapsamında hazırlanan yönlendirme programının sağlıklı bir şekilde yürütülemediğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin mevcut sistem içerisinde popülerlik

kazanmış belli alanlara yönelme aruzu taşıdığı, işlerin özellikleri, çalışma koşulları ve istihdam imkanları konusunu önemli birer kriter olarak değerlendiremedikleri görülmüştür.

Mesleki rehberlik faaliyetleri içerisinde yapılması gereken yönlendirme etkinliklerin uygulama safhasında; öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin belirlenerek yönlendirilmesi gerekirken bu konuda yeterli çalışmaların yapılmadığı veya yapılamadığı görülmüştür. Ayrıca meslek alanlarını daha yakından tanıtılması amacıyla gezi gözlem çalışmalarının pek gerçekleştirilmediği, mesleklerin uzmanlarınca bilgilendirme amaçlı konferans veya seminer çalışmalarının gerçekleştirilmesi için imkan verilmediği yapılan alan çalışmada tespit edilmiştir. Öğrencilerin seçmek istedikleri meslek alanlarının yükseköğretim programları ile bu programların kariyer imkanları hakkında yeterli seviyede bilgiye sahip olmadıkları, sadece meslek alanlarından sınavsız geçiş hakkı verilmesi ile ilgili duyumları oldukları sonucuna varılmıştır.

9'uncu sınıfta Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nde mesleklerin tanıtılması amaçlanmıştır. Ders müfredatı kapsamlı olarak hazırlandığı söylenebilir. Ders görüntülü kaynaklar ile alan tanıtımlarının yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Kaynak kitap ile birlikte EGİTEK tarafından hazırlanan CD, VCD ve slaytlar tüm okullara gönderilmektedir. Ancak elde edilen bulgularda okulların bu kaynakları gerektiği gibi kullanmadığı gözlenmiştir. Teknolojik anlamda donatılmış okullarda ki sayıları çok azdır, öğrenciler görüntülü kaynaklarda yararlanabiliyorken, birçok okulda altyapı donanımı olmadığından sadece kaynak kitap ile ders işlenmektedir. Müfredata göre Tanıtım ve Yönlendirme Dersi görsel kaynaklar kullanılarak işlenmesi planlanmıştır. Bilgisayar ortamında ders işleme imkanı olmayan okullarda dersin önemi kaybolmakta ve öğrenciler nezdinde serbest zaman olarak algılandığı gözlenmiştir.

Mesleki rehberliğin diğer önemli bir aşaması da öğrencinin ilgi, yetenek ve isteklerinin velisi ile paylaşılması ve işbirliğine gidilmesidir. Yapılan çalışmada elde edilen bulgularda öğrenci velileri ile yeterli bir çalışma yapılmadığı, velilere yönelik konferans ve bilgilendirme seminerlerinin düzenlenmediği tespit edilmiştir.

Genel anlamda değerlendirdiğimizde öğrencilerin kısıtlı imkanlarla verilmeye çalışılan mesleki rehberlik hizmetlerinden kısmen memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Meslek seçiminin bu kadar önemli olduğu gençlik döneminde öğrencilerin kaygılarını

giderebilecek bir mesleki rehberlik ve yönlendirme faaliyetleri okullarımızda henüz yerleşmemiştir.

İlköğretimden sonra ortaöğretime geçişte iyi yönlendirme yapılamamasından dolayı niteliği uygun olmayan öğrencilerin okula kayıt olmaları, ortaöğretimdeki okul çeşitliliğinin çok olması, genel lise ve meslek lisesi oranının genel lise lehine fazlalığı, okullardaki kalabalıklaşma, yükseköğretime geçişteki yığılmalar gibi başedilmesi gereken sorunlar karşımızda durmaktadır. Bu amaçla ortaöğretime daha uyumlu hale getirmek ve sorunları hafifletmek için aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

- İlköğretim dördüncü sınıftan itibaren takip eden her öğretim yılı müfredatında haftalık bir saat seçmeli mesleki rehberlik ve etkinlik dersi konulması ile öğrencilerin mesleki ilgi, beceri ve yönelimleri ölçülmesinin sağlanması, elde edilen verilerin her yıl raporlaştırılarak öğrenci ve velilere sunulması, öneriler doğrultusunda yönlendirme yapılması yararlı olacaktır.

- İlköğretimdeki öğrenci ve ailelerine özellikle mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarının iyi tanıtılması, bu okullardan mezunların istihdam olanaklarının ve yükseköğretime geçiş şartlarının tarafsız olarak tanıtılması faydalı olacaktır.

- İlköğretimin ikinci kademesinde (6-7-8 sınıflar) okuyan öğrencilerin mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarını ziyaret etmeleri ve eğitim ortamlarını görmeleri, eğitim fuarları, proje çalışmaları, sergiler vb. mesleki etkinliklerin yapıldığı çalışmaların takip edilmesi sağlanmalıdır.

- İlköğretimden sonra örgün eğitime devam edemeyecek, ilköğretime dayalı belirli mesleki eğitimleri almaya uygun öğrenciler ilköğretim başarı puanlarına bakılarak belirlenebilir. Böylelikle ortaöğretimde okumayacak nitelikteki öğrencilerin liseye gelmeleri yerine kendilerine daha uygun alanlara (Mesleki Eğitim Merkezleri vb.) yönlendirilmeleri sağlanabilir. İlköğretim sekizinci sınıfta bu durumdaki öğrencileri iş hayatına hazırlayıcı uygulamalı ders konulabilir.

- Ortaöğretim okullarındaki çeşitlilik azaltılmalı, genel akademik liseler ve mesleki teknik liseleri şeklinde iki alan olarak yeniden yapılandırılması yararlı olabilir.

- Mesleki ve teknik okulların bakanlık düzeyindeki farklı birimleri (Erkek Teknik, Kız Teknik, Ticaret ve Turizm Meslek) birleştirilerek tek çatı altında çalışmalarını ile mesleğe yöneltme hizmetlerinde dağınıklık önlenir.

- 9.sınıf öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada tüm okullarda yıllık mesleki rehberlik ve yönlendirme planı hazırlanmalı ve uygulanması sağlanmalıdır.

- Hem genel hem mesleki rehberlik hizmetlerinde bilişim teknolojilerinin kullanımına ağırlık verilmeli. Bu konu ile ilgili bakanlık düzeyinde internet ortamında paylaşılacak üzere farklı rehberlik programları oluşturulması ile yetersiz kalan psikolojik ve danışman öğretmenlere çalışma kolaylığı sağlanacaktır.

- Mesleklerin tanıtılması amacıyla internet portalları oluşturulmalı ve medya kuruluşları ile işbirliğine gidilmesi yararlı olacaktır.

- Öğrenci velilerine öğrencilerin seçebilecekleri çevredeki meslek okullarının alanlarının tanıtılması ve mesleklerin nitelikleri hakkında seminerlerin düzenlenmesi sağlanmalıdır.

- Genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin öğrenim gördükleri alanın devamı niteliğindeki yükseköğretim programına geçişlerde ek puan almaları sağlanmalıdır.

Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin işlenişi ile ilgili;

9.sınıflarda Tanıtım ve Yönlendirme Dersi'nin meslekleri tanıtmaya açısından kabul gördüğü ifade edilebilir. Ancak yönlendirme hizmetlerinde ve dersin işlenişinde önemli aksaklıkların da ortaya çıktığı bir gerçektir.

- Tüm okulların bilgisayar ortamında dersin işlenebilmesine olanak verecek şekilde teknik donatımlarının (bilgisayar, projeksiyon, tepegöz vb.) tamamlanması,

- Ders öğretmenlerine mesleki rehberlik ve yöneltme hizmetleri ile ilgili hizmet içi eğitim düzenlenmesi ve derse bu eğitimleri alan öğretmenlerin girmesinin sağlanması,

- Dersin işlenişinde periyodik olarak ve imkanlar dahilinde uzman kişilerin davet edilmesi ve mesleklerin bu uzmanlar tarafından tanıtımın sağlanması,

- Öğrencilerin mesleki ilgi ve yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla çeşitli test, anket, ilgi envanteri, grup çalışması vb. gibi formların uygulanmasının gerçekleştirilmesi ve elde edilen verilerin sınıf rehber öğretmeni ve öğrenci velisi ile paylaşılması,

- Mesleklerin tanıtımı için ilgili alan öğretmenleri, sektör, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinde alan uzmanlarının katılacağı seminer ve konferansların düzenlenmesi,

- 9'uncu sınıf sonunda öğrencilerin ilgi duydukları mesleklerde öğrenim görebilmelerine imkan sağlamak üzere mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına geçiş yapabilecekleri, çevredeki mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile uyguladıkları programlar hakkında bilgi verilmesi,

- Öğrencilerin okumak istedikleri alanlarla ilgili yükseköğretim programları, iş bulma imkanları, çalışma koşulları ve istihdam olanaklarının tanıtılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

A- BASILI KAYNAKLAR

Akbaba, S., “Öğretmen Yetiştirmede Mesleki Rehberliğin Yeri ve Önemi”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı.155, Ankara, 2002.

Akbaba, S., Kendine Uygun Meslek Seçmede Farklı Düzeylerde Bulunan Bireylerin Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum,1996.

Arsoy, S., Mesleki Rehberlik Hizmeti Veren Kurumların Durum Saptaması , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999.

Arslan, M.M. , Kılıç, Ç.,”Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi ”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı.148, Ankara, 2000.

Aytaç, S , “Örgütsel Açından Kişiliğin Önemi”, İşgüç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt.3, Sayı.1, İstanbul, 2003.

Bacanlı, F., Mesleki Grup Rehberliğinin Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1995.

Baymur, F., Genel Psikoloji, İstanbul, 1993.

Binbaşoğlu, C., Türkiye’de Mesleki Rehberlik Merkezlerinin Kuruluşu ve Okullarda Mesleki Rehberlik Çalışmaları, Ankara, 2004.

Büyükgöze, K.A., “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aldıkları Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Mesleklerini Değiştirmek İsteme Düzeylerine Etkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, VIII.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, İstanbul, 2005.

Can, H., Akgün, A., Kavuncubaşı, Ş., Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi, Ankara, 1995.

Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı,İstanbul, 1991.

Çoban, A.E., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı.10, Malatya, 2005.

Demirel, Ö., Karşılaştırmalı Eğitim, Ankara, 2000.

DPT, 8.inci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara, 2000.

Erdoğan İ., İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış, İstanbul, 2006.

- Kepçeoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik , İstanbul, 2004.
- Keser, A., “Kariyer Planlaması Ne Zaman Başlar ”, YaşamıDergisi, Sayı.2, İstanbul, 2002.
- Kulaksızoğlu, A., Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 1998.
- Kuzgun. Y., Akademik Benlik Kavram Ölçeği, Ankara, 1996.
- Kuzgun, Y., Melek Gelişimi ve Danışmanlığı, Ankara, 2006.
- Kuzgun ,Y., Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerini Tanımalarına Etkisi, Ankara, 1982.
- Kuzgun,Y., Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş, Ankara, 2003.
- Kuzgun, Y., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1991.
- Kuzgun,Y., Meslek Seçimi, Ankara, 2001.
- Robbins, S.P., Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev. S.A. Öztürk), Eskişehir, 1999.
- Morgan, C. T., Temel Psikolojiye Giriş (Çev.Hüsnü Arıcı ve Diğerleri), Ankara, 1992.
- Maurice R., Okul Döneminde Çocuğu Yönelme: Düşünceler ve Sorunlar (Çev. N. Engiz), İstanbul, 1970.
- M.E.B., “10'uncu Sınıfta Alana Geçiş ve Teknik Lise Öğrenci Kayıtları”, 2006/32 Sayılı Genelge, 17.04.2006.
- M.E.B. “1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu”, 14573 Sayılı Resmi Gazete, 1973.
- M.E.B. “İlköğretimde Yönelme Yönergesi“, Tebliğler Dergisi, Sayı.2552 , 2003.
- M.E.B., “Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması”, Tebliğler Dergisi, Sayı. 2573, 2005.
- M.E.B., Dış İlişkiler Genel Müdürlüğu Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Eğitim Sistemleri, Ankara, 1996.
- M.E.B., 4306 sayılı Kanun, 23084 Sayılı Resmî Gazete, 1998.
- M.E.B., Milli Eğitim Şuraları: 1939-1996, Ankara, 1996.
- M.E.B., Tebliğler Dergisi, Sayı. 2504, 1999.
- Nelson –Jones, R., Danışma Psikolojisi Kuramları, Ankara, 1982.
- Özgüven,İ.E., Bireyi Tanıma Teknikleri, İstanbul, 1996.
- Özgüven, İ.E., Psikolojik Testler, Ankara, 1994.

Razon, N., “Gençlik Dönemi Psikolojisi ve Davranış Özellikleri”, Aile ve Çocuk: Gençlik Yılı Konferansları, İstanbul, 1985.

Silah, M., Çalışma Psikolojisi, Ankara, 2001.

Tan, H., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 1992.

Tan, H., Psikolojik Danışma Ve Rehberlik, Ankara, 2000.

Tan, H., Verimli Ders Çalışma ve Hayata Hazırlanma, İstanbul, 2000.

Usluer, E., Meslek İnceleme Kılavuzu, Ankara, 1998.

Usluer, E., Meslek İnceleme Kılavuzu, Ankara, 2005.

Yeşilyaprak, B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Ankara, 2003.

Watts, T.G., Akkok, F., Mesleki Bilgi-Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Türkiye Ülke Raporu, Ankara, 2004.

Zengingönül, O., Avrupa Birliğinde Mesleki Teknik Eğitime Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Bir Uyum Analizi, Ankara, 1995,

B- İNTERNET KAYNAKLARI

<http://euroguidance.ua.gov.tr/files/almanya.doc> (30.01.2008)

http://euroguidance.ua.gov.tr/files/birlesik_krallik.doc (30.01.2008)

Gültekin, M., ”Türkiye ve Bazı AB Ülkelerinde Zorunlu Eğitim”
<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1266/unite05.pdf> ,s.80. (30.01.2008)

<http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=staturkiyeiskurumunungor>
(01.02.2008)

http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statikistatistikindex_TABLO39/A.pdf (05.02.2008)

[www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20\(TR\).doc](http://www.ktoeos.com/docs/avrupaegitim/France%20(TR).doc) (05.02.2008)

ttkb.meb.gov.tr/duyurular/8sura/8surakararlari.pdf (05.02.2008)

<http://projeler.tisk.org.tr.html> (03.03.2008)

Tunç, B., “İngiltere’de Lisansüstü Öğretim”,
<http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say15/4-ingiltere.pdf> (30.01.2008)

<http://ttkb.meb.gov.tr/17surakararlari.pdf> (01.02.2008)

ÖZGEÇMİŞ

30 Aralık 1976 tarihi, Şumnu doğumluyum. İlkokulu Şumnu'da, Ortaokul ve Liseyi İstanbul Avcılar'da tamamladıktan sonra, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektrik Eğitimi Bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 1999 yılında mezun olduktan sonra İstanbul Avcılar Anadolu Teknik Lisesine Elektrik-Elektronik Öğretmeni olarak atandım. Askerlik görevimi, Yedek Subay Öğretmen olarak tamamladım. 2005 yılında Program Şefi olarak görev yaptım. 2006 yılında Müdür Yardımcısı olarak atandım. Halen aynı görevi sürdürmekteyim. 2005 yılında Beykent Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım. Özel ilgi alanlarım, eğitim yöneticiliği, eğitimde yeni stratejiler, tarih, bilimsel ve teknolojik çalışmalardır.

Aday: Mustafa GÜVEN